

ALFÖLD

ADAI BETLEHEMES JÁTÉK

Ada, Bács-Bodrog megye

Felvétel ideje: 1945

Az adai Aranykapu Hagyományőrző Csoport idős tagjai adták elő 2002-ben a Nemzetközi Betlehemes Találkozón, akik annak idején is részt vettek a játékban. 1995-ben a szenttamási Tilinkó Hagyományőrző Gyermekcsoport mutatkozott be először ezzel a játékkal.

Játéktörténet

Az adai betlehemes játék 1981 karácsonyára jelent meg a Vigiliában, *Tüskés Gábor* írt hozzá bevezetőt, amelyből a következők derülnek ki: A játékot Adán gyűjtötte a szabadkai egyházmegye doyenje, az 1981-ben 87 éves korábban elhunyt *Gere Vince*, néhai adai plébános.

Gere Vince a szöveget és a játékot 1945-ben, a második világháború végén rögzítette. A játék fő értéke éppen abban van, hogy szereplői a tényleges történelmi helyzethez igazították az előadás szövegét, végső soron tehát épp a betlehemes hagyomány továbbélését, megújíthatóságát tették bizonyossággá. Az alkalmazás, aktualizálás nekünk, délvidékieknek szóló üzenete is nyilvánvaló, mert időink nagyon rímelnék a keletkezés, a gyűjtés időivel. Az elköszönő „katona pásztorok” kívánságai sokunknak jól jönnének.¹



VEZETŐ: *(beszéd közben kétszer végigjár, hirtelen fordul, középen kétszer megáll, miközben kardjával tiszteleg)*

Adjon Isten szép jó estét kicsinek és nagyoknak.

Kik ebben a kedves házban békén együtt laknak!

Ifjú, öreg fusson ide: hallja meg kik vagyunk,

1 Feltehetően Papp György: Betlehemnek nyissunk ajtót c. könyvéből származó leírás.

Hol voltunk, milyen veszedelmek közt, s lássa meg, mit hozunk!
 Mindenki, aki még tegnap sírt, vigasztalódjék meg,
 Mert mi Jézus követségét hirdetjük tinéktek!
 Tudjátok-e ki volt Keresztelő János?
 Mint ő, én is az Úr útját készítgetem mármost.
 Pásztorok, angyalok, szép tanítást hozzatok.
 Pásztorok gyereke. Marci te! Hallod-e?
 Gyere be! Kezdd meg te!

MARCI: *(élénk, ugrándozó, körmét fújja)* Dicsérem a Kisjézuskát!

Jön már a mi betlehemünk, kicsi Jézus vára.
 A székre meg üljön egy őr, aki megvigyázza.
 Gyere már, Áron! Szólj már, alig várom!

ÁRON: *(kezeit dörzsölve, hátra csapkodva bemelegít, kifulladt hangon mondja)*

Itt van már a rét közepén szegény öreg Jakab,
 Sántít, vérzik a szakálla, jaj, tán meg se marad!
 Hogy miket tett ez a vénség a kis betlehemért,
 Tanulhatunk mi is tőle bátorságos erényt,
 Képzeljék csak: a nagyerdőben farkascorda tört ránk!
 Én persze mindjárt meglógtam, se kardunk, se puskánk.
 A két betlehemes angyalt kis híján fölfalták,
 Hanem a vén Jakab pásztor bizony elébük állt.
 Az egyiket orron rúgta, az prüsszög azóta,
 A másikat farkán fogva bedobta a kútba.
 A harmadiknak bicskájával lenyúzta bundáját,
 Ez ordított, a többi meg egymást marva futott a Tiszán át!
 No, hála Istennek, itt vannak a betlehemesek *(kinéz)*

KÉT BETLEHEMES ANGYAL: *(énekelnek)*

Sír az Isten báránya, bűneinket siratja,
 Van-e ki őt sajnálja? Szűzanya így ringatja:
 Áj, áj, áj, Jézus aludjál.
 Jaj de kemény a jászol, kis Jézus, ugye fázol?
 Tél ellen nincsen bástya, csak Szent József palástja.
 Áj, áj, áj, süvölt a szélzaj,
 Süvölt a szélzaj.

JAKAB: *(hevesen beront)* Az, az! Süvölt a szélzaj, süvölt a szélzaj.
Odakint csattogtatják fogukat a farkasok
Ti meg gyáva kutyák vagytok!
Míg én vérzek, legalább ti ugattatok volna Jézuskát védeni.
De ezt a vén Jakabot hagytátok a hóban! *(szidja őket)*
A ménküvit neki, meg a kézibomba!

MARCI: Jaj, de még most is reszketek, elismerem bátyó,
Szegény legény vagyok én, csak álmokra vágyó.

JAKAB: Az, az! Álomszuszi fülesbaglyok, gyáva nyúlfarka mind!
Fékomadta, mindjárt nagyot mondok! *(mind befogják a fülüket)*
Hogy ne halljátok, akkor izé... Nohát akkor aludjatok.
Igaz, és is álmos vagyok.

Jakab morogva végignéz rajtuk, amint aludni földre nyúlnak. Ő is megtántorodik, elterül, elalszik. Horkolnak. Csend.

BETLEHEMI ANGYALOK: *(meggyűjtják a betlehem gyertyáját, mellé térdelve énekelnek)*
„Istengyermek, kit irgalmad közénk lehozott...”

VEZETŐ: *(fölkel, csak a betlehem gyertyái égnek; mindegyik alvóhoz odamegy, lehajolva vizsgálja arcukat, majd Marcit vizsgálja kardjával)*
Ez a félénk parasztlegény csak akkor lesz bátor,
Ha kocsmát kell rohamozni, vagy horkolhat bárhol.
No meg még egy: a csintalan tánci-tánci!
Hé, Pásztorbojtárom!
Kelj föl, Te lustaság..., mert folyújtalak!
Marci! Egy, kettő, három!
Frissen tánci-tánci!
Mit álmodtál Marci?

MARCI: Izé!... Az ám! Hol is kezdjem? Álmodtam, de szépet.
Nagy fehér cipót sütött a kishúgom,
Muzsika meg bor volt, az ám, az ám!
Karácsonyi vigadalom,
Kishúgom, nagy lakodalom!
Kalács, dióstorta!
Tyuhajja! Vig cigánynóta! *(sapkáját földhöz csapkodja örömeiben)*

VEZETŐ: *(leinti)* Nono, még majd találkozunk, várj sorodra!

Hát te, Áron, mit láttál álmodban?

Szomorú vagy? Mi az?

Jöjj közel a betlehemhez, enyhül szíved gondja.

ÁRON: Hazajött a rab fiam Heródes földjéről.

Jaj, de szegény mily rongyos volt...

A szennyes szakállára könny hullt két szeméből...

VEZETŐ: Jó is, rossz is... Reményt kaptál!

Hát te Jakab, nem álmodtál?

JAKAB: Már hogyan álmodtam volna!

Azt hiszitek, aki nem fél, annak nincsenek álmai? *(hevesen Marcihoz)*

Lesz-e a karácsonyi cipónak íze?

S víg lakodalmas táncot ki kezd?

Eh, pipogya álomszuszik, mit értitek ti ezt?

Ha nincs minden háborúnak vége!

Én csak erről álmodok: béke, áldott béke!

MIND: *(ünnepélyesen, ugyanúgy lelkesen ismétlik föltartott botokkal)*

Béke, áldott béke!

VEZETŐ: Mesevilágból szép álom, mind, amit mondotok,

Víg békeénekekkel vigasztalni legyen most gondotok!

A két betlehemes angyal térdelve néz a betlehembe, Vezető a pásztorokkal együtt körbejár vagy körbetopog, ahogy a hely lehetővé teszi, kardjával az ének ritmusát inti, a pásztorok a botjukkal a földre ugyanúgy dobogják az ének ritmusát.

MIND: *(énekelnek)* „Békesség a földön az embereknek...”

A Vezető az ének végén tiszteleg a kardjával, oldalt leülve figyeli a továbbiakat.

JAKAB: No, ez szép nóta vót: „Békesség a jóakarátú embereknek!”

Hát nem gondolod te Marci, hogy ezért a szent békéért teneked is köll valamit tenned?

Te meg Áron, ne jajgasd be az egész világot,

Mindenki hordoz bajt, vagy akár rabságot,

Még a kicsi Jézus is... Látod-látod? *(bemutat a betlehembe)*

MARCI és ÁRON: *(engesztelik)* Kend farkasbőrbe bújt bárány! Adja ide bőrét!
(leszedik róla a ködmönt) Hadd takarjuk be vele a fázó kicsi Jézusunkat,
bús szívünk örömét!

JAKAB: *(nem engedi leszedni ködmönét)* Azt hiszem, Isten Fia ezzel be lesz
elégedve?

S nektek nem kell javulnotok, adta szedtevette!?

No, mi lesz mán? Te pásztor-guligán?

Mikor Isten az embert jónak teremtette?!

A Pásztorok egymás után ajándékot raknak a betlehembe.

MARCI: *(a belső zsebéből előkeresi butykosát, simogatja, megcsókolja, ünnepélyesen a betlehembe teszi)*

Lemondok hát butykosomról, nesze, kis Jézuskám!

Verd ki ebből az ördögöt, Tiéd legyek ezután.

JAKAB: Hát te, Áron?

ÁRON: Én meg a pipámról mondok le szent karácsonynapig.

Amit így megspórolok, abból öt gyerek jóllakik. *(beteszi a betlehembe)*

JAKAB: Hm... Látom már, rajtam a sor... Hogy mondjam hát?

Nocsak! Mit fogadsz te meg, te rosszcsont, vén Jakab? *(széttéekint, kihúzza magát)*

Nahát, én meg... nyelem a nagy szuflát, ami bennem dúlfül,

S ha jók lesztek, nem vágom a botom közéték,

Mert azt látom mégis: pásztor, pásztor ellen – vétek! *(átjár, gondolkozva megáll, középről jobbra-balra magyaráz)*

Tik is bototokkal csak a bűnt vertétek,

Láncot rá, mi bennünk jelent rút embertelenséget!

Így születik újjá lelkünkben a Kisdéd!

Örüljete, vigadjatok ennek a jó hírnek!

Ha van bárki ellenségtek, mind megbocsássátok,

Törvetés vagy bosszúállás mind csupa nagy átok,

Jóságtokért az Istenben kegyes bírát látok.

MARCI: *(jókedvűen ugrál)* Tyű, de csikós jókedvem lett, pajtások egyszerre,
Egy friss vidám pásztorótát táncolhatnánk erre! *(botját körülugrálja)*

MIND: *(botot emelnek rá)* Ádvint szent időbe mi jut eszedbe?

Marci, fékomadta! A nagyon csinos kishúgod is megpofozna érte!

MARCI: Jaj, hát akkor ne botosat, se kishúgomosat,

Csak olyan billegőset, öregdajkámosat...

JAKAB: Ezt a derík jó népeket ne tanítsuk rosszra.

Ha ádvint van, hát ádvint van... Marci, fékomadta!

ÁRON: Ezeknek a jó népeknek kedvükbe csak úgy jársz,

Ha az ádvint szent időben majomtáncot nem jársz,

Hanem ősi szokás szerint háziáldást kívánsz.

MIND: Úgy van!

VEZETŐ: *(feláll, rábeszéli)*

Meglásd, még a plébános atya is megdicsérhet érte,

A gyermekektől meg szaloncukrot kapsz, meg sok diót cserébe.

MIND: A szép háziáldást kezdje meg a Jakab.

ÁRON: Mert amit ő kívánni szokott, az mindég megmarad.

JAKAB: Nem hát mán megint csak? A farkasnyúzó bicskás, káromkodó

Jakab...

No jó, legyen meg kedvetek, megkezdem.

Hanem aki nem tudná folytatni, arra botot vetek! *(öregesen, ünnepélyesen a családapa elé megy, meghajol, nagyot koppant botjával a földre)*

Hol hit, ott szeretet!

A továbbiakban mindnyájan utána ismétlik a háziáldás szavait.

ÁRON: Hol szeretet, ott béke!

MIND: *(ismétlik)* Hol szeretet, ott béke!

Áron a helyére visszalép miután ugyanúgy tett, mint előtte Jakab.

MARCI: *(ugyanúgy, a gyerek felé fenyeget botjával mosolyogva, aztán koppant a földre)* Hol béke ott áldás!

MIND: *(ismétlik)* Hol béke ott áldás!

VEZETŐ: Hol áldás, ott Isten! Hol Isten, ott szükség nincsen!

MIND: *(ismétlik utána)* Hol áldás, ott Isten! Hol Isten, ott szükség nincsen!

VEZETŐ: *(vállánál tartott karddal középre lép, tiszteleg kardjával)*

Béke, boldog áldás, és maga az Isten,
Tudjátok-e, hogy nem vehető soha, semmi kincsen!
De ha a szívetek ezeket mégiscsak akarja,
Odavezet szent karácsony áldott anygalkarja.
Mert betlehemünk evangéliuma, jó híre ez! Íme halljátok: *(ujjain számolja kardjával)*
Bűnbánattal megnyeritek mennyei Atyátok,
Ha a szenvedőket megvigasztaljátok,
Bármit adtok a szegényeknek, azt mind Jézusnak adjátok!

MIND: Azt mind Jézusnak adjátok.

VEZETŐ: *(tiszteleg kardjával, középre lép)*

Mit jó szívvel adtak, minket meghallgattak, Isten fizesse meg!

MIND: Isten fizesse meg!

Ne legyen közöttünk senki se szomorú és senki se beteg!

VEZETŐ: *(emelt karddal)* Dicsértessék a Jézus Krisztus!

MIND: Dicsértessék a Jézus Krisztus!

VEZETŐ: *(kardjával a toronyórára mutat)*

Templomunk óráján öt perc múlva éjfél,
Előre pásztorok, ki farkastól nem fél!

MIND: *(elvonulva énekelnek, angyalok fölveszik a betlehemet és indulnak vele)*
„Csordapásztorok, midőn Betlehemben...”

ADAI BETLEHEMEZÉS

Adai bölcsőcske, Bács-Bodrog megye

Felléptek a Nemzetközi Betlehemes Találkozón 5 alkalommal, 1995 és 2008 között.

Szarvák Dávid elmondása alapján (1935).

Gyűjtötte: Sóti Éva, az Aranykapu Művelődési Egyesület művészeti vezetője (1961).

Kellékek: kard, bajusz, szakáll

KÁPLÁR: Adjon Isten szép jó estét kicsinek és nagynak,
Kik ebben a kedves házban békén együtt laknak.
Gyermek s öreg fusson ide, hallja meg kik vagyunk, hol voltunk, s
hogy milyen veszedelmek között, lássa meg, hogy mit hoztunk, mind
az, aki még tegnap sírt, vigasztalódjék meg, mert mi Jézus követségét
hirdetjük Tinéktek.

MARCI: Dicsérjük a kis Jézuskát.
Én vagyok egy bojtár.
Jön a mi szép betlehemünk,
Tisza partján van már.
Úgy futottam, mint a szarvas,
Hogy róla hírt adjak.
Készítsenek asztalt, széket,
Mert mindjárt itt vannak.
Az asztalra a betlehem jön,
Kicsi Jézus vára, a székre meg
Ültessék majd, ki őrzi, vigyázza.
Gyere be már Áron, szólj már, jaj, úgy várom. Itt jön már a rét közepén
szegény öreg Jakab.

ÁRON: Képzeljétek, az erdőből farkascorda tört ránk, én mindjárt meglógtam, mert nincs kardom, se puskám, de az öreg Jakab bizony elébük állt, az egyiket a farkán fogva belevágta egy kútba, a másikat orron rúgta, az

tüsszög azóta, harmadiknak a bicskájával lenyúzta a bundáját, az persze sivalkodott, a többi pedig egymást marva futott a Tiszán át. Hál Istennek, itt a betlehemesek.

ANGYALOK: *(ének)* „Sír az Isten báránya...”

JAKAB: Bizony süvölt a szélzaj, csattogtatják künn a farkasok a fogukat, Ti meg gyáva kutyák vagytok, még én véreztem, Ti legalábbis ugattatok volna. Magamat hagytatok védeni a kis Jézust a hóban.

KÉT PÁSZTOR: Meghiszem bátyókám, szegény juhász legényke vagyok, én csak álomra vágyok.

JAKAB: E pipogya álomszuszik, hát csak aludjatok, igaz én is fáradt vagyok.

ANGYALOK: *(ének)* „Menyből az angyal...”

KÁPLÁR: Följött már az esthajnalcsillag, pásztorok ébredjetek, és mondd el Marci, mit álmodtál!

MARCI: Jaj de szépet álmodtam Karácsony estére, hogy is kezdjem, öreg Jakab, minden bajom elfelejtem álomban, nagy fehér cipót süített szép hajadon hugám, ahányan csak vannak itt, annyi karajt vágtam, úgy ám.

KÁPLÁR: Hát Te Áron, mit álmodtál?

ÁRON: Hazajött fogoly fiam Heródes földjéről, ősz szakállára könny hull két szeméből.

KÁPLÁR: Ejnye-ejnye, hát Te Jakab, álmodtál-e?

JAKAB: Már hogyan álmodtam volna, azt hiszitek, ki nem fél semmitől, annak nincsenek is álmai. Ha nincsen a háborúnak, gyűlöletnek vége, én csak arról álmodozom béke, áldott béke.

EGYÜTTESEN: Béke, áldott béke.

KÁPLÁR: Mesebeli szép álom mind, mit mondtok,
Víg énekkel vigasztalni legyen most gondotok.

EGYÜTTESEN: Dicsőség menyben az Istennek.

MARCI és ÁRON: Kend farkasbőrbe bújt bárány, báránybőrbe bújt farkasok, a süvöltő szélzajok ellen adja ide bőrét, és betakarjuk vele betlehemünk kincsét.

JAKAB: Azt hiszitek, Jézus ezzel meg van elégedve,
s Nektek nem kell javulnotok, attá, szedte-vette?

MARCI: Lemondok hát butykosomról nesze kis Jézuskám,
Verd ki belőle az ördögöt, hogy Tied legyek ezután.

ÁRON: Én meg a pipámról mondok le szent Karácsony napig,
Amit én így megspórolok, hét gyerek jóllakik.

JAKAB: Látom most már rajtam a sor. No, most öreg Jakab, hű hogysis csak ...
Te se hagyd magad, Én meg nyelem a nagy szuflát, ami bennem dül-fül,
ha jók lesztek, Titeket sem szórlak szét ezentúl. Ti is a bototokkal csak
a bűnt verjétek láncra, ami bennünk szenvedély, rút vétek. Így születik
újja lelkünkben a kiseded. Örüljetek, vigadjatok ennek a jó hírnek!

MARCI: Tyű, de csikós jó kedvem lett pajtasak egyszerre,
Egy víg botos pásztortáncot táncolhatnánk erre!

EGYÜTTESEN: Ádvent szent időben mi jutott az eszedbe?

MARCI: Jaj, hát akkor ne botosat, csak csendes billegőset, olyan öreg-
asszonyosat.

KÁPLÁR: Itt a jó családapának kedvibe csak úgy jársz,
Hogyha ősi szokás szerint házi áldást kívánsz.

EGYÜTTESEN: A szép házi áldást kezdje meg a Jakab,
Mert amit ő kíván, az örökre megmarad.

JAKAB: Hol hit, ott szeretet.

ÁRON: Hol szeretet, ott béke.

MARCI: Hol béke, ott áldás.

EGYÜTTESEN: Hol áldás, ott Isten,
Hol Isten, ott szükség nincsen.

KÁPLÁR: Betlehemünk óráján öt perc múlva fél,
Gyerünk hát előre, ki farkasoktól nem fél.

Kimenéskor

Ének: „Csordapásztorok...”

Ének: Békesség földön az embernek
Békesség földön az embernek
Kit az igaz szeretet a kis Jézushoz vezet,
Békesség, békesség embernek.

ALFÖLDI BETLEHEMES JÁTÉK

(Bábszínpadra alkalmazott szerkesztett játék)
Szeged, Csongrád megye

A szegedi Mókás Bocskó bábcsoport 2008-ban a Nemzetközi Betlehemes Találkozó keretében mutatkozott be Győrben, a Petőfi Sándor Művelődési Ház szervezésében.

Szerkesztette: Huszár Zoltánné. (A pásztorjáték Felföldi László gyűjtése.)

Szereplők: Mária, József, Heródes, Gáspár, Menyhért, Boldizsár, Gábiel, Hírnök, Coridon, Pásztor, Öreg

NYITÁNY

Szín: Mária otthona

GÁBRIEL: Üdvöz légy Mária, kegyelemmel teljes! Veled az úr. Áldott vagy te az asszonyok között!

MÁRIA: *(megijed)* Ki vagy te, mit akarsz?

GÁBRIEL: Ne félj, Mária! Isten hírnöke vagyok. Fiad fog születni, akit Jézusnak nevezel. Király lesz Dávid trónján, és uralkodni fog Jákob házában. Országának nem lesz vége.

MÁRIA: Hogy lehet ez, hisz József még nem a férjem?

GÁBRIEL: A szentlélek szállt rád, és a magasságos Isten ereje. Ezért nevezétek fiatokat Jézusnak, ki isten fia.

MÁRIA: Az úr szolgálja vagyok, teljesedjen rajtam a szavad. *(az angyal el)
Kopogtatnak.*

MÁRIA: Kerülj beljebb, József. Az imént csodálatos dolog esett meg velem. Megjelent az úr angyala, és azt mondta, hogy gyermekem fog születni, akit Jézusnak fogunk nevezni. Ő isten fia, aki nagy tetteket visz majd véghez.

JÓZSEF: A te fiad, az én fiam is lesz. Hamar tartsuk meg a menyegzőt!
Menjünk.

Színváltás: Heródes palotája

HÁROM KIRÁLY: *(meghajtják a király előtt magukat)* Üdvözlünk jó király!

HERÓDES: Legyetek üdvözölve! Kik vagytok, mit akartok?

MENYHÉRT: Napkeleti bölcsek vagyunk, napkeletről jöttünk.

A zsidók újszülött királyát keressük.

HERÓDES: Úgy tudom, a zsidók királya én vagyok.

GÁSPÁR: Az úr hírnöke azt mondta: kövesd a csillagot, s akkor megtalálod a megváltót, a Messiást, aki békét és boldogságot hoz a földre.

HERÓDES: Háljatok meg palotámban, egyetek, igyatok, legyetek házam vendégei. Csak reggel induljatok útnak, s ha megtaláljátok jertek vissza, hogy én is elmenjek hozzá, hogy én is hódoljak néki.

MENYHÉRT: Köszönjük jó király!

HERÓDES:

MESÉLŐ: *(kárörvendően, szinte csak magának hangosan gondolkodva)* Menjete, csak menjete, Messiást keressetek! Hozzátok el, hol lehet, s én gondoskodom róla, hogy a király továbbra is én legyek.

Színváltás: A puszta

Pásztorok tanyáztak azon a vidéken. Szabad ég alatt háltak, s őrizték a nyáját.
(Pásztorok tanyája)

PÁSZTOR: A nyáj pihen, a farkas merre jár?

A rabló félve barlangjában hál.

Mi csendben, ébren őrizzük a nyáját,

Hej de régen láttuk betlehemi szép tanyánkat.

CORIDON: Én éppen most jövök Betlehemből.

Tele a város sok – sok idegentől.

Népgyűlés lesz ott? Vagy királyt választanak?

Nem bírtam megtudni kevés időm miatt.

ÖREG: Száz éve lőn, hogy egy viharos éjszakán

Születésemnek örült drága, jó anyám.

Száz esztendő telt el az óta,

S messiásra várok sok – sok idő óta.

Eltelnek immár öreg napjaim,
S nem érzem a vigaszt Isten szavain.
Nem engedné, hogy fiát üdvözljem?
Pedig hálaimát mondanék körében.

CORIDON: Figyeljete! Lépések hallanak.
Felénk tart, ím, két idegen alak.
Ott egy férfi és egy fáradt asszony halad.
Ránézünk a nyájra, te csak Öreg maradj!

JÓZSEF: Adjon Isten jó estét!

ÖREG: Nektek is fiam! Mi járatban vagytok ily' késő éjszakán?

JÓZSEF: Én József vagyok Názáret városából,
Ő meg Mária, a feleségem, Isten akaratából.
Összeírás lesz holnap Betlehembe,
De szállásra az emberek nem eresztenek be.
Így a városon kívülre maradtunk,
S szállást keresünk, ahol megalhatunk.

ÖREG: Sáskát kerestek? Ez idő tájt nem terem.

MÁRIA: Szállást Öreg, alvóhelyet, ahol egy kissé pihenhetek.

ÖREG: Ja, már értem szavatok!
Miért nem mindjárt ezt mondtátok?
Aludni itt nem tudtok, mert hideg van,
Subám meg csak ez az egy van.
De amott nem messze egy istálló áll,
Ott meghúzódhattok, az melegebb már.
Szalmából meleg vackot, ha vettek,
Reggelig nyugodtan lepihenhettek.

MÁRIA: Köszönjük, jó Öreg az útba igazítást! Hálásak vagyunk a szállásért.

ÖREG: Ja, a szántásért. (*legyint*) Ezeket sem értem.
Két társam a nyáj után, a házaspár halad,
Azt hiszem Öreg, jobb lesz elvackolnod magad.
Holnap is nap lesz.

Jönnék vissza a pásztorok.

PÁSZTOR: Jer barátom! Ládd az öreg Maksus is lenyugodott.
Szerencsére se tolvaj, se farkas, csak a hold árnyéka látszott. Tegyük el
magunkat holnapra. *(ásítózva lefekszenek, az öreg horkol)*

ANGYALOK: Örömet mondok, *(csengettyű, ének)*
Örömet ti néktek,
Mert megszületett
A ti üdvösségetek.
Dicsőség! Dicsőség!
„Mennyben az Istennek”

PÁSZTOR: Pásztor társaim, hogyha hallanátok,
Amit én hallottam, ti sem aludnátok!

CORIDON: Micsoda pajtás, micsoda új csoda?
Talán farkas jött a mi bárányunkra?

PÁSZTOR: Nem, hanem szép énekszó hallatszik nem messze.
Angyalok muzsikálnak, idehallik gyönyörű zengése. *(öreg horkol)*

CORIDON: Kelj föl öreg Maksus!
Ne húzd tovább a taktust.
Mit heversz itt, mint egy vén ló,
Frissebb nálad a vén csikó. *(ütemesen veri a földet)*

ÖREG: Jaj, jaj! *(tápázkodás közben újra hasra esik)*

CORIDON: Mi lelt öreg, mi lelt?
Talán ürgét fogtál?
Nincsen itten farkas,
Kinek kiáltottál? *(közben felsegíti az öreget)*
Szózat hallott fülembé.
Gyerünk Betlehembe.

ÖREG: He? A vén tehembe?

CORIDON: Nem! Betlehembe.

ÖREG: Ja! Debrecenbe.

CORIDON: Öttél már Öreg?

ÖREG: Öt tél után öt nyár.

CORIDON: Tudsz -e köröszöt vetni?

ÖREG: Mit? Tápéra peregöt önni?

CORIDON: Tán ittál Öreg?

ÖREG: Itt állok már rég!

CORIDON: Gyere, mönjünk!

Mögnézzük a kis Jézust.

ÖREG: Miféle kis Ilust?

CORIDON: Mönjünk az istállóba.

ÖREG: Nem mögyök én iskolába.

CORIDON: Nem iskolába. Istállóba.

Azt hallottuk, hogy innen nem messze megszületett a Messiás.

Elmögünk, hogy fölköszöntsük.

ÖREG: Miért nem ezt mondtátok? Mönjünk!

PÁSZTOROK: *(ének)* Pásztorok keljünk fel,

Hamar induljunk el,

Betlehem városába,

Rongyos istállócskába,

Siessünk, ne késsünk,

Hogy még ezen éjjel

Odaérhessünk.

Jézuskának dicséretet zenghessünk.

Színváltás: Istálló

Az ének alatt a pásztorok kimennek, betlehemi jászolt állítunk be. A jászolban: kis Jézus, Mária, József, jobbról, balról állatok. A csillag a ház felett, a napkeleti bölcsek jönnek.

MENYHÉRT: Adjon isten Jézusunk, Jézusunk¹,

Három király mi vagyunk.

Lángos csillag áll felettünk,

Gyalog jöttünk, mert siettünk.

Kis juhocska mondta:

Itt lakik a kis Jézuska.

1 József Attila: Betlehemi királyok című versének felhasználásával.

Menyhárt király a nevem,
Segíts, édes Istenem. (*tömjént ad, feláll, félre megy*)

GÁSPÁR: Isten fia jó napot, jó napot!
Nem vagyunk mi vén papok.
Úgy hallottuk, megszületél,
Szegények királya lettél.
Benéztünk hát kicsit hozzád,
Üdvösségünk, égi ország.
Gáspár volnék, afféle
Földi király személye (*leteszi a mirhát*)

BOLDIZSÁR: Adjon isten, Megváltó!
Jöttünk meleg országból.
Főtt kolbászunk mind elfogyott,
Fényes csizmánk mind elkopott.
Hoztunk aranyat hat marékkal,
Tömjént, mirhát vasfazékkal.
Én vagyok a Boldizsár,
Aki szerecsen király.

JÓZSEF: Köszönjük az ajándékot,
Azt, hogy idefáradtatok.
Mondjátok csak, hogy lehet,
Hogy ti ide leltetek?

MENYHÉRT: Már ezer éve megjósolták,
Hogy várjuk a nép Megváltóját.
Csóvás csillag jelzi nekünk,
Megszületett! Örvendj népünk!
Heródeshez mentünk legott,
A zsidók királyát kerestük ott.
Nem találtuk, tovább mentünk,
Követtük hát égi jelünk.
A Megváltót, ím, megtaláltuk,
Híreket vár tőlünk urunk.
Hogy ő is jöhessen
Hódolni a kisednek.

JÓZSEF: Kérve kérlek benneteket,
Heródeshez ne menjetek!
Nem akar ő jót minékünk,
Jobb, ha titokban itt élünk.

BOLDIZSÁR: Itt biztonságban vagytok,
Felőlünk nyugton alhattok.

CORIDON: Jó estét kívánok, mög né ijedjenek,
Itt egy kompánia, semmit se féljenek.
Lépök én e házba azon kérelemmel,
Szabad- e bejönni ide köszöntővel?

JÓZSEF: Csak jertek bátran!

CORIDON: Gyere be öreg,
Meleg tűz van idebent.

ÖREG: (*kintről*) Nem lelem az ajtó kilincset!

CORIDON: Sarka fele öreg, mi is ott gyöttünk be!

ÖREG: Merre, merre Szerecsen fele?

CORIDON: Sarka fele öreg!

ÖREG: Ahá, a! mögvan mán!
Mátészalka fele. (*bejön*)

ÖREG: Szerencsés jó estét
Szerelmes fiaim.
Egy csöpp kárjuk sincsen.
Mögvannak juhaim.
(*bottal kopogtatva mutogat*)
Vakcsók, mög Gilicös.
Mind akolban vannak.
Szép, göndör gyapjúi
Hátukra hajlanak.

CORIDON: Ne másról beszéljél öreg!
Jézust köszönteni jöttünk!
(*közelebb megy a jászolhoz*)

PÁSZTOR: Üdvözlégy kis Jézus,
Született Messiás.

Hoztam fölségednek
Egy darab sajtocskát. (*leteszi, föláll, oldalt megy*)

CORIDON: Üdvözlégy kis Jézus,
Született Messiás.
Hoztam fölségednek
Egy göndör báránykát.
A szőre meleg bundának,
Jó lesz ez neked takarónak. (*leteszi a bőrt, félre áll*)

ÖREG: Édes kis Jézuskám,
Nézd, én szolga vagyok
Az is leszek mindig
Míg csak meg nem halok.
Nem tudtam én neked
Sajtot, bárányt hozni,
Elhoztam szívemet
Téged felköszöntni.
Meguntam a gazdám,
Más gazdához megyek,
Engedd, hogy ezentúl
A te szolgád legyek.

MÁRIA: Köszönöm a kedvességtek,
Nem felejttem el ezt néktek.

JÓZSEF: De sajnos már későre jár,
Meg is kéne szoptatni már.
Köszöntelek pásztorok,
S titeket is királyok.
Jó éjszakát kívánok!

FINÁLÉ

BÁCSTOPOLYAI BETLEHEMEZÉS

Bács-Bodrog megye

A bácstopolyai Nyitnikék gyermek hagyományőrző csoport bemutatta az V. Nemzetközi Betlehemes Találkozón 1995-ben.

Elküldte: Brezovszky Eszter (1995) Bácstopolya.

Felhasznált irodalom: BORÚS RÓZSA: *Topolya népszokásai* (szöveg).

KERÉNYI GYÖRGY: *Magyar énekes népszokások* (ének).

Szereplők: I. Pásztor, II. Pásztor, III. Pásztor, Öreg pásztor, Kisbojtár, Angyal és a betlehemvivő Angyalok.

Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Beengedik-e a betlehemeseket?

Igen, kerüljeteK beljebb.

Ének alatt bejönnek.

Felállítják a betlehemet.

Meggyújtják a gyertyákat.

A pásztorok lefekszenek

Ének: Csorda pásztorok, midőn Betlehemben,

Csordát őriznek, éjjel a mezőben.

Csordát őriznek, éjjel a mezőben.

Isten angyali jövének melléjük,

Nagy félelemmel telik meg ő szívök.

Nagy félelemmel telik meg ő szívök.

Örömet mondok, nagy örömet néktek,

Mert ma született a ti üdvösségtek.

Mert ma született a ti üdvösségtek.

I. PÁSZTOR: Halljátok, pajtások, mit mondok én néktek?

Álmomban csodásan megnyílnak az egek.

Fényes angyalsereg szállott le a Földre,

Zengtek szép éneket, az Istent dicsérték.

Megállnak Betlehem istállója fölött,
Mely a fényességtől csak úgy tündöklött.

ANGYALOK *(énekelnek)* Ne féljetek pásztorok, pásztorok, örömet hirdetek,
Mert ma néktek született, ki meg jövendöltetett
Egy szűznek méhéből, szűzen szült véréből
Meváltó Istentek, alle-allelúja.

Hogyha pedig e csodát, e csodát látni akarjátok,
Betlehembe menjeteek és ez léssen jeletek,
Fogtok ott jászolba, takarva pólyába,
Kisdedet találni, alle-allelúja.

III. PÁSZTOR: Pajtások, nem láttátok-e a fényességet,
Mely ott a sík mezőn borítja az eget?
Halljátok mely szép ének harsog a távolból?
Hozzájuk hasonlóan a csalogány sem szól.

PÁSZTOROK: *(énekelnek)* Pásztorok keljünk fel. Hamar induljunk el.
Betlehem városába, rongyos istállócskába.
Siessünk, ne késsünk, hogy még ezen éjjel oda érhesünk.
Mi Urunknak tiszteletet tehessünk.
Angyalok hirdetik, Messiás születik.
Itt van jele fényének, helye születésének.
Pajtába, pólyába, be vagyon takarva posztócskájába.
Áldott gyermek szenved már kis korába.

ÖREG PÁSZTOR: Pásztorok, az éjjel Betlehem városában
Nagy dolgok történtek, higgyétek valóban,
Hátha megszületett a népek óhaja,
Hátha megszületett a világ megváltója.
Édesapám sokszor szolt próféta hangon.
Nem lehet, hogy az Isten sokáig egyedül hagyjon.
Elküldi bizonnal nemsokára nékünk
A kegyes Megváltót, hogy mi is boldogok legyünk.
Kisfiam, Te meg fogod Őt látni.
Lábainál térden állva imádni.

KISBOJTÁR: *(énekel)* Bárcsak régen felébredtem volna,
Látod pajtás most állottam talpra.

Máris csendült a fülembé angyalok mondása,
Hogy a Jézus megszületett rongyos istállóban.
Oda menni nagyon bátorságom,
Azt remélem kis Jézust meglátom.
Gyere pajtás induljunk el legyél Te is társunk,
Vélünk van a jó furulyás, a régi bojtárunk.

ANGYAL: Szegény jó pásztorok örvendeztetek,
Mert én ma nektek nagy örömet hirdetek.
Dávid városában, a rég várt Megváltó,
Végre megszületett a kegyes Szabadító.
Elhagyta fényes mennyei lakását,
Hogy elvegye szegény emberek nyomorát.
Van most palotája ócska istállóban,
Fekvőhelye pedig egy kopott jászolban.
Szegény Ó is, mint mi, jó pásztoemberek.
Imádására hát rögtön siessetek.
Dicsőség az Istennek a magas mennyekben,
Békesség a Földön a gyarló embereknek.

ANGYALOK: *(énekelnek)* Szaporán keljete fel bojtárok!
Az angyal azt mondta, hallottátok,
Üdvözítőt Ti ma láttok,
Vélem együtt imádjátok

MIND: *(énekelnek)* A kis Jézus arany alma,
Boldogságos szűz az anyja,
Két kezével ápolja,
Lábaival ringatja.
Ó Te dudás mit szundikálsz,
Fényes az ég nem kell lámpás.
Verjed, verjed citerád,
Zengj Jézusnak szép nótát.

KISBOJTÁR: Gazduram, gazdasszony! Ej, de megkövetném.
Nincs-e friss kolbászuk a tüzes kéményben?
Esetleg kis sonka, jó füstölt szalonna.
Pásztoroknak, szegényeknek jaj, de fínom volna.

Bajuszomat, zápfogamat vele köszörülném,
Gazdasszonyunk jó szívét meg világgá kürtölném.

MIND: *(énekelnek)* Elindulnak, és el is jutának,

Szűzmáriának jó estét mondának,
Szűzmáriának jó estét mondának.

Isten áldja meg e háznak gazdáját,
Töltse meg Isten pincéjét, kamráját,
Töltse meg Isten pincéjét, kamráját.

BÁRÁNDI BETLEHEMES JÁTÉK

Hajdú-Bihar megye

A bárándi Csillagvirág Hagyományörző Csoport 1991-ben mutatkozott be a Nemzetközi Betlehemes Találkozón.

Az ajtón bekopog a Huszár.

Bentről apa, anya, lány kiszólnak. Szabad!

HUSZÁR: *(belép, kardját kirántja, és tartja, amíg elmondja)*

Jó estét kívánok!

Meg ne ijedjenek,

Itt egy kompánia,

Semmit se féljenek!

Lépek én e házba

Azon kérelemmel:

Szabad-e bejönni ide betlehemmel?

GAZDA: Jöjjenek!

HUSZÁR: *(elteszi a kardját, kinyitja az ajtót, visszaáll vigyázzba és kiszól)*

Előre angyalok,

Szépen járjatok.

Illedelmes legyen

Minden hangotok.

Amíg be nem fejezi a Huszár a mondókáját, nem indulnak. Bejön két angyal, hozzák a betlehemet, a szín közepén leállítják, asztalra teszik, két oldalán megállnak, és énekelnek. Velük a bent lévő gyerekek, akik hangszerekkel kísérik őket.

Ének: Mennyből az angyal

Lejött hozzátok.

Pásztorok, pásztorok,

Hogy Betlehembe

Sietve menve

Lássátok, lássátok.

Istennek fia,
Aki született
Jászolban, jászolban,
Ő leszen néktek
Üdvözítőtok
Valóban, valóban.

HUSZÁR: *(kirántja a kardját, és közben mondja)*

Kardot rántok,
bojtárt várok!

BOJTÁR: *(beugrik a színre)* Hopp Isten, jóestét!

Már én is itt vagyok.
Vadfarkas bundámon
A lyukak igen nagyok.
Éjjel a vadak húzták, vonták, cibárolták,
Még az a jó, hogy széjjel nem szaggatták.

Félreáll a Huszár mellé. Kint matatást, zörgést hallani.

HUSZÁR: Kürtőre kormos, gyere be rongyos!

ÖREG: Bemennék, de nem lelem a kilincset! *(kint zörög)*

HUSZÁR: Keresd följebb!

ÖREG: Az égnél följebb már nem mehetek! *(fent kopog a botjával)*

HUSZÁR: Keresd lejjebb!

ÖREG: A földnél lejjebb már nem mehetek! *(földet veri botjával)*

Hopp! De megvan már! Fából a kilincse, madzag a húzója!
Bemegyek hát akkor!
Hopp Istók, itt vagyok,
Szerencsés – lencsés, füstöltkolbászos,
Paszulyos, paszomántos jóestét kívánok!
Hát ti idebe édes fiaim esztek, isztok, dorbézoltok.
Erről a 365 éves öregapátokról nem is gondoskodtok?

HUSZÁR: Se nem eszünk, se nem iszunk,
A kisdéd Jézusról álmélgodunk.

BOJTÁR: Hopp! Valami dörrenést hallottam a konyhában.

ÖREG: Biztos a szakácsné esett a moslékos dézsába!

BOJTÁR: Úgy áll a lába, mint az eke szarva.

ÖREG: Jó volna egy túrósdübbencs a hasamba.

HUSZÁR: Hány óra öregapám?

ÖREG: *(hagymát vesz elő)*

Háromfertály zöldre,

Feküdjünk a földre!

(keresztet vet a botjával, lefekszik nagy zörgéssel, morgással a betlehem elé)

Először is keresztet vetek, hogy az ördögök el ne vigyenek.

Az egyik angyal gyertyát gyújt és énekel, s közben beteszi az égő gyertyát a betlehembe.

Ének: Mostan kinyílt egy szép rózsza virág,

Akit régen várt az egész világ,

Betlehemben kibimbózott zöld ág,

Király nemből nagy méltóság.

Csengetés.

I. ANGYAL: Glória! *(énekli)*

BOJTÁR: Hallod öreg, Glória!

Csengetés.

II. ANGYAL: Glória! *(énekli)*

BOJTÁR: Hallod öreg, gólya!

ÖREG: Gólya, eredj már te mulya!

Csengetés háromszor.

I–II. ANGYAL: Glória! Glória! Glória!

HUSZÁR: Kelj fel öreg, menjünk Betlehembe!

ÖREG: Nem megyek én a vén tehénbe!

HUSZÁR: Kelj fel öreg, kelj fel!

ÖREG: Nem kell nekem tejfel!

HUSZÁR: Kelj fel öreg, vár a boros üveg!

ÖREG: Nem kell nekem papi süveg!

HUSZÁR: Nem úgy van öreg, menjünk Betlehembe!

Megszületett az Úrjézus.

A pásztorok az ének alatt feltápáskodnak, a tarisznyába gyűjtögetnek.

Ének: Pásztorok keljünk fel,
Hamar induljunk el.
Íme angyal jelenék,
Hogy messiás születék
Jászolba, pólyába,
Barmok szája
Melegítő kályhája.
Pásztorok keljünk fel,
Hamar induljunk el
Betlehem városába
Rongyos istállócskába.
Siessünk, ne késsünk,
Hogy még ezen éjjen oda érhessünk,
Mi urunknak, Jézusunknak
Tiszteletet tehessünk.

ÖREG: Akkor hát elmegyünk!

ANGYALOK: *(énekelnek)*

Keljetek fel pásztorok, pásztorok,
Mert nagy örömet mondok,
Mert ma néktek született,
Ki megjövendöltetett.
Egy szűznek véréből
Jöve világra,
Alle-alleluja.

HUSZÁR: Rázd meg öreg a bundád,
Hadd peregjen a bolhád!

Angyalok, vendégek mind énekelnek.

Ének: Rázd meg János a bundád, a bundád,
Úgy kapsz kövér báránykát, báránykát,
Add oda az anyjának,
Főzze meg a fiának.
Én adok lisztecskét,

Te adol tejecskét,
Ó édes méhecském,
Alle-alleluja,
József és Mária.

Táncolás közben a betlehemhez mennek.

BOJTÁR: *(fél térdre ereszkedik, meghajol, benéz az istállóba)*

Ó édes kis Jézuskám,
Mivel szegény juhász vagyok,
Hoztam egy báránykát.

II. JUHÁSZ: Ó édes Jézuskám,
Mivel szegény juhász vagyok,
Hoztam neked gomolyát.

ÖREG: Óh édes Jézuskám,
Mivel én is szegény juhász vagyok,
Hoztam egy köcsög túrót.

Ének: Pásztorok keljünk fel,
Hamar induljunk el.
Íme angyal jelenék,
Hogy messiás születék
Jászolba, pólyába,
Barmok szája
Melegítő kályhája.
Pásztorok keljünk fel,
Hamar induljunk el
Betlehem városába
Rongyos istállócskába
Siessünk, ne késsünk,
Hogy még ezen éjjen oda érhessünk,
Mi urunknak, Jézusunknak
Tiszteletet tehessünk.

A pásztorok botot verve indulnak körbe, a Huszár mögé állnak.

HUSZÁR: Ennek a gazdának a padlásán
Hús oldal szalonna,

A pincébe' ötven hektó bora,
Ha jó gazda vóna,
Szegény betlehemeseknek is juttatna.

ÖREG: *(a gazdához)*

Kurta farkon szalad a nyúl,
Engem hallgasson meg az úr!
Az Úrjézus Krisztus már régóta tapossa a rónát!
Adjon kend egy pipa dohányt.

Ének: Menjünk el, menjünk el,

Mert eljött az idő,
Pásztorok csillaga
Feljött kelet felől.

Isten áldja meg a háznak gazdáját,
Ennek koronáját és minden ivadékát.

Elmenetel előtt még a „Dicsőség mennyben az Istennek...”, vagy „Krisztus urunknak...”, vagy „Az Istennek az angyala...” kezdetű énekeket énekelték.

A BETLEHEMI TÖRTÉNET

Herceg Mária bábos szólójátéka
Boldva, Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Fellépett a Nemzetközi Betlehemes Találkozón 1991-ben.
(kb. 15 perc, csutkabáb-animáció)

JÁTÉKOS: *(ének)* Csendes éj! Szentséges éj! Mindennek nyugta mély.

Nincs más fent csak a szent szüle pár,

Drága kisedük álmainál;

Szent Fiú, aludjál! Szent Fiú, aludjál!

Csendes éj! Szentséges éj! Angyalok hangja kél,

Halld a mennyei halleluját,

Szerte zengi e drága szavát:

Krisztus megszületett, Krisztus megszületett.

Csendes éj! Szentséges éj! Szív örülj, higgy, remélj!

Isten szent Fia hinti reád

Ajka vigaszt adó mosolyát;

Krisztus megszabadít, Krisztus megszabadít.

ANGYAL: Glória!

Dicsőség a magasságos mennyekben Istennek, és a földön békesség, és az embereknek jóakarát!

PÁSZTOROK: Isten segíts! Mily égi tünemény!

ANGYAL: Ne féljetek, mert ímé hirdetek nektek nagy örömet, mely az egész népnek öröme léssen, mert megszületett néktek a megváltó Dávid városában, ki az Úr Krisztus.

Glória!

PÁSZTOROK: Menjünk el mind Betlehembe és lássuk meg e dolgot, mit az Úr megjelentetett nekünk!

PÁSZTOROK: *(énekelve elindulnak)*

Dicsének hangja szárnyra kél:

Eljött az Úr, Immánuel!

A szíven hordta áldott Szűz,
E jó hír minden bút elűz.

Az Isten Egyszülötte ő,
Mihozzánk gyermekképpen jó;
Kit szívünk már oly régen vágy,
Most rejti mélyén jászolágy.

Dicsének hangja zengjen hát!
A szívünk hála hassa át,
Mert látja most már minden nép,
Hogy Isten vélünk frigyre lép.

JÁTÉKOS: *(ének)* Hideg jászol szalmáján

Égi gyermek alszik,
Körülötte szállásán
Halk ének hangja hangzik:
Imádják a pásztorok,
Tiszta szívű, jámborok.
Örvendeznek, hálát zengnek
Az Úr nagy jóvoltáért.
Egyszülött Fiáért.

Csillag támad Keleten,
Látják gazdag bölcsek.
Útra kelnek serényen,
Velük drága kincsek.

I. KIRÁLY: Áldott légy Heródes! Te és birodalmad minden lakója!

HERÓDES: Üdvözöllek Titeket, három királyok!

Mi szél hozott udvaromba Titeket?

II. KIRÁLY: A zsidók királya megszületett. Látták az Ő csillagát napkeleten
és azért jövénk, hogy tisztességet tegyünk néki.

HERÓDES: Hol kellene a Krisztusnak születni?

III. KIRÁLY: Juda nemzetségének városában, Betlehemben.

Így vagyon megírva a prófétánál.

HERÓDES: *(idegesen)* Úgy!? Ha, ha! Szóval a zsidók királya megszületett!?
És nektek csillag jelezte ezt?... Igen, nagy öröm ez mindnyájunknak!

Hát elmenvén szorgalmasan kérdezősködjete a gyermek felől, mi-helyst pedig megtaláljátok, adjátok tudtomra, hogy én is elmenjek és tisztességet tegyek neki.

KIRÁLYOK: *(énekelve elindulnak)*

Tudatjuk Veled, nagy Heródes.

Menjünk mi is jászlához

Örvendező szívvel.

Boruljunk le lábához,

Mély hódolattal, hittel!

Isten Ő és megváltó,

Atyánál közben járó.

Nem félelmes: nyájas, kedves,

Mint kisgyermek jött hozzánk,

Biztatóan mosolyog ránk.

(megérkeznek Máriához)

Üdvöz légy Mária! Malaszttal teljes. Az Úr van Teveled

Áldott vagy Te az asszonyok között,

És áldott a te méhednek gyümölcse, Jézus.

Tisztességet jöttünk tenni,

Örömtökben osztozkodni, a kis Jézust magasztalni.

Fogadjátok ajándékunk, melyet boldogsággal adunk.

Ének: Az Isten egyszülötte Ő,

Mihozzánk gyermekképpen jó;

Kit szívünk már oly régen vágy,

Most rejti mélyen jászolágy.

Dicsének hangja zengjen hát!

A szívünk hála hassa át,

Mert látja most már minden nép,

Hogy Isten vélünk frigyre lép.

MÁRIA: Ó, kedves Háromkirályok! Késő este lett már. Pihenjete le talán!

Szegényes e környezet, de a jó szívet megleled.

Aludjatok keveset!

KIRÁLYOK: A marasztalás jólesik, elfáradtak tagjaink.

Nyugodalmat jóéjszakát!

JÓZSEF: Jöjj, Mária, pihenjünk le mi is!

ANGYAL: Álmodokban szólok hozzátok

Ti jólelkű Háromkirályok.

Heródeshez utatok vissza ne vezessen,

Mert az Ő célja az, hogy Jézus vesszen!

Kelj fel József! Vedd a gyermeket és annak anyját és fuss Egyiptomba,
és maradj ott, míg mondom neked, mert Heródes halálra fogja keresni
a gyermeket!

JÁTÉKOS: Menjünk mi is jászlához örvendező szívvel,

Boruljunk le lábához mély hódolattal, hittel.

Isten Ő és megváltó, Atyánál közbenjáró.

Nem félelmes: nyájas, kedves,

Mint kisgyermek jött hozzánk,

Biztatóan mosolyog ránk.

Karácsonynak Ünnepeén ím,

Hangozzék víg ének!

Mindenütt e földtekén

Zengjék ifjak, vének:

Az éj elmúlt, a fény kigyúlt,

Az Isten emberré lett:

Nála az Üdv és Élet!

CSANTAVÉRI ANGYALI VÍGASSÁG

Betleheemes játék, Bács-Bodrog megye

Felléptek a Nemzetközi Betleheemes Találkozón 1997-ben, 2005-ben és 2007-ben.

Két helyi forrásból egybeszerkesztette, bábtáncoltatóként – Kiss Kornélia.

ANGYALOK: *(énekelnek)*

Mennyből az angyal, lejött hozzátok pásztorok, pásztorok,

Hogy Betlehembe, sietve menvén

Lássátok, lássátok.

Istennek fia, aki született jászolba, jászolba,

Ő lesz tenéktek üdvözítőtok

Valóba, valóba.

Kopogás, angyalok kintről:

Meghallgassátok-e az angyali vigasságot?

Csöngetés, az angyalok és a pásztorok bemennek, az angyalok meggyűjtják a betlehemben a gyertyát, közben éneklük:

Csordapásztorok, midőn Betlehembe,

Csordát őriznek éjjel a mezőben,

Isten angyali jövének melljük,

Nagy félelemmel telék meg szívük.

Örömet mondok néktek, ne féljetek,

Mert ma született a ti üdvösségtek.

Menjetek hát el gyorsan a városba,

Ott találjátok Jézust a jászolba.

I. PÁSZTOR: Hipp-hopp, kisbocskorkám, hol szedted-vetted magadat, hogy ilyen sáros vagy?

II. PÁSZTOR: *(meglöki társát)* Húzódj már beljebb, hogy én is beférhessek!
(bejön és megáll az I. pásztor mellett)

ÖREG PÁSZTOR: (*beesik az ajtón majd felkel*) Dicsértessék a Jézus! Tik fiaim, mit csináltok? Isztok esztek, az öregrű nem is gondoskodtok?

I. PÁSZTOR: Ó öregapám, csak a csontocskát szopogatjuk, kulacs száját nyalogatjuk.

ÖREG PÁSZTOR: Halljátok pajtások, nagyon álmosak vagyunk, aludjunk egyet! (*hortyognak*)

ANGYAL: Glória!

ÖREG PÁSZTOR: Ki vagy?

ANGYAL: Glória!

ÖREG PÁSZTOR: Ki vagy?

ANGYAL: Glória in excelsis deo! Én mennyei angyal vagyok, néktek nagy örömet mondok, mert tinéktek született, ki megjövendeltetett, Betlehembe.

ÖREG PÁSZTOR: Pajtás mit álmodtál, hogy még a nyálad is elcsordult?

II. PÁSZTOR: Hát én azt álmodtam, hogy a gazdasszony egy nagyon jó tál paprikást hozott, oszt mind megettem! Hát te mit álmodtál?

I. PÁSZTOR: Én azt álmodtam, hogy a gazdasszony száz dinárost gyugott a zsebembe!

ÖREG PÁSZTOR: Én meg azt álmodtam, hogy a gazdasszony egy szál kolbászt akasztott a nyakamba, a másik vége még a szomszédék előtt vót, oszt a kutyák húzták!

ANGYALOK: (*énekelnek*): Pásztorok, pásztorok keljetek fel,
Gyorsan a városba menjete el,
Furulyátok megfújjátok,
A kis Jézust úgy áldjátok a jászolba, a pólyába.

ÖREG PÁSZTOR: Pásztorok keljünk fel,
Hamar induljunk el,
Betlehem városába,
Rongyos ostállójába
Siessünk, ne késsünk,
Még az éjjel Betlehembe érhessünk,
Mi Urunknak tiszteletet tehessünk.

TÖBBI PÁSZTOR: Vedd rád öreg a bundát, a bundát,
Fogjál göndör báránycát, fogjál göndör báránycát,
Kosaradba szép almát, szép almát,
Köszöntjük az ég urát, köszöntjük az ég urát,
Én meg viszek mézecskeket, mézecskeket,
Áldjuk a kisedecskét, áldjuk a kisedecskét.

Pásztorok táncolnak, énekelnek és ütemesen verik a földet a csörgős bottal.

Ének: Vedd rád Katka ködmönkédet,
Kösd be boglyos fejcskédet,
Maradj itt a nyájakná,
Mink elmegyünk mindnyájan,
Én itthon nem maradok, utánatok szaladok.
Bojtár volt a nagyapám,
Bojtár vagyok én is,
Csak a botját hagyta rám,
Gazdag vagyok én is.
Kis báránycám mellém fekszik,
Szundikálunk sokszor estig.
Delelőkor elnyugszok
Cifra kis subámba,
Jó éjszakát kívánva.
Nincs nálam nagyobb úr
Az egész határban.
Kis furulyám tú-lú, tú-lú, tú-lú,
Tú-lú, tú-lú, csingi-lingi lányka.

Ének: Pásztorok, pásztorok örvendezve
Sietnek Jézushoz Betlehembe,
Köszöntést mondanak a kisednek,
Ki váltságot hozott az embernek,
Köszöntést mondanak a kisednek,
Ki váltságot hozott az embernek.

ANGYALOK: Szóljatok ó pásztorok, hogy mi dolgot leltetek,
Hogy az éjjel Betlehembe úgy siettetek,
És ki mondta néktek azt, hogy oda menjetek?

PÁSZTOROK: Angyalének intett minket, hogy a Krisztus született.

ÖREG PÁSZTOR: Én elhoztam a legnagyobb kisbárányt a Jézusnak.

II. PÁSZTOR: Ha te a bárányt odaadod, én meg a bicskámot adom oda a Jézuskának, hogy meg bírja enni, ha levágják.

I. PÁSZTOR: Hát Jézuskám, én még nagyon kicsi vagyok, az én tarisznyámban csak egy alma van, de azt is neked adom.

BÁBTÁNCOLTATÓS RÉSZ

Bábok táncolnak, angyalok, pásztorok, bárányok, királyok hódolnak.

Betlehem kis falucskában
Karácsonykor éjfél tájban
A fiú Isten ember lett,
Mind kisgyermek született.

Nevezték őt Jézuskának,
Édesanyját Máriának,
Ki pólyába takarta,
Lefektette jászolba.

Az angyalok fönny az égben,
Mennyei nagy fényességben
Zengették az éneket,
Dicsőség az Istennek.

Pásztorok a falu mellett
Báránykákat legeltettek,
Mentek, hogy Őt imádják,
Mind égne, földnek királyát.

Megérkezett a három bölcs is,
Jézuskánál leborult mind,
Ajándékot adnak át,
Aranyat, tömjént, mirhát.

PÁSZTOROK: *(mondják)* Békesség e háznak, minden lakójának a jászolban fekvő kicsi Jézuska áldja meg a házat. Köszönjük a hozzánk való szíveségüket, a Jézuskának a nevében elindulunk tovább.

MINDENKI: *(énekelnek és elmennek)*

Ó boldog Betlehem, áldások városa,

Ott sír a védtelen bús árvák támasza,

Földiek öröme, égiek szent gyönyöre, ne sírj kis Jézuskám.

Nem Júdás az, ki most csókokkal elborít,

Szűzanyánk az, ki most hőn keblére szorít.

Védnek az angyalok, őrt állnak a pásztorok, ne sírj kis Jézuskám.

A BUKOVINAI ISTENSEGÍTS BETLEHEMES JÁTÉKA

A hazánkba, Csátaljára települt bukovinai székelyek napjainkban játszott változata. Bács-Bodrog megye

Felléptek a Nemzetközi Betlehemes Találkozón 2002-ben, 2004-ben és 2007-ben.

A szöveget lejegyezte: Lőrincz Gergely, székely kántor.

Szereplők: Gazda, Király, Királyszolga, Szűz Mária, Szent József, Angyal, Fehér pásztor (Monyotór), Fejő pásztor, Meddő pásztor, Öreg Pásztor (Koridon), Furulyás (Panusás)

Jelmezbe öltözve részt vesznek az éjféli misén és a karácsonynapi nagymisén. A szentélyben foglalnak helyet. Utána kezdődik a betlehemjárás. Az utcára érve így állnak fel: A Panusás előre megy és megáll annál a háznál, ahova indulnak. A Királyszolga elől megy; fején viszi a betlehemet a „-kiskápolná”, melynek tornyocskájában kis csengő csilingel. Öltözete: zsinóros (örményes) nadrág, csizma és bunda (rövid). A betlehem belsejében szobrocskából jelent látható a Szent Családdal és az , angyalokkal és persely az adományok gyűjtésére. Mögötte lépked a Király aranyozott papírkoronával, sarkantyús csizmában, huszáros fekete nadrágban, karddal az oldalán, arany vitézkötéses dolmányban. Jobb kezében cifra-kendővel leborított pálca. A házhoz érve a Királyszolga lép be először. A betlehemet leteszi az asztalra és balra áll.



KIRÁLY: *(bejön és az ajtó és a betlehem között lassan sétálva énekel)*

Dicsértessél Krisztus az magas mennyekben,
Ki kégyelmetékét hatta az életben,
Tartsa és marassza vég nélkül mennyekben,
Ez nemés gazdának jöttünk hajlékába,
Nem lennének urának nagy nehézségére,
Nem lennének házának nagy terhelésére,

Kérjük igen szépén az nagy Úristenre,
Hogy figyelmetésén hallgatnának erre.

Mű nem azért jöttünk, hogy itt históriázzunk,
Vaj valamely tréfát, játékot indítsunk,
Hanem Bétlehemről egy-két-hármot szójjunk,
Úrjézus születésiről mű példát mutassunk.

Ha meghallgatnának gazdánk s gazdasszonyunk. (*oldalt áll*)

SZENT JÓZSEF: (*az ajtón kívül kopogtat és halkán énekel, öltözete: földig érő fehér szűr, kalap, ősz szakáll*)

Üdvözlégy Jézus! pásztorok pásztora,
Ménnynek és földnek teremtő Szént ura!
Ha nem utálsz még, Te szógáid vagyunk,
És azért jöttünk, hogy Tégéd imádjunk
Hogy Tégéd imádjunk. (*ismét kopogtat és énekel tovább*)

Egészséggel gazda, nyisd még az ajtódot,
Erezd bé megszükült Te jóakaródot,
Ez világ urának éltető dajkáját,
Met az útazásba igen elfárodott.

Az utolsó sor éneklése alatt a Királyszolga az ajtóhoz megy, s ott a bétlehem felé fordulva vigyázállásban várakozik.

KIRÁLY: (*a betlehem előtt szintén vigyázállásban a Királyszolga felé fordulva mondja*)

Egy szózatot hallék mostan az ajtómonn, nem tudom, mi lészen az ok.
Parancsolom szógám, sietségvel lásd, ki zérgét az ajtómon olyann bátor
szüvvel?

KIRÁLYSZOLGA: (*hirtelen megfordul, kinyitja az ajtót és kiszól*)

Mit akarsz barátom? Mondd még honnat jöttél!
Ajtónkonn zérgetni ily bátran hogy mertél?
Feleletét e szókra mindjára aggy nekem! (*az ajtót beteszi*)

SZENT JÓZSEF: (*az ajtón kívül énekel*)

Tibériusz császár parancsolatjára,
Jöttünk Názáretből a béiratásra,

Ha befogadnának ez egy északára,
Bizon megfizetne az egeknek Ura.

KIRÁLYSZOLGA (*kiszól*) Várjál egy kevéssé, mindjárt jelentem. (*az ajtót betéve a Király felé fordulva jelenti*) Felsőgés királyom, olyan emberekre találtam, akiket bójónni országunkba éppen nem ismerem.

KIRÁLY: Nohát, szógám, aggy tanácsot nekem!

KIRÁLYSZOLGA: Felsőgés királyom, az lészen tanácsom, hogyha befogadjuk ezén ékes városba, éppen kipirulunk.

KIRÁLY: No, ha így van, szógám, erédj hamar! Gyorsan ajtót, kaput bészárj, s éppen bé se bocsásd! (*az utolsó szavaknál kardját félig kihúzza és aztán keményen visszavágja*)

KIRÁLYSZOLGA: (*kinyitja az ajtót és kiszól élesen*) Mit, barátom, hogy én nekéd szállást aggyak, abba nálam nem kapsz! Ámbár a városon küjel még és fagysz! (*az ajtót keményen becsukja*)

SZENT JÓZSEF: (*elkeseredve éneкли*)

Ó kemén kősziklához hasonló nemzettség,
Hogy lehetsz Uradhoz ily szérnyű dühösség,
Még a pogánnál és van engedelmesség,
Hát, hogy tenálad nincs Uradhoz kégyesség.

KIRÁLY: (*a szolgálához*) Ereszd bé hát szógám, fütözni nem bánom, met karácson erejinek nagy dereje vagy, azt magam, és jól tudom.

KIRÁLYSZOLGA: (*kinyitja az ajtót és kiszól*) Jer bé hát barátom, fütözz eggy kevéssé!

PÁSZTOROK: (*belépnek s együtt mondják*) Nosza rajta, pásztorok; nyuguyunk e háznál, még a fényes csillag feltetszik az égre.

Szent József, Szűz Mária és az Angyal belépnek.

SZENT JÓZSEF: (*a Király elé áll, mondja*) Aggyon Isten minden jót, királyom!

KIRÁLY: Hozott a széröncse, szerelmes barátom.

SZENT JÓZSEF Felsőgés királyom, az egész városban szállást nem kaphatunk, hogyha befogadnál ez egy éccakára, bizony megfizetne az egeknek Ura.

KIRÁLY: Szerelmes barátom, szállást nem adhatok,
Mivel estére sok vendégét várok.
A városon kújel vagyon egy istálló,
Oda szokott szállni a jövevény szálló.

SZENT JÓZSEF: *(Szűz Máriához fordul, éneklő hangon mondja)*
Jaj szerelmes jegyèsém, már mire jutottunk,
Az egész városba szállást nem kaphattunk,
A városon kújel mondnak egy istállót;
Oda szokott szállni a jövevény szálló.

SZŰZ MÁRIA: Nem bánom, szerelmem, mennyünk hát innen, csak szálljunk
bé oda, csak szálljunk bé oda.
(letérdelnek a betlehem elé, Szűz Mária imádkozik)
Óh egek Szent-Ura, világ megváltója,
Tekincs alá mennyből szegén szolgálódra,
Ne haggy el münköt és e bujdosásunkba.
(odaáll Szent József mellé, a betlehem jobb oldalára)

ANGYAL: *(Szűz Máriához fordul)*
Oh, Istennek Anyja, látod jelénlétém,
Parancsoj most nekém, tehozzád küldettem.

SZŰZ MÁRIA: *(az Angyalnak)* Menny el sietségvel, aggy hírt a nyáj mellett
lévő pásztoroknak, hogy jöjenek a Krisztus imadására. *(Szűz Mária és
az Angyal egymásnak fejet hajtanak)*

ANGYAL: *(a pásztorok elé áll és énekel)*
Ne féljeték pásztorok, pásztorok, örömet hirdeték!
Met ma nekték született, ki megjövendöltetett,
Égy szűznek méhéből, szűzön szült véréből,
Mégváltó Istenték. Allë-allëluja! Allë-allëluja! *(félreáll)*

FEHÉR PÁSZTOR: *(odaszól az Öreg Pásztorhoz)*
Hallod-e Koridon, valaki szólíta,
Páztort kiájt, hallám, de nem tudom kicsoda?

ÖREG PÁSZTOR: Hajjaj! Én mit hallék, s én álmomba mit láték? Nekém
az Isten angyala megjelénék, nem tudom, hogy ördög-ë vaj angyal;
azonn csak kételkedëm, hogy Jézus született vóna, éppen nem hihetëm,

hanem én azonn nem töröm az elmémét, letészem a fejemét e szuszékra.
(*a Monyotor vállára hajtja fejét*) Álomnak adom szemem s testem nyuguvásnak.

ANGYAL: (*megint a pásztorokhoz megy, lábával megérintezi az egyik pásztor lábát, énekel*) Pásztorok!

PÁSZTOROK: Ki vagy?

ANGYAL: Pásztorok!

PÁSZTOROK: Mi vagy?

ANGYAL: Kejjeték! Kelték nagy örömré!

Égy igen nagy vendég érkezett a földre.

Bétlehemnek városába

Istállóba, a jászokban aluszik

Teremtőnk, édes üdvözítőnk.

Sérkenyeteik fél, tük szégén pásztorok,

Kik itt a nyáj mellett alusztok,

Met szorgalmatosonn vár a ti asszonyotok,

A ti asszonyotok.

Jerték sijeccségvel, mennyünk a városba,

Ott fekszik Jézus a szénakóróba. (*visszaáll Szűz Mária mellé*)

PÁSZTOROK: (*ébrednek, lassan felkelnek, s közben egyszerre mondják*) Mennyünk el hát, nem bánom, de ne üres kézzel. Vigyünk neki ajándékot, kitől mit lehet. (*feltápáskodás közben éneklük*)

Ének: Pásztorok kejjünk fél,

Hamar indujjunk el,

Talán még az éjjel és félaláljuk,

Ménnyből az angyal lejött hozzátok, pásztorok

Hogy Bétlehembe sietve ménvén lássátok.

Az ének végeztével a betlehemhez érnek.

ÖREG PÁSZTOR: (*kilép közülük, letérdel a betlehem elé*) Jó napot Szűzmárja!
Istennek szent anyja! Sérkentsd fél fiadot, Jézust, met szent angyalaidtól hozzája küldettünk.

SZŰZ MÁRIA: (*éneklük*) Sérkenj fél fiam! Pásztorok éljöttek,
Kik szent angyalidtól, Tehozzád küldettek.

ÖREG PÁSZTOR: Hát ezt érdemlétte még, menny és föld teremője, hogy az egész városonn, hely nem adatott nekije? *(botjával megfenyegeti a Királyt)* Várjatok csak! Mëgfizették ti erre valahára! *(felkel, elrejtőzik valamely sarokban, szegletben)*

MEDDŐ PÁSZTOR: Nem kéne minékünk itt históriazni, ki milyen ajándékot hozott, bé kéne mondani. *(A betlehem elé megy letérdel)* Ó édes kicsi Jézuskám, én a többi pásztorok közt csak meddő pásztor vagyok. Én azért túró, ordát, nem adhatok, met az a vén öreg mind elhúzta bérünköt. Hanem, de ha nem, egy báránkát ugyan-ugyan szépét adok. Vëgyed el jó nevén, melyet most adhatok. Hónap-hónapután még többet és adok, ha kapok. *(felkel s visszaáll a többiek sorába)*

FEJŐ PÁSZTOR: *(előlép, letérdel a betlehem elé)* Oh édes kicsi Jézuskám! A többi pásztorok közt csak fejő pásztor vagyok. Egyéb ajándékot nem adhatok, de egy sajtocskát ugyan szépét adok. Vëgyed el jó nevén, melyet most adhatok, hónap-hónapután többet és adok, ha csinállok. *(visszamegy előbbi helyére)*

FEHÉR PÁSZTOR: *(„Monyotor” előjön, letérdel a Betlehem elé)* Oh édes kicsi Jézusom, én a többi pásztorok közt csak monyotor vagyok, hanem én azért Nekéd túró, ordát nem adhatok, met a vén, öreg mind elhúzta a mü bérünköt. Hanem, de ha nem egy nyúlacskaát ugyan szépét adok. Vëgyed el jó nevén, melyet most adhatok, hónap-hónap után többet és adok, ha fogok. *(felkel s a többiekhez fordulva kérdi)* Jézuskának aján-dékot adátok-é?

MEDDŐ PÁSZTOR, FEJŐ PÁSZTOR: Attunk há, csak az a vén öreg nem adott.

FEHÉR PÁSZTOR: Hát hól van? Keressük csak még. *(elmennek mindhárman és keresik, végre megtalálják a szegletben, ahol alszik)*

FEHÉR PÁSZTOR: Itt vagy-ë, te öreg?

ÖREG PÁSZTOR: *(felébred, egyet morog)*

FEHÉR PÁSZTOR: Aluszol-ë?

ÖREG PÁSZTOR: Mit-ë?

FEHÉR PÁSZTOR: Jézuskának ajándékot acc-ë?

ÖREG PÁSZTOR: Hát tám tük attatok és?

FEHÉR PÁSZTOR: Attunk hát! Gyere aggy tés es.

ÖREG PÁSZTOR: Adok es, csakhogy elé mëhessek. *(a többiek támogatásával¹ Istens, amíhez a botokat is használják, felkel, elémegy, letérdel, inkább odarogyik a betlehem elé)* Oh, én édes kicsi Jézuskám! Én a többi pásztorok közt a legöregebb vagyok. A nagy számadásba még a hajam es mind elhullott. A sok ordafőzésbe még a füst es mëgfogta a szakállamot. Hanem én azért Neked túrót, ordát nem adhatok, mett az a sok sintér kezibe való mind elhordta, ahán, annyi felé. Hanem, de ha nem, egy bogláros szíjacskát, ne csak, de szépét adok. Vëgyed el jó nevéen, melyet most adhatok. Hónap-hónapután többet es adok, ha csinállok. *(feltápszakodik)*

SZŰZ MÁRIA: *(pásztorok felé fordulva énekel)*

Köszönöm fíjaim, mindnyájan tinekték.

Kévánom, hogy mënnyben koronát nyerjeték.

A négy pásztor kört képez. Szűz Máriával és az Angyallal együtt énekelnek.

Ének: A szűz szülő szent fíját örvendëzvéen,
Rózsa nemzé lilijomját, jer dicsérjük
Atya nélkül születteték, fíját jó annyával,
Jer, jer vígaggyunk.

Az ének ütemére a pásztorok egyszerre körbejáznak, mëgpedig bal felé indulva kettőt lépnek; első ütem, aztán megállnak, de egymással szembefordulva, botjukat egyszerre földhöz ütik és mélyen meghajtják magukat; második ütem. Így mennek körül, míg az ének végére nem érnek.

FEHÉR PÁSZTOR: Hajrá Tódor (öreg) vén nagybátyám, hallod-ë mit mondok? A kicsi Jézuska kedviétt járnánk egy-két táncot. Ráda Ignáca román baktër es azt monta: Nem bánnánk, ha valahol egy rongyos mozsikást kaphatnánk.

ÖREG PÁSZTOR: Hiszën az jó vóna! Öreg létëmre ugyan raknám-ë! Ezt a füstös bundámot biza mëghordoznám-ë!

1 Az 1943-ban Benedek András és Vargyas Lajos által lejegyzett, s Kolozsáron kiadott istensegíts ösverziónban itt nagy játékok voltak, emelgették, de egyben buktatták az öreget, csetlett botlott, elvágódott, kinyúlt, orvosért kiabáltak, baltafokkal hőmérőzték, feltámogatták, ejtették – rögtönzësszerüen, a sikertől s játékos kedvüktől függően. (Erdélyi Néprajzi Tanulmányok 1.)

FEHÉR PÁSZTOR: Hallom, pásztorok, mozsikásra szükségetek vóna, kivált ti ez máj nap vigadni akartok. Mindjárt ez után indulok. Higgyétek, bajotokba majd hívén szógálok. *(elmegy)*

PÁSZTOROK: *(mind)* Mëglássuk mélyen legén.

FEHÉR PÁSZTOR: *(az ajtóban találkozik a furulyással, aki most lép be először)*
Itt vagy-ë Zérios?

FURULYÁS: Itt vagyok hát! Velem mi bajad vagyon?

FEHÉR PÁSZTOR: Hallottam, barátom, a múlt esztendőben a pásztorok közt furulyás vótál.

FURULYÁS: Ugyan sokat hallasz. Vótam hát, ami vótam. Tëgëd nem ë tudlak.

FEHÉR PÁSZTOR: Hanem azért vëdd elő mozsikádot, zengezsd mëg likjait hangokval!

FURULYÁS: Elë, ha mëgfizecc!

FEHÉR PÁSZTOR: Mëg evel a zërgösvel! *(megrázza a botját)*

FURULYÁS *(belefúj a furulyába)*

FEHÉR PÁSZTOR: *(visszamegy a többiek közé)* Itt a mozsikás, elhoztam, pásztorok. A kis Jëzuska kedviëtt lehet ha vigadnunk s vïgasságunkot neki fëljánlani, melyet Ö jó névën vëszën, azt mü ës jól tudjuk.

ÖREG PÁSZTOR: No izzatt öregëm táncójunk ëgy kicsitt. A kicsi Jëzuska hadd örvëndjën neki. Fël a táncra pásztorok! Te mëg öreg rajta!

A Furulyás furulyál. A pásztorok körbe táncolnak, de mind külön.

FURULYÁS: *(a tánc végén)* Fizess imá öregëm, met én tovább nem mozsikálok!

A pásztorok rárohannak, fenyégetik botjaikkal, mintha ütni akarnának.

MEDDŐ PÁSZTOR: *(botjával megveri a gerendát)* Indujjunk más útnak kedves atyafiak, met más háznál ës jó embërek várnak.

ÖREG PÁSZTOR: *(botjával nekimegy Meddő Pásztornak)* Hogy gondolod útnak ily szorgos járását? Nem gondolod testnek nyugovását? Öreg vagyok.

FEJŐ PÁSZTOR: Oh te vén bohó, balgatag, vén nagybátyám, nem gondolod, mit példáz aval; alázatosságát aval jelënti. *(nekimegy meglöki a Fejő Pásztort)* Én vagyok János, Vënin Lajos fia, Kuridon bátyámnak kedves atya-

fia. Imá én és jól tudom ezén napoknak számát. Ma és más monta még nagy-karácson napját. *(botja végét a földhöz üti.)*

FEHÉR PÁSZTOR: *(a házigazdához)* Ennek a gazdának baccsa én vótam tavaly és. Héëëj, de jó gazdám vót ő nekem akkor és. Százszor kértem, de nem adott éccer se. De most bezeg, most megtötené még a gulugáimot és pilifejérkével.

Közben bejön az ötödik pásztor Furulyás (panusás,) akire a négy pásztor ráront és lökdösi a háziasszony felé.

PANUSÁS: Látom gazdasszonnak sűrű mosolygását. Keresi a koccsát. Kinyicsca ládáját, kiveszi számunkra hat ezüst garassát s három részbe félfont szép piross kolbásszát s még amellet Szent-János kalácsát.

A Király meghúzza a betlehemben lévő csengőcskét, mire a pásztorok eltávoznak a házból.

KIRÁLY: *(az ajtó és betlehem között sétálva énekel)*

Egész kereszténség mondhassa áldottnak,
Pestis ellen lévő itten pátronusnak
Szent btlehem versét hallá az angyalnak,
Szent imáccságával ellentálló annak.
Met nyócvanezëret egy órába męgölt
Szúzanyánk képével nagy diadalmat tett.
Szent Btlehem minékünk nagy közbejárónk vót.
Azután Istenvel a këgyelëm męgvót.

Haragos fegyverét az angyal letëvé,
A végin a célét énekëlni kezdé,
Ki hiszi Szent Gergét e szót hëzzátëvé,
Könyörüj Istenëm, ezt utánna tëvé.

Ti pedig jó gazdák, kik itt hallgattátok,
Alacsony munkánkot még sem utáltátok,
Úr Jëzus áldása szájjon tireátok,
Mü immá elmenyünk, vígan maraggyatok.

(ezt prózába mondja) Áldás, békesség a következő új esztendőben!
Kezet fog a házigazdával és mind eltávoznak.

A csobánkép (pásztorálarc) kb. a következőképpen készül. Egy már nem használt fekete vagy barna kalapból vágunk ki egy megfelelő nagyságú darabot. Szem, orr, szájnak lyukakat vágunk ki. A szem és száj nyílásait körülszegjük piros ruhaanyaggal. A hosszúkas orrot is ezzel az anyaggal vonjuk be és kitömjük, hogy mereven álljon. A száj nyílásába fehér babszemekből hiányos fogakat varrunk, akasztunk fel. Kenderbajuszt erősítünk az orr alá, s hosszabb szőrű birkabőrdarabból szakállt is varrunk rá.

A csobánnak szemöldököt olyan színű anyagból varrunk, amilyen a szakáll. A fehér pásztor minél fehérebben jelenik meg. Az öreg szürkébe. A fejő pásztor fején fekete birkabőr van. Különben ő is világos vagy tarkán van öltözve. A meddő pásztor a (feketecske) ő valamivel kisebb a többinél. Feketébe van öltözve. A furulyás kell a legcsúnyább legyen. Öltözhetik vegyesen. Álarca is a legrútabb. Az orra oldalra-felfelé kunkorodó. Vaskos, rövidebb a többinél. Kezébe kisbaltaszerű fokos van. Azzal fenyeget, reperál ajtót, ablakot stb. Sokat foglalkozik mindennel. Igen mozgékony. Előre-hátra szalad. Ő vigyáz s patronálja az egész csoportot.

TORONTÁLVÁSÁRHELYI (DEBELYACSA) REFORMÁTUS SZOKÁSBÓL KIALAKULT KARÁCSONYI KECSKÉS JÁTÉK

Átdolgozás egy XX. század eleji karácsonyi népszokásból¹
Torontál megye

Játszották a Nemzetközi Betlehemes Találkozón 1998-2007 között, 5 ízben.
Szereplők: Vőfény, Csikós, Cigányasszony, Kecske, Gulyás, Számadó, Juhász.

VŐFÉNY: Szerencsés jóestét kívánok e házi gazdának és a benne lakó kis kompániának! E szent este éjszakáján tennénk egy kis tisztességet és egy pár éneket elzendítenénk, ha gazduramék megengednék és az kecskés társaimat beengednék!

Az igenre bejön a csikós, cigányasszony, kecske és a számadó.

Ének: Nagy Karácsony éjszakáján,
Jézus születése napján
Örülünk és örvendezzünk,
A kis Jézust mi dicsérjük.
A kis Jézus aranyalma,
Szent József volt édesatyja,
Szűz Mária édesanyja,
A jászolban ápolgatja
Nincs a Jézus ágyán paplan,
Jaj, de fázik az ártatlan.
Hideg szél fúj fejecskére,
Fázik gyenge testecskéje.

VŐFÉNY: (*kikiált*) Búj be, te bojtár!

BOJTÁR: Szalonnás jó estét kívánok a házi gazdának és a benne lévő kis kompániának! (*jól körülnéz, vizsgálja a házat*) Úgy látom, itt nem szövény a gazda! A kertjében hat kazal szalma, a pincéjében hét akó bora, a

¹ Az ortodox vallású Szerbiában a Karácsony és az Újév egybeesik, ezért egyszerre köszöntik az Újévet, és a Kisjézust, az Újév urát.

padlásán kilenc oldal szalonna. Ebből gazduram szívesen adakozhatna!
(*kikiált az ajtón*) Bújj be, te öreg! Neköd a kulacs is pálinkás üveg!

ÖREG JUHÁSZ: (*majd bebukik az ajtón*) Még az ajtón kívül gondolkodtam, a küszöbön mög majd bebuktam (*botjára támaszkodva nyújtottan beszél*) Pálinkás jó estét kívánok a házi gazdának és a benne lévő számos kompániának! (*tapogatja a térdét*) Jajj, de messze; laknak kentök, azt hittem, hogy ezek a vacak lábaim már ide se hoznak, na, de mégis idejutottam valahára. (*a bojtárhoz, számadóhoz*) Hát ti, kisfiaim itt mit csináltok? Ösztök isztok, mulatoztok?! Szögény, ütődött-verődött öregapatokrul nem is gondolkodtok! Nem tudjátok az Istennek ama tíz parancsolatát, hogy ez a fene fütykös veri majd a hátatok ráncát! (*fenyegetődzik a botjával, a bojtártól kérdi*) Ugye te bojtár?! Te jártál már pincében, padláson, nem-e rogyik ránk ez a vacak rossz ház?

BOJTÁR: (*hangosan az öreg fülében*) Ne félj, öreg! Ezt még a római pápák építették, hársfából készítették, pujkatakonnyal csirizölték!

ÖREG: Akkor hát jól mögcsirizölték!

BOJTÁR: Ugye, te öreg! Jártál te iskolába?

ÖREG: Jártam istállóban.

BOJTÁR: Ösmeröd a betűt?

ÖREG: Ösmeröm a betűt! De ilyen vén juhász többé nem löszök, inkább ide léfekszők.

Ének: Feküdjete le pásztoraim csendesen, csendesen,
Megőrizünk benneteket szívesen, szívesen,
Akolban vannak a mi juhaink, barmaink, barmaink,
Ott ugatnak a mi láncos kutyáink, kutyáink
Már mitőlünk dühös farkas távol jár, távol jár,
Mert botunknak súlyos vége reá száll, reá száll.

CIGÁNYASSZONY: (*előrelép a kecskével*) Serencsés jóestét kívánok a hazsnak, gazsdájának meg egész familijájának! Messi utrul gyöttem, Torontál megyibül, sok serencset hoztam ebbe a zsíros tárisnyába! Ebbe a gazsda sokat beleadakozhatna, mer otthon a kucskóba kilenc purdé melegsik, a tizedik meg ebbül a zsíros tarisnyából lesekszik. (*a kecske mekeg*) Serencsés jóestét kívánok!

SZÁMADÓ: Kiskirályság az én állapotom, igaz törvénytévő az én bűnkös botom. Hét bojtárnak vagyok fejedelme, úgy tisztelnek, hogy gazduram, ökelme!

Ének: „Mennyből az angyal...”

VŐFÉNY: *(költi a bojtárt)* Kelj föl, te bojtár, költsd föl az öreget és mondd el neki a nagy hírt!

Ének: „Keljetek föl pásztoraim csendesen...”

BOJTÁR: *(fölkel, költögeti az öreget)* Kelj föl öreg!

ÖREG: *(álmából)* Jajj, de jót aludtam, Mariskámrul álmodoztam! *(tovább horkol)*

BOJTÁR: Kelj föl, öreg, elmönt a nyáj!

ÖREG: Elmönt anyám?

BOJTÁR: Kelj föl öreg, köszöntsük fel a kis Jézuskát!

ÖREG: Köszörüljük mög a kisbicskát?

BOJTÁR: Kelj föl öreg, az asztalon az üveg!

ÖREG: *(frissen)* Csak ha nem üres!

Ének: Kecskésekhez jer pajtás...

CSIKÓS: Csikós vagyok, tágas puszták királya,

Birodalmam az Alföldnek rónája!

Sík a puszta, sík a mező, amerre csak szemem lát!

Ostorom az Alföldön csengő-rengő délibáb! *(durrant ostorával)*

Súgárt kötök kis ostorom végére,

Úgy vágtatok a ménesem elébe,

A ménesből bármely lovat elkapok,

Mint a villám a hátára pattanok!

Hej, de szép élet ez a csikós élet,

Áldom is az Istent, hogy csikósnak teremtett! *(az öregre mutat)*

De ilyen vén juhász nem lennék semmi áron,

Még a nagyöregapám sem ült kétfülű számáron!

ÖREG: Ösmertem én a te nagyöregapádat, szőrös-bőrös bocskorban járt, oszt azt a pár száll bajuszát is az én kiskecském turujával kenögette, oszt mégse volt olyan dús, mint az enyém!

CIGÁNYASSZONY: Házsuccs ereg! A kiskecske az enyim! *(a kecske mekeg)*

ÖREG: Oszt ugye, te Rozi, mög tudnád-e fejni a kecskédet?

CIGÁNYASSZONY: Meg én! Na gyére kiskecském! (*mekegés, nekikucorog, a kecske egyet rúg, a cigányasszony repül bögréstől*) Rozi nem fejni kecskét, a kecske bakk, bakkecske nem agya Rozinak tejet!

ÖREG: Oszt legalább tud-e a kecskéd táncolni, te Rozi?

CIGÁNYASSZONY: Kiskecském tucc te, táncolni (*kecske: meeeee*), tucc? Hát milyen tucc? Tótosat? ...Neeem, magyarosat ...Neeem? Na majd mingyár ellátom a bajodat, né! Ne hagyj cserbe, mert a szarvad közé verem a fakanállal! Hát cigányosat? ...Meeeeeee

Ének: „A tarisznyám a nyakamban...”

A cigányasszony énekel a kecske táncol.

VŐFÉNY: Bor, búza, békesség, szálljon házatokra, egy pár dinárt nyújtsatok számunkra, adjátok ki gyorsan, hogy mehessünk utunkra, mert másutt is várnak ránk a jó mézes borral!

Ének: Isten áldja meg e háznak gazdáját,
Ökrét, szamarát és minden jószágát,
Ökrét, szamarát és eladó lányát.

BETLEHEMJÁRÁS DOROSZLÓN

Bács-Bodrog megye

Előadta a Messiás hagyományörző gyerekcsoport, 1997-ben a Nemzetközi Betlehemes Találkozón.

Kovács Endre gyűjtése.

Játéktörténet

A betlehemes játék legrégebb emléke a 17. század második feléből maradt ránk: Ecseg nógrádi falu legényei adták elő a templomban, 1684–1694 között.

Doroszlón az 1960-as évekig volt szokásban a betlehemezés néven ismert misztériumjáték, pásztorjáték vagy pászortánc, illetve a legnépszerűbb karácsonyi, többszereplős paraszti dramatikus játék.

Aranykorát az 1920-as években élte, amikor néha tíz, tizenkét betlehemes csoport járta a falu utcáit. Szereplői szegény sorsú, kopottruhás, iskolás gyerekek voltak, akik ötödikes-hatodikos korukig vettek részt benne. Előzőleg persze, a szülők meg a tanító úr jóváhagyását kieszközölték, az esti órákban történő falujáráshoz. A betlehemezésre jó előre, még a nyár folyamán kezdtek készülődni. Vékony deszkából kis templomot készítettek, már ahogyan a gyerekek tudták; kovász segítségével kívül-belül színes papírokkal raggatták tele. Az erdőben cserfamohát szedtek, azt helyezték a templomocska padlójára. Vágtak szép gyertyánfa botokat. Bodzafa botok is voltak, amelyeket ha megtisztítottak a héjától, akkor fehérek és tetszetősek voltak, mint az elefántcsont. Sárból juhászt, szamarat meg báránycákat készítettek és megszáritották a napon. Az utóbbiakat kés hegyével, ügyesen telenyomkodták gyapjával, hogy száradás után az igazinak lekicsinyített mása lehessen. Belehelyezték a kis templomba a jászlat, abba egy kis Jézuska-szobrot, aztán Szűz Mária- meg Szent József-szobrocskát, amelyet Kisasszonykor a szentkúti búcsúban vásároltak. Valamelyik szücsmesterrel csináltattak bajuszt meg szakállat, amelyet később madzaggal erősítettek a fülükhöz. Négyük közül csak a Templomos nem viselt maszkot: a két pásztornak bajusza, szakálla volt, meg subát viselt; mindhár-muk fején kifordított subasapka volt, mint az igazi pásztoroknak.

Voltak egytornyú, meg kéttornyú, hordozható kis betlehemi templomok. Élt a faluban egy ácsmester, aki csodálatosan szép, ablakocskákkal ellátott kis templomot készített. Bérbe adta a betlehemeseknek, akik licitáltak érte.

A betlehemes misztériumjáték tudományát idősebb társaiktól vették át a gyerekek. Nagy kedvvel járták a betlehemet, mert minden háznál kaptak ajándékot: házilag pörkölt cukorkát, diót, almát, aszalt gyümölcsöt vagy pénzt.

A betlehemjárás gyerekkori szenvedély is volt, mert sok szép élményben volt részük a gyerekeknek. Volt egy időszak, amikor Rác-Militicsre, a szomszédos német faluba is meginvitálták őket, betlehemet járni, mivel ott nem élt ez a népszokás.

December elején kezdték és 22-éig rendszeresen járták a betlehemet, este hat és kilenc óra között, mert akkoriban (1937 előtt) még zsíros mécsek meg petróleumlámpák pislákoltak mindenütt, és a falusiak siettek nyugovóra térni. A szobák földje gyékénnyel volt betérítve, a család tagjai meg körülülték a banyakemencét.

A falu utcái koromsötétek voltak, és nemegyszer a kis betlehemesek összetalálkoztak a Mikulással. A Luca veszélyesebb volt, mert egyszer a tüskés pálcájával üldözőbe vette őket. De gonoszjáró napok is vannak Luca tájékán, így hát nem csoda, hogy néha kutya, vagy macska képében megjelenő boszorkánnyal találkoztak a sötétben.

A betlehemes misztériumjátékot, amelyet a házaló gyerekek adtak elő, mindenki kedvelte; különösen a legkisebbek, a gyerekek szívéhez állt legközelebb. Az idő tájt minden háznál bőséges volt a gyermekáldás, és ahová bementek, úgy ültek, mint a szobor, és hallgatták a betlehemesek előadását.

A betlehemesek egymás között fölosztották a falu minden utcáját, házról-házra jártak, és ahol abbahagyták, másnap ott folytatták a betlehemjárást.

Voltak olyan házak is, ahol, amikor a betlehemesek megjelentek, a gazda kiszólt és azt kérdezte, hányan vannak? – négyen, volt a felelet.

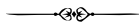
– Akkor ötfelé szaladjatok, mert ma már jártak itt betlehemesek. Majd jöjjetek holnap!

Az is megtörtént, hogy valamely nagyapa ment már elibük, hogy soron kívül, náluk járják el a betlehemet, mert az unokái nem tudják már kivárni: sírnak és aludni sem térnek, amíg el nem jönnek a kis Jézuskával...

A Templomos nyakában elől a kis templom, hátul egy vászontarisznnya lógott. A pásztorjáték végeztével a gazdasszony a tarisznyájába dugta az ajándékot,

vagy hogyan nevezték: az alamizsnát. Osztzkodásra mindig a legközelebbi társukhoz tértek be. Kiöntötték az asztalra és szétválogatták. Volt ott aszalt alma, szilva, barack, dió, pénz, meg miegymás. Az ám, hogy egyszer tíz szem szilván nem tudtak testvérisen megosztolni; végül mindegyikük két szemet kapott, egyet közösen elosztottak, egyet meg a Templomosnak ajándékoztak, mert úgymond, tőle sok függ és ő cipeli az alamizsnát.

Valahányszor bementek egy házhoz, énekelni kezdtek, közben botjaikkal önmagukat meg a templomosukat védelmezték a dühös kutyáktól.



A játék

Amíg az utcakaputól a gangig értek, kórusban énekeltek a beköszöntőt:

Ének: Csordapásztorok, midőn Betlehembe.

Csordát őriztek, éjjel a mezőben,

Csordát őriztek, éjjel a mezőben.

A házigazda elibük sietett és bebocsátotta a Templomost, aki a kis templomot ezekkel a szavakkal helyezte az asztalra:

Gazda, gazdasszony, tisztítsd házadat

Mert szakállas vendégek szállják asztalodat.

Glória!

Csengetni kezdett és akkor a pásztorok utána mentek, botjukra támaszkodva megálltak.

ÖREG: Csak gyertek fiaim, gyertek, majd elmondom néktek, hogy mi történt velem a delelő dombon? Amint a botomra dőlve szerte-széjjel nézegettem, egyszerre egy csodálatos nagy fény támadt mögöttem. Úgy megdöbbsentem e csodálatos fényre, hogy színt vesztett mindkét szemem fénye. Fiúk! Nem tudom, mi történik velem, de hogy nagyszerű, azt előre érzem!

TITERE: Ó, apám, eféléket én is vettem észre, hogy a fürge nyájak együtt legelésznek.

MAKSUS: Én arra gyanítottok, hogy valami vár ránk, mer' egyre ugrálnak és vígak a báránykák.

ÖREG: Messziről jöttünk, elfáradtunk; feküggünk le a megvetett magos ágy alá, a földre!

TEMPLOMOS: *(énekelve)* Dicsőség, mennyben az Istennek
Békesség, földön az embernek,
Dicsőség az Istennek,
Békesség az embernek,
Dicsőség, dicsőség, Istennek!

TITERE: *(megveregeti az Öreg hátát)* Hallod Öreg, hallod? Ezek nem lehetnek pusztá földi hangok!

TEMPLOMOS: *(énekelve)* Mennyből az angyal, lejött hozzátok
Pásztorok, pásztorok,
Hogy Betlehembe sietve menvén
Lássátok, lássátok.

Csöngetés.

TITERE: *(megveregeti az Öregnek a vállát)* Hallod Öreg, hallod? Hajnalra harangoznak!

ÖREG: Hallgass fiam, hallgass! Még jól el sem szunnyadtam!

TITERE: *(megveregeti az Öregnek a hátát)* Hallod Öreg, hallod? Kórót hínnak kaszáni!

ÖREG: Nem szoktam én a kórókaszálást, sem a kemény kukoricakapálást, csak a nyájam után a furulya-, kártyázást!

TEMPLOMOS: *(énekelve)* Keljetek föl pásztorok, pásztorok, örömet hirdetek,
Mert ma néktek született, született, ki megjövendöltetett,
Betlehemnek városába, rongyos istállócskába, született Messiástok.

PÁSZTOROK: *(fölugrálnak és énekelnek)* Siessünk, ne késsünk, hogy még ezen éjjel odaérhessünk,
Mi urunknak tiszteletet tehessünk!

ÖREG: No fiaim, mit álmodtatok ezen a hosszú éccakán? Maksus fiam, te mit álmodtál?

MAKSUS: Én, én öregapám azt álmodtam, hogy a gazdasszontu' olyan fényes máriást kaptam, hogy mindkét szemem fényit elvesztettem!

PÁSZTOROK: *(kórusban)* Aaajj, de fényes vót!

ÖREG: Hát te, Titerke fiam, mit álmodtál?

TITERKE: Én, én öregapám azt álmodtam, hogy olyan hosszú kóbászt kaptam a gazdasszontu', hogy ötször-hatszor körültekertem a derekamon, még is a kutyák faldosták a végit!

PÁSZTOROK: *(kórusban)* Aaajj, de hosszú vót! Hát kend öregapám, mit álmodott ezen a hosszú éccakán?

ÖREG: Én, fiaim azt álmodtam, hogy ujjan vastag szalonnát kaptam a gazdaasszontu', mint a subám hátujja.

PÁSZTOROK: *(kórusban)* Aaajj, de vastag vót!

ÖREG: Tudátok-e fiaim a kised Jézuskának az örö mire egyet-kettőt ugrani?

PÁSZTOROK: *(kórusban)* Tudánk bizony öregapám, még ötöt-hatot is, de ha jó belekezdünk, még hetet-nyócat is! Nosza tehát, akkó' próbájjuk meg!

Sapkájukat a bot végére teszik; botjaikkal a földet döngölve körbe járnak és ezt énekelik, az Öreg és Titere kezdik, később Maksus is bekapcsolódik.

Ének: Titere, Titere, kicsi lábu Hebere, Hebere,

Nosza, te is Maksus, Maksus

Örülhetsz, örülhetsz,

Hogy kedvedre itt lehetsz, itt lehetsz.

Sülve vagyon a bárány, a bárány,

Aki minket vár, vár,

Városon ki'ül nem messze, nem messze

Vayon egy istálló,

Aki Dávid háza volt, háza volt,

De most igen ringyes-rongyos,

Ott az ő vélt atyja és az ő szent anyja,

József és Mária,

Álle-álleluja.

Közben fölgyorsul a körtánc:

Vedd rád Kata ködmenkédet,

Kösd be bolyhos fejecskédet,

Maradj itt a nyájadnál, nyájadnál,

Visszajövünk mindnyájan, mindnyájan.

Oldal, kóbász, szalonna, szalonna,
Pásztoroknak jó volna, jó volna.
Egy itce bor ez mellé, ez mellé,
Ki torkunkat megkenné,
Nem is kőne jobb enné', jobb enné'!

TITERE: Öregapám, megöregedtél, megőszültél, mégse tudod, hogy a kiseded Jézuskához nem illik ajándék nekü' mennyi?

ÖREG: Titere fiam, hát akkó' vigyé neki!

TITERE: *(odatérdel a templom elé és mondja)* Én, én... Én hoztam a kiseded Jézuskának a legszebb ajándékot: Egy göndörszörű báránkát, arra is akasztottam egy kis harangocskát. Tudom, nyerek tüle gráciát! Ühüm, ühüm; cupp, cupp, cupp. *(csókutánzó hangok, amelyek a kis Jézuskának adott csókot jelképezik)*

ÖREG: Maksus fiam, te is vigyé' a kiseded Jézuskának ajándékot!

MAKSUS: *(odatérdel a templom elé)* Én, én... Én hoztam a kiseded Jézuskának a legszebb ajándékot: egy vendő vajacskát, az mellé is tettem egy-két pogácsát. Tudom, nyerek tüle gráciát! Ühüm, ühüm, ühüm, cupp, cupp, cupp!

ÖREG: *(odatérdel a templom elé.)* Én, én... Én hoztam a kiseded Jézuskának a legszebb ajándékot: Tirmát-tormát, fokhajmát, zicskóba-zacskóba. Tudom, nyerek tüle gráciát! Ühüm, ühüm, ühüm; cupp, cupp cupp.

TEMPLAMOS: Hallom a gazdasszony csörgeti a kucsot. Talán máriást ad?
Ha nem máriást, akkor a huszast is elfogadjuk!
Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Távozáskor kórusban énekelnek.

Ének: Elindulának és el is jutának,
Szűz Máriának jónapot mondának,
Szűz Máriának jónapot mondának.

GELÉNESI BEREGI ÉNEKES BETLEHEMES JÁTÉK

Bereg megye

Felléptek 1998-ban a Nemzetközi Betlehemes Találkozón.

KÁNTÁLÁS

Ének: „Fel nagy örömmel...” (2 versszak)

Beköszöntő: *(régi szokás szerint)*

Adjon Isten bort, búzát, barackot!
Kurtafarkú malacot!
Csutorának feneket!
Hadd ihassunk eleget!
Paradicsomba' volt egy almafa,
Azon termett három piros alma,
Azt az angyalok leszedték,
Cintányérra tették,
Ahány csepp víz van a tenger medrében,
Annyi áldás szálljon e ház kebelére!
Kelj fel, kelj fel, ki aluszol!
Ki csendes álmodban nyugszol!
Felékesült már a jászol!
Szívünk többé már nem gyászol!
Jászol végén aranyággal, ékes mennyei virággal!
Gyertek, mi is menjünk oda,
A bölcsekkel a jászolba
Vigyünk aranyat, tömjént, mirhát!
Dicsérjük az Isten fiát!

BETLEHEMES JÁTÉK

ANGYAL: *(beköszöntő, a betlehemesek bejelentője)*

Jó estét, nagy urak, ha meghallgatnának,
Odakünn bajtársaim betlehemmel állnak.
Ők is készek volnának e házba bejönni.
Krisztus születését mostanság hirdetni!

Azért, ha nem tetszik, tessék megmondani!
Mi azért haragot nem fogunk vallani.
Kérem az urakat, szabad a betlehemmel bejönni?

Válasz: Szabad.

ANGYAL: *(énekkel hívogatja be társait)*

Betlehembe siessetek, pásztorok nagy frissen!
Megszületett az Úr Jézus, ki ember és Isten!
Ki e világ megváltója, mindnyájunk szabadítója.
Fázik a hidegen, alle-alleluja.
Glória ének szent szűz, de hol?¹

Bevonulnak a pásztorok a betlehemmel. Az öreg pásztor odakünn marad. Körülállják a betlehemet, énekelnek: a III. pásztor is kinn marad.

Ének: Ide siess, bűnös lélek!

Kis ártatlan szenved érted!
Borulj szentséges lábához és úgy kérjed
Bűneidnek bocsánatát, hogy megnyerjed.

ANGYAL: Ó, ti szerencsés pásztorok
Kiknek Angyal új hírt mondok:
Menjetek el gyorsasággal a városba,
Ott találjátok a Jézust a jászolba.

I. PÁSZTOR: Ó engem fonnyasztó véghetetlen álom,
Mert az egész éjjel nem vala jó álmom.
Tudom, juhaim közt van most nagy károm,
No várd el te farkas, majd bosszúdat állom!

II. PÁSZTOR: Gyere be pajtás! Hol jártál pajtás?

III. PÁSZTOR: Hol jártam? Fáradtan, fáradt
Tagjaimmal Betlehembe sétáltam.
Sétálásom közben egy sánta bakkecskére
Találtam, melytől oly rútul megijedtem,
Két-három ugrással ide is érkeztem.

II. PÁSZTOR: Hát az öregapánkat hol hagytad?

1 Glória, in excelsis deo – népi elhallása, értelmezése

III. PÁSZTOR: Utánunk a juhokat forgatja

Ének: Az öreg juhásznak jól megyen dolga,
Mert megházasodni nem akar soha,
Hogy mit tudjunk tenni,
Megházasítani bolondság volna.
Titeri bojtár, ugorj talpadra!
Ne legyen gondod, semmi, nyájadra!
Amott egy dombocskán fekszik egy juhocskám,
Vedd válladra, vidd akolba!

III. PÁSZTOR: Gyere be te is vén kutya!
Jól tartlak itt borral, bottal pecsenyével,
Fészkes-fekete fenével!

ÖREG: *(kinn motoz)*

III. PÁSZTOR: Sarka fele, sarka fele!

ÖREG: *(kintről)* A nyehézséges nyavajába! Tarpa fele? Nem megyek én Tarpa fele! *(beesik Happistók)* Jó estét! Lám én is itt vagyok! Hát ti csak idebenn esztek, isztok, dorbézoltok? Öregapátokra nem is gondoltok? Hej ha előveszem ezt a hetvenhét mázsás buzogányom, úgy elverlek, benneteket, hogy semmi bajotok sem lesz! 177 éves öregember vagyok, 99 pulyának édesapja vagyok. Ti is az enyémekek vagytok. Bejártam én már Ázsiát, Afrikát, Amerikát, Ausztráliát, Ungot, *Bereget*, Génesbe² a csűrös kertet, mégis elértem a Karácsony napját. Hogyne, jányom, mert veled álmodtam az éjszaka! Egy szál kolbászt a nyakamba akasztottam, egy szál hurkával megpótoltam, mire felébredtem, üres lett a gyomrom! *(az angyalt kérdezi)* Mi vagy te?

ANGYAL: Mennyei szent angyal,
Eljöttem hozzátok
Örömet hirdetni,
Tinéktek született,
Kit jövendöltetek
Egy szűznek méhéből,

2 Gelénes, helyi nevén Génes, Bereg vármegyében található.

Szűzön szült véreből.

Alle, Alleluja!

ÖREG: Hol jártok ilyen ligetes helyen Betlehem mezejében, hol nem is szándékoztam? Ki viseli gondját az apró kecskémnek, hogy a vadak szét ne tépjék izról-izre?

III. PÁSZTOR: Itt vagy öregapó? Azt hittem, meghaltál, vagy talán már rég a fán is akadtál? Tudsz e keresztet vetni?

ÖREG: Hogyne tudnék, fiam! Állj odébb! Száj, cipó, pecsenye, egy szál kolbász, egy kulacs bor, ebbe a vén rossz gyomromba itt, le, csussz!

III. PÁSZTOR: Nem úgy öreg, nem úgy!

ÖREG: Hát hogy fiam? Taníts meg!

III. PÁSZTOR: Atyának...

ÖREG: *(közbevág)* Ne menj a görbe ficfának!

III. PÁSZTOR: Fiúnak...

ÖREG: A fiaim a juhokkal vagynak.

III. PÁSZTOR: Szentléleknek

ÖREG: Szentebb az én lelkem, mint ebbe a házba a tiétek!

III. PÁSZTOR: Hány óra, öreg?

ÖREG: Az az óra csak paszulyért, pattogatóért jár. Az enyém három fertály zödre, lefekszek a földre, majd felkelek hónap reggel kipihent erővel, és maradunk az üres erszényen. *(lefekszik és elalszik)*

HERÓDES: *(énekel)* Juhászim, pajtásim, de elaludtatok,
Ennél a szép nyájnál egyedül hagyatok.
Juhászság, pásztorság, mezei gazdaság,
Ez a szép tanyaság! *(a betlehem elé guggolva megcsengeti a csengőt)*

MINDKÉT ANGYAL: Glória ének, szent szűz³

III. PÁSZTOR: Hallod öreg? Angyal szól! *(botjával veregeti)*

ÖREG: Hallom, hallom, hogy a kolbász a kéménybe kukorékol. De ha felkelek, jót iszok belőle!

3 Lásd az 1. jegyzetet.

ANGYALOK: Glória ének, szent szűz, de hol?⁴

III. PÁSZTOR: Hallod öreg? Angyal szól! *(botjával ütögeti)*

ÖREG: Hallom, hallom, hogy a pálinkás pohár az asztalon csörömpöl. De ha felkelek, jóllakok belőle!

III. PÁSZTOR: *(erősen veri az öreget)* Hallgass te vén ebadta, kakaskiáltotta! Ne háborgass engem, farkasordította! Hágom lábommal a vén szakáladra, rakom botom mindkét oldaladra! Ebakaratanál még a rókatáncot is eljáród!

ÖREG: Ajajajj! Annyi lesz mán, hogy még nektek is jut belőle.

III. PÁSZTOR: Gyere öreg Betlehembe!

ÖREG: Hova, hova? Debrecenbe, sós perezet rágni?

III. PÁSZTOR: Dehogy öreg, dehogy! Betlehembe kis Jézuskát imádni!

ÖREG: No, oda én is elmegyek, akármilyen nehezen kelek fel! Hátha megszentülök? Jaj, jaj, jaj, de ropog minden csontom! No tehát, Fiteri, Ricssei, Klipcsi, Klopcsi, Kilizsi, Kolozsi! *(odaguggol a betlehem elé)* Gyertek, menjünk Betlehembe! Jaj, de nagy világosságot láttam!

III. PÁSZTOR: Ne félj öreg, ne félj!

ÖREG: Nem is félek, csak az inamba szállt a bátorság! Na, te kis Jézuska, hoztam neked egy zörgős baltát, meg egy piros almát, meg egy cikk fokhagymát! Rontsd meg vele az ördögök hatalmát! Kell? Nem kell? Teszem el, most már megyünk Betlehembe!

Ének: Pásztorok, pásztorok örvendezve,
Siessünk Jézushoz Betlehembe,
A kisdéd Jézuskát mi imádjuk,
Mint a hű pásztorok, magasztaljuk.

HERÓDES: Én vagyok Heródes, a zsidók királya, Magamnál nagyobb urat nem ismerek! Nincs is az az ember, akitől féljek! Még talán az öregtől sem!

4 Lásd az 1. jegyzetet.

ÖREG: Ej, aki körülmadzagolt!⁵

Ének: „Mennyből az angyal...” (2 versszak)

III. PÁSZTOR: Mit pintérekedsz gazda, pénzt vár ez az erszény, mely ércből kifaragott, megéhezett edény. Tudom százasaid egy halomszámra leszen, nagy kárunkra leszen, ha bukszámba nem téssen!

Ének: Nosza, nosza, jó gazda,
Bocsáss minket utunkra
„Házadra, magadra,
Szálljon Isten áldása!”

Az öreg pásztor régi szokás szerint, bajuszpödrőre kéreget aprópénzt. A gazda egy kis pénzadománnyal honorálja a játékosok fáradságát.

⁵ Ez a szöveg arra utal, hogy valaha bábtáncoltató volt ez a játék, ez a szöveg oda való, Heródes lefejezése és az ördög által pokolba hurcolása követi – tulajdonképpen az öreg válasza is bábnak szól! – (szerk.).

KECSKEJÁRÁS HAJDÚDOROGON

Hajdú-Bihar megye

Előadta a hajdúdorogi Bocskai Népzenei Együttes, 2008-ban a Nemzetközi Betlehemes Találkozón.¹

I. PÁSZTOR: Szerencsés Karácsony estét kívánok a házigazdának és kedves családjának! Pusztáról jöttünk, kecskét hajtottunk. Itt áll a kecske, e ház kapujában. Be szabad-e hajtani a gazduram házába?

Ha be szabad hajtani, köszönettel veszem. A többi társamat róla értesítem. Be szabad hajtani?

HÁZIGAZDA: Be!

I. PÁSZTOR: Pásztorok! Hajtsátok be a kecskét!

PÁSZTOROK: (*kívülről bekiabálnak*) Nem akar ez a kecske bemenni!

I. PÁSZTOR: Rázzátok meg előtte a pergőt, hátha akkor bejön!

Ének: (*mind*) Pásztorok, pásztorok örvendezve,
Sietnek Jézushoz Betlehembe.
Köszöntést mondanak a kisdednek, a kisdednek
Ki váltságot hozott az embernek.
Angyalok szózata minket is hív,
Értse meg ezt tehát minden hű szív.
A kised Jézuskát mi is áldjuk, mi is áldjuk,
Mint a hű pásztorok, magasztaljuk.

II. PÁSZTOR: Adj Isten jó estét, lám én is itt vagyok!
Farkasbőr bundámon a lyukak oly nagyok!
Ezt is az éjjel szabták rajta a farkasok,
De rajtam nem igen, mert én derék pásztor vagyok.

III. PÁSZTOR: Állj odébb barátom én is hadd beszéljek,
Még olyan legénytől mint te, nem is félek.

¹ Ezt a kecskejátékot román telepések hozták magukkal, eredetileg az újévi átmeneti rítus része, de ma már a karácsonyi ünnepekörben adják elő.

Káposztatorzsából majd elébed teszek,
Olyan lesz a fejed, mint egy szarkafészek.

IV. PÁSZTOR: Húzas-e vagy tallér, de nagyot csördüle,
Talán a szolgáló a moslékba düle.
Gyere pajtás, húzzuk ki belőle,
Itt egy görcsös fütykös, vágjuk főbe vele!

V. PÁSZTOR: Gedukám, keresd meg a házigazdát!
Köszönts fel!
A kecske megkeresi a házigazdát.

VI. PÁSZTOR: Gedukám, keresd meg a háziasszonyt!
Köszönts fel!
A kecske megkeresi a háziasszonyt.

I. PÁSZTOR: Gedukám, szereted a szép lányokat?
A kecske igent int.
Gedukám! Keresd meg a házigazda lányát!
A kecske megkeresi.

Hogy feküdtél melléje?
A kecske próbálja megfogni a lányt.

II. PÁSZTOR: Hány éves vagy Gedukám?
A kecske a botjával kikopogja.
Gedukám! Szereted a pogácsát?
A kecske a fejét rázza, hogy igen.

Megkérem a háziasszonyt, kínálja meg a kecskémet pogácsával.
Megkínálják.

III. PÁSZTOR: Gedukám! Hát a jó bort szereted-e?
A kecske szintén a fejével jelzi hogy igen.

Megkérem a házigazdát, kínálja meg a kecskémet egy pohár borral!
Megkínálják.

Ének: Mennyből az angyal.

IV. PÁSZTOR: Gedukám! Szereted-e a szilvóriumot?
A kecske int: igen.
Hát a finglóriumot?

A kecske nekiszalad és megdöfi szarvával.

Egy fél liter gatyamadzagot meginnál?

A kecske bosszúsan ismét megdöfi.

V. PÁSZTOR: Mit ugrálsz gedukám?

Esz a fene vagy csíp a légy?

Az ilyenkor nincsen!

VI. PÁSZTOR: Egy szalmakazlat hogy hánynál széjjel Gedukám?

A kecske megmutatja.

I. PÁSZTOR: Hát egy száz éves garadját hogy ugranál keresztül?

A kecske megmutatja.

HÁZIGAZDA: Kislányom! Nézd meg azt a kecskét, jerke-e vagy bak!

A lány próbálja megnézni, de a kecske védekezik. A bundás pásztorok összezárva forogva erősen védelmezik a kecskét.²

Ének: Csordapásztorok midőn Betlehembe

Csordát őriznek éjjel a mezőbe.

Isten angyali jövének melléjek,

És nagy félelemmel telik be ő szívek.

Örömet mondok néktek, ne féljetek,

Megszületett néktek az üdvösségetek.

Elindulának és be is jutának

A Szűz Máriának jó estét mondanak.

IV. PÁSZTOR: Gedukám! Szeretsz itt lenni?

V. PÁSZTOR: Jól érzed magad?

VI. PÁSZTOR: Menjünk Gedukám?

III. PÁSZTOR: Vagy maradjunk?

II. PÁSZTOR: Menjünk Gedukám, másutt is várnak ránk a szép asszonyok
meg a szép lányok!

I. PÁSZTOR: Ahányszor a szarka megbillenti farkát

Annyi ezres bankó verje a gazduram markát.

Elindulnak kifelé énekelve:

2 A szerk. megj.

Ének: Isten áldja meg a háznak gazdáját,
Töltse be az Isten csűrét, kamaráját.
(*a dallam azonos az öreg betlehemes dallal*)

HAJÚDOROGI KARDOS GYERMEK BETLEHEMES JÁTÉK

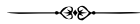
Hajdú-Bihar megye

Játszotta a hajdúdorogi „Csattogó” citerazenekar 2008-ban a Nemzetközi Betlehemes Találkozón.

Játéktörténet

Ezt a betlehemes játékot 12–14 éves fiúk szokták bemutatni. Újabban azonban lányok is járnak betlehemmel. De alakulnak vegyes csoportok is, mivel a lányok hangja szebbé teszi az éneket. A csoportok összetételében azonban többféle variáció is előfordulhat. Van olyan, amikor a csoport létszáma hat fő: két pásztor, akik egyben a betlehemet viszik, egy angyal és a három király. Ez a legelterjedtebb, talán a legrégebb is. De nem egyszer találkozunk olyan csoportokkal, ahol öreg, vagy kecske, vagy több pásztor van. Az öreg, vagy a kecske szerepeltetése a felnőtt betlehemes és kecske játékból átvett motívum. Erre a szövegre is utal, mert a szereplők, kisebb, nagyobb változtatással ugyanazt a szöveget mondják, mint a felnőttek.

Ezek a csoportok a karácsony köszöntését már a kora délutáni órákban megkezdik. Sorra járnak a házakat, ismerősöket. Éjfélkor minden csoport a templomban végezte a napot. Az éjféli mise megkezdése előtt felvonultak az oltár elé. Szép sorban elhelyezkedtek egymás mellett, énekeltek, mise után hazamentek.



A betlehemesek érkezésüket csengettyűszóval jelzik. Megállnak a ház ajtaja előtt és a következő dalt éneklik.

Ének: Karácsony éjjelén kis Jézuska
Született minékünk, Megváltónknak,
Betlehem gyepszélén rongyos istállóban
Takarja Mária puha pólyácskába.
Betlehem gyepszélén a pásztorok
Meglátják az égen a csillagot.

Felkelnek, sietnek a kis Jézuskához
Jászolban született Úristen Fiához.

Az ének után az angyal bemegy a házba, hogy bebocsátást kérjen társai számára.

ANGYAL: Jó estét kívánok! Dicsérem az Istent, magukat kérem,
Hogy e ház ajtaján engedelem nélkül merészen beléptem.
Nemcsak magam vagyok, társaim is vannak,
Akkik nem minden bokorban akadnak.
Ha kérdik, kik vagyunk?
Pásztorlegények vagyunk!
Betlehemet is hoztunk!
Be szabad mutatni?

HÁZIGAZDA: Igen.

ANGYAL: *(kiszól az ajtón)* Gyertek be pásztorok!

PÁSZTOROK: *(énekelve bejönnek a betlehemmel, amit az asztalra helyeznek)*

Ének: Kerub – Szeráf angyalok,
Mennyből zengedeztetek.
S te földi nép vigadozz,
Kik Jézust szeretitek.
Királyok lantotokkal
És ti bölcsek hangzatokkal:
Krisztus született, dicsérjétek
Nyelvek ezt megértsetek
Mert vélünk az Isten, az Isten,
A hatalmas Isten.
Ég és föld ma örvendezz,
Csak Heródes fél, könnyez,
Féltvén királyi székét.
Tagadá Jézus nevét,
Királyok lantotokkal
És ti bölcsek hangzatokkal:
Krisztus született, dicsérjétek
Nyelvek ezt megértsetek

Mert vélünk az Isten, az Isten,
A hatalmas Isten.

Vigadjatok igazak,
Egek örvendezzetek,
A szelíd pásztorokkal
Jézust dicsőítsétek,
Királyok lantotokkal
És ti bölcsek hangzatokkal:
Krisztus született, dicsérvétek
Nyelvek ezt megértétek
Mert vélünk az Isten, az Isten,
A hatalmas Isten.

ANGYAL: *(ismét kiszól és behívja a kint várakozó királyokat)*

Gyertek be királyok!
Kiknek született egy ítélő bírátok.
Kiknek anyja megjelent rongyos istállóban.
Helyezvén szent fiát a jászolba.

KIRÁLYOK: *(énekelve bejönnek)* Három királyok jönnek,

Ajándékokat hoznak.
Tömjént, mirhát, aranyat.
És mi szép-e hódolat.
Királyok lantotokkal
És ti bölcsek hangzatokkal:
(megrázzák a csengőket)
Krisztus született, dicsérvétek
Nyelvek ezt megértétek
Mert vélünk az Isten, az isten,
A hatalmas Isten.
Énekel most Gedeon
Prófétai hangokon.
Krisztus Isten született.
Nékünk szent békét szerzett.
Királyok lantokkal
(megrázzák a csengőket)

És ti bölcsek hangzatokkal
Krisztus született, dicséjétek,
Nyelvek ezt megértésétek,
Mert vélünk az Isten, az Isten,
A hatalmas Isten.

ANGYAL: No te első pásztor, mondd el azt a verset, mi történet Betlehemben, amikor a kis Jézus született.

I. PÁSZTOR: Csakugyan igaz, amit az angyal mondott. Betlehem városában megszületett a kis Jézuska. Itt fekszik a szent reszkető szűz, ki ökor, szamár párájával védi gyermekét a dermesztő hidegtől.

II. PÁSZTOR: Ó mindenható kegyelem, kit úgy megaláztak,
Fogadd el zengésünket, mert mi is az angyaloké vagyunk.

III. PÁSZTOR: Ajándékot is hoztunk a kis Jézusnak. Én egy szép piros almát hoztam neki.

IV. PÁSZTOR: Én egy szép karácsonyi dalt furulyázok neki:

Ó, gyönyörű szép titokzatos éj!
Ég szemű gyermek csöpp rózsaszín levél,
Kisdedként az édes Úr
Jászolában megsimul,
Szent karácsony éjjel!

Ó, fogyhatatlan csodálatos ér!
Hópehely ostya csöpp búza kenyér.
Benne lásd az édes Úr
Téged szomjaz, rád borul,
Egy világgal ér fel.

I. KIRÁLY: Heródes király, eme kérdésre válaszolj! Hol van a zsidók ma született királya? Ki átkelt a Vörös-tengeren Júdea földjére és ment Betlehem városába.

II. KIRÁLY: Ézsaiás, Messiás próféta levelét megírta. Szent József dudáját megfújta. Királyok esedeznek, angyalok örvendeznek, Jézuska maradj velünk!

III. KIRÁLY: Íme napkelet felől jöttünk, s láttunk egy szép fényes csillagot. Mi is azért jöttünk, hogy leborulva imádjuk a kis Jézust.

Ének: Szent, szent, szent az Úr, Isten Úr,
Isten a hatalmas Isten,
A magasság és a föld,
Dicsőségével betölt.
Az áldott, kisdednek, aki ma született,
Álle-álleluja.

Éneklés közben egymással szemben letérdpel a három király és az angyal, s az „álle-álleluja” hangokra kardjukat ütemesen összeverik. A következő énekre felállnak, és készülődnek az induláshoz.

Ének: Pásztorok keljünk fel!
Hamar induljunk el,
Betlehem városában
Rongyos istállójában
Siessünk, ne késsünk,
Hogy ezen az éjjel
Oda érhessünk.

ANGYAL: *(szembefordul a betlehemmel)*
Feljött már az égnek ragyogó csillagja,
Tündöklő fényével,
Vágtatja az eget arany kerekével,
Addig az én pennám sem szűnik meg kezemből,
Amíg áldást nem kérek-e ház népéről.

Búcsú köszöntő: Fűvek, fák mozognak
Madarak szólalnak,
Mi is ezért szólunk,
Kellemes karácsonyi ünnepeket,
És boldog új évet kívánunk.

*A házigazda pénzzel jutalmazza őket. Régen almát, diót, kalácsot kaptak.
Indulás énekszóval kifelé.*

Ének: Isten áldja meg,
E háznak gazdáját
Töltse be az Isten,
Csűrét, kamráját.

ANGYALHÁZI KARÁCSONYKÖSZÖNTŐ KECSKÉS PÁSZTORJÁTÉK

Hajdúszoboszló, Hajdú-Bihar megye

Előadta a hajdúszoboszlói Margaréta bábcsoport, 1994 és 2001 között 3 ízben.
Tasi Miklós gyűjtése angyalházi juhászoktól.

Szereplők: 5 pásztor, főpásztor, kecske

Öltözetük: téli pásztorviselet. A kecskét alakító fiút birkaprémmel letakarják, az alól nyúlik ki a fából faragott kecskefej, melynek száját egy zsinórral lehetett csattogtatni. Egyik pászturnál tarisznya van, amibe az adományt gyűjtik.

A főpásztor bejön a furulyással. A furulyás karácsonyi éneket játszik. Furulyázás helyett énekelheti is, vagy a főpásztor énekel, és a furulyás kíséri - a Mennyből az angyal c., vagy más éneket.

FŐPÁSZTOR: Túróshaluskás jó estét kívánok!

Dicsérem az Istent és magamat, hogy engedelem nélkül e háznak ajtaján beléptem.

Úgy látom, jó helyen vagyok. De nem magam jöttem! Pásztor legények vagyunk, be szabad-e jönnünk?

Az igenlő válasz után.

Gyertek be pásztorok, gyere be gidukám!

A pásztorok bejönnek, de a kecske láthatóan az ajtóban marad, csak kérlelések után jön be.

PÁSZTOROK: *(váltakozva)*

- Gyere be gidukám!
- Gyere be, kapsz valamit!
- Finom süteményt kapsz!
- Jó bort is kapsz!

A kecske minden hívásra nemet ráz a fejével.

- Vannak itt szép lányok is, csak gyere már be!

A kecske igent csattogtat a szájával, bejön, középen megáll. A pásztorok körülállják, és karácsonyi dalt énekelnek. A következőkben a kecskét produkáltatják különböző kérdésekkel, melyek a meglátogatott helyhez, emberekhez igazodnak.

FŐPÁSZTOR: Hány éves vagy gedukám? *(a kecske ötöt csattan)*

PÁSZTOROK: *(váltakozva)*

- Szereted-e a hetvenéves kislányokat? *(a kecske tiltakozik)*
- Hát az itteni kislányokat? *(igent csattog)*
- Jó-e a szilvapálinka? *(igent csattog)*
- Hogy innád meg? *(feltartja a fejét, kitátja a száját)*
- Éhes vagy? *(igent csattog)*
- Megennél-e egy liter gatyamadzagot? *(tiltakozik)*
- No, látom okos vagy. Szeretsz-e iskolába járni? *(igent csattog)*
- És tanulni is szeretsz? *(tiltakozik)*
- No, köszöntsd már fel a lányokat! *(odaugrik a kecske egy-két lányhoz, és hozzájuk dörgölőzik)*

FŐPÁSZTOR: Hála legyen, hogy megértük a karácsonyt!

PÁSZTOR: Ahányszor a szarka megbillenti a farkát,
annyi ezres bankó verje a gazduram markát!

PÁSZTOR: Dirib-darab hurka elszaladt a pulyka.
Megfogtuk a pulykát, gazda, hozd a hurkát!

PÁSZTOR: Eljött már a karácsony borzas szakállával,
Elnyűtt a bocskorom, nem győzöm szalmával.
Látom a gazdának a szíve szándékát,
Jó volna, ha adna némi kis adományt.

FŐPÁSZTOR: *(az ajándékozás után)* Áldja meg az Isten a háznak gazdáját,
csűrít és kamráját és minden jószágát!

MIND: Békés karácsonyt kívánunk!

HORGOSI, KIRÁLYI BETLEHEMES JÁTÉK

Csongrád megye

A szöveget 1995-ben küldte be a Nemzetközi Betlehemes találkozóra a becsei Csiribiri Társulat.

A szöveget összeállította Szöllősy Vágó László¹ horgosi és királyhalmi betlehemes játékokból.²

HUSZÁR: Dicsértessék a Jézus Krisztus! *(a gazdához)*

Gazduram, be szabad-e hozni a kis Jézus házát, a betlehemet?

Ha a házbeliék igent mondanak, kinyitja az ajtót, csenget.

ANGYALOK: *(hozzák a betlehemet, közben énekelnek)*

Mennyből az angyal lejött hozzátok,

Pásztorok, pásztorok,

Hogy Betlehembe sietve menvén

Lássátok, lássátok!

Istennek fia, aki született

Jászolba, jászolba,

Ő lesz tenéktek üdvözítőtök

Valóba, valóba.

Mellette vagyon az édesanyja,

Mária, Mária,

Barmok közt fekszik, jászolba nyugszik

Szent fia, szent fia.

A betlehemet az asztalra teszik, két oldalról melléállnak.

HUSZÁR: *(csönget)* Glória!

I. PÁSZTOR: *(kopogtat, belép)* Adjon Isten kóbászos jó estét!

¹ Az összeállítás a tóthfalusi betlehemes tábor számára készült 1994-ben.

² Forrsmunkák: PAPP GYÖRGY: *A betlehemes játék hagyománya Észak-Vajdaságban*. Az újvidéki Bölcsészettudományi Kar magyar Tanszékének kiadványa; Tanulmányok, 8. füzet, 1975.; KISS LAJOS: *Betlehemes kántálás Királyhalmán*. In.: Horgosi népdalok, Zentai Múzeum, 1974.

Túl a Tiszán nevelkedtem titokban,
Csikós vótam már tízéves koromban.
Ha felülök szilaj csikóm hátára,
Úgy vágtatok el a ménes utána.
Ivár, buvár, gyere be te bojtár!

II. PÁSZTOR: *(megbotlik a küszöbön, méltatlankodva mondja)*

Ej, de magas a kentek küszöbje sarka,
Majd beestem rajta!
Bejártam már a fél világot:
Ázsiát és Afrikát,
A Fekete tengeren is átjártam,
Megpihentem egy fekete kotlóstyúk árnyékában,
Mire a kis Jézusra rátaláltam. *(kiszól)*
Ivár, buvár, gyere be te öreg!

ÖREG PÁSZTOR: *(kintről)* Miféle pálinkásüveg?

II. PÁSZTOR: *(bosszankodva)* Nem mondom, hogy pálinkásüveg, csak azt,
hogy gyere be, te öreg.

ÖREG: *(beesik a küszöbön, csörgős botját a földhöz csapja)*

Ej, de magas a kentek küszöbje sarka,
Beestem ám rajta!
Adjanak egy csákánybaltát,
Ha faragjak rajta.
Meg egy háromágú vasvillát,
Hogy a szememből kipiszkáljam a csipát,
Hogy meglássam a kemence vállán
A zsíros pogácsát. *(szétnéz)*
Itt vagytok, fiaim?

I-II. PÁSZTOR: Itt vagyunk.

ÖREG: Juhaimba, nyájaimba semmi károm nincsen?

I-II. PÁSZTOR: Nincsen.

ÖREG: Vótak-e farkasok?

I-II. PÁSZTOR: Nem is angyalok!

ÖREG: Ugatták-e a kutyák?

I–II. PÁSZTOR: Nem is nevelték!

ÖREG: No, akkó lepihenhetünk.

A pásztorok lefekszenek.

ANGYALOK: Csordapásztorok midón Betlehemben

Csordát őriznek éjjel a mezőben,
Isten angyali jövének melljük,
Nagy félelemmel telék meg ő szívük.
Örömet mondok, nagy örömet néktek,
Mert ma született a ti üdvösségtek.
Menjetek el csak gyorsan a városba,
Ott találjátok Jézust a Jászolba!
Elindulának, és el is jutának
Szent hajlékába, ég és föld urának.
Szűz Máriának jó estét mondának.

A pásztorok horkolnak.

ANGYALOK: Keljetek föl pásztorok, pásztorok,
Örömet hirdetek,
Mert ma néktek született, ki megjövendeltetett:
Egy szűznek méhéből, szűzen szült véreből,
Megváltó Istentől, alle-allelúja!

I. PÁSZTOR: *(ébred, meglöki a II. pásztor)*

Hallod, pajtás, a szózatot? Glória!

II. PÁSZTOR: *(ébred, kelti az öreget)* Kejj föl, öreg, kejj föl!

Mit alszó,
Mint a vén csipás ló?
Frissebb nálad a százesztendős kiscsikó!

Az Öreg is felül.

I. PÁSZTOR: *(a II. pásztorhoz)* Mit álmodtál, pajtás?

II. PÁSZTOR: Azt álmodtam, hogy gazduram egy szál kóbászt akasztott a nyakamba. *(az öreghez)* Hát te, öreg, mit álmodtál?

ÖREG: Én meg azt álmodtam, hogy a gazdasszony sürgölődzött-forgolódzott, oszt egy penészes száz dinárost a zsebembe nyomott...

PÁSZTOROK: *(felállnak, énekelnek)*

Pásztorok, keljünk fel,
Hamar induljunk el
Betlehem városába,
Rongyos istállócskába!
Siessünk, ne késsünk,
Hogy még ezen éjjel odaérhessünk,
Mi urunknak tiszteletet tehessünk!

Éneklés közben körbejárnak, botjukkal verik a ritmust, az ének végén a betlehemmel szemben megállnak, énekelnek.

Ének: Adjon Isten szerencsés jó estét, boldog ez az óra,
Melyben Jézus született, ki megjövendeltetett,
Egy szűznek méhéből, szűzen szült véréből
Meváltó Istennek, alle-allelúja!

ÖREG: Köszöntsük fel a kis Jézuskát!

I–II. PÁSZTOR: Köszöntsük!

I. PÁSZTOR: *(letérdel a betlehem elé)* Üdvözlégys kis Jézus, született Messiás!

Hoztam számodra egy kanta tejecskét, de amint jöttem a jégen,
elcsúsztam,
Összetört a tej, kidűlt a kanta! Így hát felségedet nem tudom megjut-
tatni.

Dícsérjük a kis Jézust! *(felkel, hátralép)*

II. PÁSZTOR: *(a betlehem elé térdel)*

Üdvözlégys kis Jézus, született Messiás!
Hoztam számodra egy kerek sajtocskát,
De amint jöttem a jégen, elcsúsztam.
Elgurult a sajtocska, így hát felségedet nem tudom megjuttatni.
Dícsérjük a kis Jézust! *(felkel, hátralép)*

ÖREG: *(nehézkésen letérdel, sapkáját leveszi, előretartja)*

Üdvözlégys kis Jézus, született Messiás!
Hoztam számodra egy göndörszörű báránkát.
Gondoltam: a bőre jó lesz irhának,
Az irha meg majd bundának,
A szőre meg majd botosnak a télre.

Ének: (*mind*) Ó, boldog Betlehem, áldások városa:

Ott sír a védtelen, bús árvák támasza.

Földiek öröme, égiek szent gyönyöre,

Ne sírj kis Jézuskám, aludj kis Jézuskám!

II. PÁSZTOR: Hallod-e öreg, táncójjunk egyet

A kis Jézuskának, a Szűz Máriának!

ÖREG: Lánccójjunk?

II. PÁSZTOR: (*bosszúsan*) Nem, hanem táncójjunk!

ÖREG: Hát akkó táncójjunk!

Mindannyian énekelnek, a pásztorok körbeállnak, táncolnak.

Ugrájjunk, táncójjunk a betlehem mellett,

Örvendjünk, vígadjunk a kis Jézus mellett!

Olyanokat ugranánk, csak úgy ropogtatnánk,

Még a szőrös bocskorunkat széjjel nem szaggatnánk.

Te meg, pajtás térítsd vissza a juhokat,

Hogy a farkas el ne lopja legjobbikat!

Hipi-hopp, Gyurka, füstölődik a hurka,

Ugorj a nyakamba!

Hurka, kóbász, szalonna

Pásztoroknak jó vóna,

Ha a gazdasszony adna!

PÁSZTOROK: (*kiáltva, botjukkal verik a ritmust*)

Egy icce bor a mellé

Lecsúszna, ha vóna!

HUSZÁR: Gazduram, vessen már kend valamit a tarisznyánkba:

vagy egy darab hurkát, vagy egy kis kóbászt!

I. PÁSZTOR: Látom, a gazdasszony szalad a pincébe,

Hozza a bort az iccébe.

II. PÁSZTOR: Látom, a gazduram meg se moccan!

ÖREG: Üres erszényemet kilelte a hideg, attúl halálos beteg.

Elvittem a doktorhoz, nem segített rajta: ennek csak a háziasszony az orvosa.

(botjával veri a ritmust)
Kis bankó, nagy bankó
Hagy csörögjön abba!

Amíg a huszár elrakja az ajándékot, ének.

MIND: Házigazda, gazdasszonyunk, köszönjük jószágát,
Hogy beengedték hozni a kis Jézuska házát!
Adja az ég bő áldását erre a családra,
Szeretettel gondoljanak a szent karácsonyra!

*Huszár csörget, az angyalok felveszik a betlehemet, elindulnak kifelé: elől a huszár,
utána az angyalok a betlehemmél, majd a pásztorok egymás után, közben énekelnek:*

Ének: Adjon Isten jó éjszakát,
Elvégeztük a nagy munkát!
Mire a nap fel fog jönni,
Betlehembe fogunk érni.

BETLEHEMES JÁTÉK KARCSA

Zemplén megye

A szöveget Csapkó Gabriella küldte be, és dolgozta fel 1991-ben a tiszkarádi Babajaga Bábcsoporttal, és 2001-ben miskolci diákokkal.

Gyűjtötte: Nagy Géza.

Adatközlők: Jánoskovics István, Kovács János, Szabó Ferenc, karcsai lakosok, és Pallér Imre nagykövesdi (Velky Kamenec) lakos.

A gyűjtés ideje: 1988 és 1989.

I. VÁLTOZAT

Szereplők: I–II–III. Pásztor, József, Mária

Ehhez a játékhoz is tartozott egy hordozható templom. A belsejében az oltár helyén vagy előtte volt a jászol, abban feküdt a kis Jézus bábuja. A jászol előtt egy kecske, egy szamár és egy tehén vagy ökör fából kifaragott bábuja.

A betlehemet Mária és József vitte. Ruházatuk: Józsefnek csizma, csizmanadrág, térdig érő télikabát, kucsma, vagy sapka.

Máriának egybeszabott világos színű ruhája, száras cipő, fejkendője volt. A vállán parasztkendő.

A pásztorok csizmában, gubában, vagy kifordított bundában voltak. Fejükön kucsma, kezükben csörgős bot, oldalukon tarisznya. Az öregguba itt is álarcot viselt nagy vörös posztórral.



Az I. pásztor megy itt is engedélyt kérni a háziaktól.

I. PÁSZTOR: Dicsérem az Istent, engedelmet kérek,

Hogy kopogás nélkül lépek közibétek.

Szegény pásztor vagyok, ott kinn nagy a hideg,

Melegszen egy kicsit, ha megengeditek.

Szabad-e bejönni?

Az engedélyre az I. pásztor kimegy és kint az ajtó előtt az alábbi éneket éneklük.

Ének: Kirie elejszon, kriszt elejszon,
 Megszületett nekünk Betlehemben
 Drága kis Jézusunk ez időben.
 Megszületett nekünk Betlehemben
 Drága kis Jézusunk ez időben.

Vagy: Megszületett a kisjézus örvendjünk,
 Elküldötte ő szent fiát Istenünk,
 Betlehemben fekszik rongyos jászolban,
 Azért van ily fényesség a városban.

Miután az éneklést befejezték, az öregguba és a II. pásztor kivételével a betlehemesek bemennek a házba. Ott a betlehemet az asztalra vagy egy székre teszik. Jobb oldalára Mária, bal oldalára József áll. Az I. pásztor a bal oldalon az ajtóhoz közel helyezkedik el. Ezután a szobában levők elkezdik az éneket.

Ének: Dicsértessék a Jézus, aki ma született,
 A mi üdvösségünkre, aki leküldetett,
 Betlehem városában rongyos istállóban,
 Született Isten fia, világ megváltója,
 Senki sem fogadta be a szép szűz Máriát,
 Nem tudta hol megszülni szentséges szent fiát,
 Talált egy rossz istállót, kénytelen betérni,
 A szállást megtagadták, nincs többé hol kérni.
 Eljött a boldog óra, megszülte szent fiát,
 Mily nagy öröm tölté el a szép szűz Máriát,
 Midőn az ő kisedjét karjain szemléli,
 Mint urát és Istenét imádvá dicséri.
 Nyáját őrző pásztorok az angyal szavára,
 Jöttek a kised Jézus feltalálására,
 Feltalálták barmok közt keskeny jászolába,
 Imádták leborulva rongyos pólyájába.

Az ének elhangzása után kiszól az I. pásztor.

I. PÁSZTOR: Gyere be pajtás!

II. PÁSZTOR: *(belép)* Szalonnás, kolbászos jóestét!

I. PÁSZTOR: Neked is. Hát az öreg cimboránk hol maradt?

II. PÁSZTOR: Odakint nyomja a szekeret, kínjában rágja a tengelyvégszöget.
(*kiszól*) Gyere be öreg! Jó meleg van idebent. Hideg már a pitvar kuko-
rékolni benne.

ÖREG: Bemennék én testvérek, de nem lelem a kilincset.

I. PÁSZTOR: Feljebb öreg! Feljebb!

ÖREG: A padlástól feljebb mán nem lehet.

II. PÁSZTOR: Lejjebb öreg, lejjebb!

ÖREG: A págyimentomtól lejjebb nem lehet.

I. PÁSZTOR: Ott keresd a közepi táján.

ÖREG: Ühüm! Megvan mán!

II. PÁSZTOR: Vigyázz, mert előtted van egy 300 literes pálinkásgödör! Bele
ne ess!

ÖREG: (*belép*) Hej, mikor én még 366 éves voltam, 90 asszonynak a férje vol-
tam, 120 gyermeknek az apja voltam, ilyen árkokat könnyen átugrottam.
Szalonnás, kolbászos jóestét!

I. PÁSZTOR: Neked is öreg!

ÖREG: Hát ti kedves gyermekeim!?! Idebenn esztek, isztok, dorbézoltok, de
az én ősz szakállamra nem is gondoltok?

II. PÁSZTOR: Dehogynem öreg! Itt a kulacs, igyál!

ÖREG: Ha vóna benne!

I. PÁSZTOR: Ne törődj vele! Van tán még a házigazdának egy-két liter bora?
Majd tölt az bele!

ÖREG: Tölt, tölt, ha úgy akarja az ő szentséges akaratja. De cimborám, mondd
meg nekem, hogy hány az óra?

II. PÁSZTOR: Három fertály zöldre, feküdj le öreg a földre!

ÖREG: Jobb is vóna mán ebben a bundában lefeküdni!

(*lefekszik*) Hej, de szemetes a házatok! Talán nincs eladó lányotok?
Kiseprem a házatokat, elviszem a lányotokat. Tyúk ide bóbítás, kalács
ide fonatos! Ó az én testem, milyet estem Pesten!

I. PÁSZTOR: Kelj fel öreg! Glória!

ÖREG: Nem is a sárgalábú gólya, hanem az öregapád gatyamadzagja felakadt a napraforgógóréra.

II. PÁSZTOR: Kelj fel öreg, kelj fel!

ÖREG: Nem kell nekem az a csupor tejfel!

I. PÁSZTOR: Csapófát az öreg alá!

ÖREG: Azt neked a nagyanyád térgye kalácscsa alá. Add ide a kulacsot, mindjárt lesz nekem eróm! *(kezébe adják, iszik)* Keljünk fel tehát!

MIND: Keljünk fel tehát, lássunk csodát!

Menjünk imádni az Isten fiát.

Akit szült Mária, Betlehemben éjszaka.

ÖREG: Jó cimboráim! Ha már felkeltettetek, a kisjézuskának táncolok egyet, ha ti danoltok hozzá.

A pásztorok éneklik a „Jó volt dolga Jakabnak...” kezdetű dalt, az öreg táncol.

ÖREG: Eljöttünk hozzátok szent család,

Kívánunk nektek jó északát.

Legyetek nagyon boldogok,

Fogadjátok ajándékunk.

I. PÁSZTOR: Van jó házi kenyérem, Jézuskával felezem.

II. PÁSZTOR: Én hoztam egy kis sajtot, édes Jézus ne hagyj ott.

ÖREG: A csupromba van juhtej, Kisjézuska ne döljtsd fel.

MÁRIA: Köszönöm pásztorok kisfiam nevében,

Az ajándékokotok megköszönöm szépen.

Éjnek éjszakáján nagy utat tettetek,

Hogy a kisjézusnál első lehessetek.

JÓZSEF: Indultok már látom, a bárányok várnak,

Vigyétek el hírét a kis Jézuskának,

Békével járjatok mezőkön, réteken,

Házatokon mindig öröm, vígság legyen.

Ezután az első pásztor elkezd az alábbi éneket, melyet a házban levők vele énekelnek. Az ének befejeztével a betlehemesek boldog karácsonyi ünnepeket kívánva elmennek.

Ének: Csordapásztorok, midőn Betlehemben,

Csordát őriztek, éjjel a mezőben.

Isten angyali jövének melléjek,
Nagy félelemmel telik meg ő szívek.
Örömet mondok, nagy örömet néktek,
Mert ma született a ti üdvösségtek.
Menjetek el hát gyorsan a városba,
Ott találjátok Jézust a jászolban.
Elindulának, és el is jutának,
Szűzmáriának jóestét mondának.
Isten titeket hozott uratokhoz,
De nem szólhattok mostan szent fiamhoz.
Mert ő aluszik, nyugoszik pólyában,
Szénán bágyadoz a hideg jászolban.
Nem fekszik ágyban, sem szép palotában,
Hanem jászolban, rongyos istállóban.



II. VÁLTOZAT

Szereplők: I–II–III–IV–V. Pásztor és az Öreg

Ruházatuk: Kezdetben széles szárú gyolcs gatyát és bő ujjú inget viseltek. Igaz, ez akkor még a legények ünnepi viselete is volt. Amikor ez a viselet eltűnt, a játék pásztorai fehér női alsószoknyát és fehér férfinget vettek magukra. Fejükön henger alakú, különböző színű papírsüveg. A vállukon levő szalag színe a rangjukat is jelezte. Az első pásztoré kék, a másodiké rózsaszín, a harmadiké lila, a negyediké zöld, az ötödiké barna volt.

Az öreg ruházata: Használt ruha-, illetve gubaanyagból vagy báránybőrből készült álarcot viselt. Az álarc orra piros posztóból készült. Felső ruhája a guba vagy kifordított suba volt, a derekát kötéllel kötötte át, a vállán nagy vászontarisznya volt.

Neki is, a pásztoroknak is nagy csörgős botjuk volt.

Ha a játékban volt angyal is, azok térdig érő hosszú fehér inget viseltek, vállukon 10 cm széles piros vállszalag volt, fejükön ugyanolyan süveg volt, mint a pásztoroknak, csak átlósan olyan színű szalag futott, mint a vállukon. A süveg

tetején aranszínű római kereszt volt. Az ügyesebbek az angyaloknak szárnyat is szerkesztettek.

A játék fontos kelléke volt a templom. A belsejében volt egy bölcső alakú jászol a Jézust ábrázoló bábuval, a jászol mellett fából faragott ökrök, szamár, juh esetleg kecske. A templom belsejét színes papírral és papírvirágokkal díszítették, és vagy gyertyával, vagy zseblámpa elemmel világították ki.

A templomot vagy angyal, vagy pásztor, vagy József és Mária vitte. Aki vitte, annál csengő is volt. (Ez az 1. változatra is vonatkozik.)



I. PÁSZTOR: *(belép)* Jó napot jó urak, társaim kint vannak,
Betlehemmel vannak, behívnám, mert fáznak.
Mit felel a gazda e jó hírmondónak?
Szabad-e vagy nem? *(kimegy)*

Kint elkezdik énekelni az alábbi éneket, ha bebocsátást nyertek.

Ének: Kiri elejszon, elejszon,
Örülünk mindnyájan ez nagy napon,
Mert született nekünk Betlehemben
Édes szép Jézusunk ez időben.

Énekelhetnek másik éneket is!

I. PÁSZTOR: *(belép)* Dicsérem a Jézust, engedelmet kérek,
Hogy minden szó nélkül e házba betérek.
Mert a jó pásztor is odaveszi magát.
Hol hidegben melegnek érezi a szobát.
De meg félős most lakni az erdőben,
Mert sorra lát az ember holmi kísértetet,
Szinte szikrát hány a szeme az embernek. *(csenget)*

II. PÁSZTOR: *(belép)* Jó, hogy itt talállak, épp téged kereslek,
Mert magamba lenni megvallom, hogy félek.
Amióta élek, pásztorember vagyok
Magam árnyékától el sem is szaladok.
De mostan az egyszer, amint legeltettem,
Nem tudom, hogy esett, de majd el is rémültem.

Szunnyadtam az igaz, de azért ébren voltam,
Egyszer csak valami szép nótát hallottam.
A nóta fölkeltett, talpra is ugrottam,
Ki lehet, mi lehet, egyre tanakodtam.
Uccu a bárányok ugrálnak, bégetnek,
Uramfia, mondok, talán kísértenek?
Ekkor nekifogtam, ugyancsak szaladtam,
Bajtársaimat talán örökre elhagytam.
(csenget és ezután ő is az I. pásztor mellé áll)

III. PÁSZTOR: Kenyeres pajtásom, hol vetted itt magad?

Mikor tudod, hogy a nyáját elhagyni nem szabad.
Mikor nekem a nyáját őrizni kell,
Egyik szemem a másakra fülel.
Ha észreveszem, hogy erre farkas kullog,
Ezen bünkös bottal a hátára suhintok.
Ha pásztor vagy, az légy, ne hagyd el a nyáját,
Mert megtapogatja nagyapó a hátad.

II. PÁSZTOR: *(közbeszól)* Nem is hagytam volna én el, de egy kísértet
Úgy megijesztett, hogy ha rágondolok még most
Is reszketek!

III. PÁSZTOR: *(válaszol)* Hol az a kísértet, hadd üssek jót rajta,
Hadd repedjen mind le gúnyjának rojtja.
Kocikba való vagy, nem is a nyáj mellé,
Holmi kísértetekkel állsz itt nekem elé.
(csenget és ő is a helyére áll)

IV. PÁSZTOR: Adj Isten jó napot már én is itt vagyok,
Újdon-új ruhámon sok lyukat mutatok,
Már ebből is meglátszik, hogy jó pásztor vagyok,
Mert a farkasoktól nem messze szaladok.
De mostan ez egyszer elhagytam a nyáját,
Mert egy csodálatos kísértetet láttam.
Gyönyörűn énekelt, szárnya is volt neki,
Egész ruházata csillaggal volt teli.
Kérdem től', mit akar? De ő diákul szólt,

Nem tudom, hogy mit szólt, de tudom, hogy szép volt.
 Ugyan mit jelent ez, még ilyet nem láttam,
 Pedig a nyáj mellett elég sokat háltam.

III. PÁSZTOR: (*közbeszól*) Ugyan mit jelentne, álom és más semmi,
 No, bizony csak volt is mitől megijedni?

IV. PÁSZTOR: Hogy volt ez? Volt bizony, kend is megijedt vón,
 Ha az a kísértet kend elé termett vón.
 (*csenget és ő is a helyére áll*)

V. PÁSZTOR: (*vezeti az Öreget*)
 Bizony megfagyott már keményre, simára,
 El ne essen apó, vigyázzon magára.
 Mondtam, hogy maradjunk a jó meleg tanyán
 Mert bajos most itt járni a kemény föld fagyán,
 Oszt meg Isten tudja, meddig járunk, kelünk,
 Míg a többiekre valahol rálelünk. (*fölnéz*)
 No, de ihol vannak, hogy meg mulatoznak,
 Mondhatom a nyájra gyönyörűn vigyáznak,
 A szegény apót meg, engem elhagynak,
 Bánják ők, ha minket a farkasok fölfalnak.

ÖREGGUBA: (*öregesen*) Fiaim, pásztorok, rám nem is gondoltok?
 Engem, öregembert mind magamra hagytok?
 Nyájam széjjelszaladt, nem tudom mi baja,
 Ugrik, játszik, béget apraja és nagyja.
 Amint a múlt éjjel sütött a holdvilág,
 Nem panaszlom, előlvettem a Bibliát,
 Szikrázott a szemem, pápaszemet tettem,
 És hogy jobban lássak, tüzet gerjesztettem,
 Alám terítettem ezt a rongyos bundát,
 Olvastam könyvemből Dániel prófétát.
 S azt találtam benne, hogy karácsony tájban
 Nagy dolog fog történni egy rongyos istállóban.
 Kedves gyermekeim nagyot sejdíték én,
 Ezen a ránk jövő karácsony éjjelén.

III. PÁSZTOR: Hej, apó, tán kend is kísértetet látott?

Hol van őkigyelme, mindjárt kupán vágom.

ÖREGGUBA: Édes fiam vigyázz, ne légy olyan bátor,

Tanulj kis türelmet az öregapádtól.

Ha, most meg ki kopog? Megyek, ajtót nyitok;

Megy, ajtót nyit. Ezalatt a pásztorok a földön keresztalakot formálnak a botukból.

Az ajtón belép egy angyal a kistemplomal, elhelyezi, mögéje áll és énekelni kezd.

Ének: „Ne féljetek pásztorok...”

Az öregguba ezután folytatja a beszédet, majd beszéde végén a botjával szétüti a pásztorok lerakott botját.

ÖREGGUBA: Fiaim, pásztorok, vígan keljetek fel,

Megjelent az angyal az örömeikkel.

Azt írja az írás, Messiás született,

Ki megszabadítja az emberi nemet.

Keljünk fel most tehát, menjünk el hozzája,

Imádjuk őtet a hideg jászolába.

Ezután a pásztorok körbeállnak, az öreg középén van. Körben, forogva éneklük:

Ének: Menjünk el imádni az Isten fiát.

Akit szült Mária, nekünk ez éjszaka

Betlehemben.

Drága Jézus, fia Istenünknek,

Megmentője mi bűnös lelkünknek,

Mert igazat harmatoztál,

Nekünk nagy örömet hoztál.

Üdvözlégy üdvünk éjjele,

Melyben áll az írás vétele.

Óh, dicsőség fia Istenünknek,

Megmentője mi bűnös lelkünknek.

Szív és lelkünk neked adjuk,

Amíg élünk ezt kiáltjuk:

Üdvözlégy Istennek fia,

Akit szüle szűz Mária.

Az éneklés végén mindenki a helyére áll, s egyenként a templomhoz hajolva imádkoznak.

- I. PÁSZTOR: Kisjézusom, elédbe borulok,
 Megkövetlek szépen, hallgasd meg szólásom.
 Szegény pásztor vagyok, aranypénzem nincsen,
 De amim van szívesen lábaidhoz teszem.
 Ahol énelőttem a legdrágább vagyon,
 Ebben erősíts meg, hogy míg élni fogok,
 Bátran elmondhassam, én keresztény vagyok.
- II. PÁSZTOR: Kisjézusom én is elődbe borulok,
 Tudom meg nem ítélsz, ha együgyün szólok.
 Egy az én életem, boldogságom neve,
 Ebben erősíts meg ég és föld Istene,
 Ebben erősíts meg, hogy míg élni fogok,
 Bátran elmondhassam, én keresztény vagyok.
- III. PÁSZTOR: Kisjézusom én is elédbe borulok,
 Megkövetlek szépen, hallgasd meg szólásom.
 Szeretetet látok akármerre nézek,
 Téged szeresselek egész szívemben,
 Akkor is ha majd rám hányják a röget.
- IV. PÁSZTOR: Istentől származtál, szüztől születtéll,
 Az egész világon legszebb nevet nyertél.
 Jézus a te neved, s én ezzel alszom el,
 Ha munkámat kezdem, nevedet említem,
 Csak még egyet kérek, ha eljön halálom,
 E szóval haljak meg, segíts meg Jézusom.
- V. PÁSZTOR: Kisjézusom én is a te szolgád vagyok,
 Tudom, az maradok, míg csak meg nem halok.
 Meguntam a gazdát, más gazdát keresek,
 Add, hogy ezután is a te szolgád legyek.
 Add meg, hogy lehessenek hú és igaz szolgád,
 Add meg a mennyekben hűségem jutalmát.
- ÖREGGUBA: Sok időt éltem már Isten kegyelméből,
 De sok jót elvettem az ő szent kezéből.

De hogy ez órát is valaha elérnem,
Bizony, bizony mondom, nem is sejdítettem.
De mivel elhagytad érni én Istenem,
Fogadd is el érte hálás köszönetem.
Te pedig csepp Jézus, fia Istenünknek,
Ki legfőbb öröme vagy vén életemnek,
(*nehezen letérdepel*)
Térdre esve kérem, kérem áldásodat,
Áldd meg hazánk földjét, áldd meg azt a földet,
Amelyből minden nap eszem kenyereimet.
Csak még egyet kérek, a rút káromkodás,
Amely oly iszonyú, rettentő gaz szokás,
Örökre vesszen el, ennek neve helyét,
A jócselekedet, s áldásod váltsa fel.

Az Öregguba föláll, a pásztorok elkezdik énekelni az alábbi éneket, ha ezt nem tudnák, akkor másat.

Ének: Imádlak Jézusom kenyér színe alatt,
Meváltó Krisztusom, bornak színe alatt.
Ki testben öltöztél, érettünk születéssel,
Rongyos istállóba, barmok jászolába.

Ezután a II–III. vagy a IV. pásztor a pénzverset mondja:

Egész tisztelettel fordulok hozzátok,
Kik ez ház ajtaját nekünk megnyitátok.
Úgy hiszem, szólásom nem sért meg titeket,
De amit most szólok, szívesen veszitek.
Azt meg mit tagadjuk, hogy az erszényünket
Kifogta a hideg, úgy hogy szegény talán
Könnyen elpusztulhat, halálosan beteg.
Doktorhoz is hoztuk, hogy segítsen rajta,
De biz ökigyelme csak fejét csóválta.
Merthogy ím sovány volt, az nem tetszett neki,
Mert ő is csak a kövér beteget szereti.
Szépen kérjük tehát e háznak az urát,
Tegyen szegény sovány erszényünkön próbát,

Úgy tartjuk vala, hogy be kell neki adni,
Jó gyomra van, a pénzt könnyedén beveszi.
És ha azt látjuk majd, hogy a pénz fölfújja,
Meggyógyítjuk könnyen, eret vágunk rajta.
Amit az érvágó kitisztít belőle,
Tudom, hogy elveszi azt boltos ókigyelme.
Az isten áldja meg, szánják meg őt szegényt,
Gyógyítsák ki ezt a hideglelés erszényt.

Ezután a pásztorok elkezdi a „Jó volt dolga Jakabnak...” kezdetű dalt. Az Öregguba táncolni kezd, s mire a dal végére érnek, ki is táncol a házból.

Megjegyzés: 1. Az énekek helyett lehet másat is énekelni a karácsonyi énekek közül.

2. A szereplők közül kimaradt az angyal, ezt itt említjük.

3. A játék rendezője a saját elgondolásait is felhasználhatja a szereplők elhelyezésénél.

Karcsea, 1989. december 3.

„GLÓRIA IN EXCELSIS DEO” – BETLEHEMES JÁTÉK KECELEN

Templomi betlehemezés, Bács-Kiskun megye

A keceli Cserkész Színjátszókör 1991-ben mutatkozott be a Nemzetközi Betlehemes Találkozón.

A játékot betanította Papp József, római-katolikus hitoktató.

BEKÖSZÖNTŐ

Örülj és örvendezz nemes házigazda,
Mert felragyogott Betlehem csillaga
Örülj és örvendezz kedves háznak népe,
Mert idevezérelt a csillagnak fénye,
Szabad-e bejönni a Betlehemeseknek?

MESÉLŐ: Isten meghallgatta a könyörgő fohászt,
S elküldte a földre egyik főangyalát.

Vigye el a jó hírt: jön már a nagy Király
Ki lelki raboknak szabadulást kínál.

Szabadok lesznek majd újra az emberek,
Bűn átka elmúlik, könnyük már nem pereg.
Gábor angyal elszáll, Názáretbe röppen,
Belép egy kis házba, hangtalanul, csöndben,

Mária lakik ott, Józsefnek jegyese,
Istenszeretettel van tele a lelke.

Napjai imában és munkában telnek,
Tisztaság és jószág mindent megszentelnek.

Mária középen ül és varrogat, a harmadik versszak alatt lassan kigyullad a fény és előlép Gábor angyal.

GÁBOR: Üdvözlégy, Mária, kegyelemmel teljes,
Égi Atya előtt te vagy nagyon kedves.
Elküldött most hozzád, jó hírt hoztam néked,
Az asszonyok közül kiválasztott téged.

Jön már a Megváltó, Isten az azt akarja,
Te légy drága Fia kedves édesanyja.
Fogadd el az égi nagy-nagy méltóságot,
Köszönd meg Istennek a végtelen jóságot.

MÁRIA: Köszönöm, jó angyal, hogy hozzám eljöttél,
Kedves szavakkal engem köszöntöttél.
Repülj gyorsan vissza az egek Urához,
Borulj le előtte égi trónusához.
Mondd meg: kész a szívem, és mindent megteszek,
Bár nem vagyok méltó – Isten anyja leszek.
Körülveszem én majd anyai gondommal,
Vezetgetem útján segítő karommal. *(énekelve folytatja)*
Magasztalja lelkem az én Uramat,
Örvendezve élek szárnyai alatt.
Szolgálója lettem, lepillantott rám,
Alázattal zengi dicséretét szám.
Ami velem történt, nem volt soha még,
Boldognak mond engem minden nemzedék.
Nagyot művelt rajtam hatalmas keze,
Jóságában százszor szent az ő neve.

JÓZSEF: Kedves jó jegyesem, nagyon rossz hírt hozok,
Ezt a csendes házat holnap itt kell hagynunk.
A római császár azt parancsolta
Népszámlálás legyen az egész országban.
Mindenkinek el kell gyorsan oda menni,
Ahol valamikor születtek ősei.

MÁRIA: Készüljünk hát, gyorsan induljunk el hamar,
Időben ott legyünk, ne támadjon zavar.
Messze van Betlehem, s nagyon sokan lesznek,
Aki oda mennek, mind szállást keresnek.
De azért remélem, nekünk is jut majd hely,
Ahol megpihenhetünk, hisz van sok jó ember.
Befogadnak minket, meleg helyet kapunk,
Ahol majd békésen, csendben megalhatunk.

Elindulnak, lassan kialszik a fény, a kar énekel, az ének végén ismét kigyullad a fény.

Ének: Szállást keres a szent család,
De senki sincs, ki helyet ad
Nincsen, aki befogadja,
Őt, ki égnek s földnek Ura.
Az idő már későre jár,
A madár is fészkére száll.
Csak a szent Szűz jár hiába,
Betlehemnek városába.

MÁRIA: Pihenjünk meg, József, nagyon fáradt vagyok,
Nem bírom már soká, majd összeroskadok.

JÓZSEF: Leszállt már az este, hideg van, sötét van,
S nem találtunk szállást, sehol a városban.

MÁRIA: Tudom, s bevallom, hogy fáj ez nekem nagyon,
Nem adott szállást se ismerős, se rokon.
Mert szegények vagyunk, kincsünk, pénzünk nincsen
Nem esett meg rajtunk senkinek a szíve.

JÓZSEF: De menjünk csak tovább, jó mennyei Atyánk
Látja nehéz sorsunk, gondot visel reánk. (*elmennek*)

MESÉLŐ: Fáradtan, bágyadtan, újra elindulnak,
Szemük a sötétben hajlék után kutat.
Jaj, nehéz dolguk lesz, mert itt a pusztában
Nem laknak emberek, nincsenek itt házak.
Csak szegény pásztorok tanyáznak kint az éjjel,
Halovány pásztortűz hint szelíden fényt széjjel.
Munka után megpihennek, csendben beszélgetnek,
Ami nappal történt, meghánynak, megvetnek.

Pásztorok bejönnek, körben állják a tüzet.

I. PÁSZTOR: Napi munka után de jó megpihenni,
A tűz mellett minden gondunkat elvetni.
Nyájak is pihennek, most nyugodtak vagyunk,
Sok fáradság után új erőre kapunk.

II. PÁSZTOR: Bizony, nehéz sorsunk, hisz nem henyélhetünk,
Egész nap menni kell, mikor legeltetünk.
Bezzeg a nagyurak, mily jó sorban élnek,
És még ráadásul minket úgy lenéznak.

III. PÁSZTOR: Mennyi rossz ember van! Betlehemben jártam,
Úgy elszomorított, amit én ott láttam.
Nagy ám ott a sürgés és milyen a tolongás,
Most van a hírhedett nagy-nagy népszámlálás.

IV. PÁSZTOR: Én is ott bent voltam, és jól körül néztem,
Gazdagok házai ragyognak nagy fényben.
De a szegénynek szállást ott nem adnak,
Ki őket megszánja, arra nem akadnak.
Azt a szegény embert úgy meg is sajnáltam,
Akivel az úton összetalálkoztam.
Názáretből jött el a feleségével,
Fáradtan szállásért könyörgött szép szóval.
De Betlehemben őket senki meg nem szánta,
Csak az istállóban találtak szállásra.

V. PÁSZTOR: Mondjátok: meddig tart az emberi gonoszság,
Mikor jön el az idő, amikor a jóság
Lesz már az úr a földön, mikor jön el végre
A rég várt Megváltó, Dávid király vére?

VI. PÁSZTOR: Atyáink Istene! Egykor megígérted,
Hogy nem hagyod magára szegény árva néped.
Küldd már a Megváltót, küldj nagy szabadítót,
Adj végre nyugalmat, árassz ránk égi jót.

Letérdelnek és kezdik az éneket:

Ének: „Harmatozzatok, égi magasok...”

A következő éneket furulya kíséri, majd a furulya egyedül megismétli a dallamot.

Ének: Adjon Isten jó éjszakát,
Küldje hozzánk őrangyalát.
Bátorítsa szívünk vágyát,
Adjon Isten jó éjszakát.

Közben lefekszenek, a fény kialszik.

MESÉLŐ: Az imádság után szépen lepihennek,
Békésen alszanak a pásztor emberek.

Szerte a pusztában csend van, pihen minden:
A szellő sem suttog, a levél sem zizzen.
Nem hallik semmi nesz. Kinn a sötét éjben
Halványan pislákol a pászortüzek fénye.
Éjfélkor hirtelen meghasad az ég,
Elönti a földet hatalmas fényesség.
Sebes szárnyú angyal sok-sok száll a földre,
Boldog énekükkel Istent dicsőítve.

Hirtelen kigyullad a fény, az angyalok énekelnek:

Ének: „Dicsőség a mennyben Istennek...”

A pásztorok ijedten felnéznek.

VII. PÁSZTOR: Ébren vagyok, vagy álmodom? Valóság ez vagy álom?
Hé pásztorok, hallottátok? Angyalok szólnak hozzátok!

VIII. PÁSZTOR: Milyen fény van az égen? Nem láttam ilyet régen!

IX. PÁSZTOR: Mi is halljuk az éneket, melengeti a szívünket.

Az angyalok folytatják az éneket: Mennyből az angyal...

Az angyalok közül néhányan előlépnek és éneklük.

Ének: Ne féljete, pásztorok, pásztorok, örömet hirdetek.

Mert ma néktek született, ki megjövendöltetett.
Egy szűznek méhéből, Szűzen szült véréből,
Mégváltó Istenünk, alle-alleluja.

Hogyha pedig e csodát, e csodát látni akarjátok,
Betlehembe menjete, és ez leszen jeletek:
Fogtok ott jászolban takarva pólyában
Kisdedet találni, alle-alleluja.

IX. PÁSZTOR: Ó, hála, hála, megszületett a világ Messiása!
Menjünk hát imádni őt!

Pásztorok a tűz körül járva, majd kifelé indulva éneklük:

Ének: „Pásztorok, pásztorok örvendezve...”

MESÉLŐ: Énekelve vígan ők is útra kelnek,
Földre szállt Megváltót köszönteni mennek.
Amint megérkeztek, áhítattalelve,
A kis jászol előtt együtt térdelnek le.

Amíg a pásztorok elmennek, az angyalokat világitó fény kialszik. Közben előjön József, Mária a jászollal, az angyalok előtt középen megállnak. Ekkor kigyullad minden fény a templomban.

MESÉLŐ: Itt van a kis Jézus a hideg barlangban,
Mellette Mária, és nevelőatyja.
S míg a pásztorok a barlanghoz érnek,
Mária altatót dalol gyermekének:
„Aludj el magzatom...”

Az ének végére megérkeznek a pásztorok énekelve: a pásztorok megállnak a jászol előtt.

JÓZSEF: *(énekelve)* Jó emberek, ti kik vagytok?
Éjszakában kit kutattok?
A kis Jézus alszik éppen,
Ki született most az éjjel.

IX. PÁSZTOR: *(József dallamára)* Akkor jó, hogy ide jöttünk,
Róla szól az üzenetünk.
Angyalszóra járunk itt mi,
Isten Fiát magasztalni.

MÁRIA: *(József dallamára)* Kicsi fiam néz reátok,
Nála kedvet találtatok.
Kicsi karját széjjel tárja,
Szent áldását rátok adja.

I. PÁSZTOR: Édes kis Jézuskám, én oly szegény vagyok,
Ajándékot ezért neked nem adhatok.
Fogadd el hát, kérlek, érted égő szívem,
Segíts, hogy míg élek, szolgáljalak híven.

II. PÁSZTOR: Hideg az istálló, tudom, szúr a szalma,
Mindkettőtől megvéd ez a meleg suba. *(a bundát ráteríti a jászolra)*

III. PÁSZTOR: Ez a cipó, túró a reggelim lenne,
Felajánlom néked, teljék kedved benne.

KISPÁSZTOR: Olyan régen kértem egy szép pásztorsípót,
Tegnap a nagyapó a városból hozott.
Játszaddozzál véle, nézd, én neked adom,
Hogyha elfogadod, boldog leszek nagyon.

PÁSZTOROK: *(énekelve József dallamára)*

Ó kis Jézus, szent vezérünk,
Égi gyermek, maradj velünk.
Áldd meg a mi csendes nyájunk,
Amíg élünk, mindig áldunk.
Téged köszönt dallal, szóval,
Jászlád körül buzgó szívvel,
Pásztor néped kis csoportja,
Ki nevedet magasztalja.

MESÉLŐ: Míg a pásztorok Jézuskát imádják,
Három nagy bölcs király ott hagyva a trónját,
Hosszú útra indul, elhagyva hazáját,
Hogy ő is köszöntse megváltó Királyát.

Ének: Az isteni gyereket...

Közben bevonul a három király, előttük a szolgák ajándékokkal.

GÁSPÁR: Nézzétek, társaim, talán már itt vagyunk?
E hely fölött megállott vezérlő csillagunk.

MENYHÉRT: Az ám, de itt nincs más, csak egy kis istálló,
Királyhoz ez a hely semmiképp sem méltó.

BOLDIZSÁR: És az istállóban egy kis gyermek van csak,
Akit az édesanyja karjaiban ringat.

GÁSPÁR: Igaz, kisgyermek csak, de én hiszem, tudom,
Nem hiába jöttünk hosszú, nehéz úton.
Megtaláltuk végre, aki után vágytunk,
Ez a kicsi gyermek a mi nagy királyunk. *(letérdelve folytatja)*
Jézusom, hitemmel együtt lábad elé teszem,
Aranyam és minden földi kincsem.

MENYHÉRT: Gáspár király mellé én is letérdelek,
Hogy téged, Jézusom, szívből köszöntselek.
Illatozó tömjént ajánlok fel néked,
Cserébe áraszd rám égi kegyelmedet.

BOLDIZSÁR: Afrika földjéről jöttem én el hozzád,
Hódolni előtted égi, s földi király.
Ezt a mirhát néked ajándéku hoztam,
Kérlek, emlékezzél országodban rólam.

MESÉLŐ: Így adóztak Jézusuknak pásztorok, királyok,
Hogy utánuk sok-sok ember hódoljon Urának.
Azóta sok idő telt el, és ma este
Gyermekszívek újra Jézuskát keresve
Jönnek a jászolhoz. Most ők is elmondják:
Nagyon szeretik Őt, szívüket elhozzák.

GYEREKEK: *(egyenként vagy kórusban)*
Édes kicsi Jézus, jászolodnál állunk,
Hidd el, hogy szeretünk, köszöntünk, imádunk.
Letérdelünk eléd, még gyermekek vagyunk,
De amink van, abból sokat neked adunk.
Kis szívünknek virágait most neked letépjük,
és jászolod előtt buzgón megígérjük:
Jó gyerekek leszünk, szüleinket tiszteljük,
Amit kérnek tőlünk, szívesen megtesszük.
Iskolában szépen, rendben viselkedünk,
Nem lesz többé panasz, meglátod, ellenünk.
De ugye tudod, jól, nehéz jónak lenni,
Sok-sok áldozat kell mindig a jót tenni.
Mégis megígérjük, de ugye, nem hagysz el,
Mefogod kezünket isteni kezeddal.
Így majd virág nyílik, amerre mi járunk,
Karácsonyi Jézus, légy velünk, úgy várunk

Az egész templom közössége énekl:

Ének: „Fel nagy örömr ma született...”

KOMÁDI BETLEHEMES

Hajdú-Bihar megye

Előadták a Nemzetközi Betlehemes Találkozón 2000 és 2008 között, 6 ízben, alsótagozatos gyerekcsoportokkal.

Beküldte Vmirjánszky Andrea csoportvezető.

HERÓDES: Jó estét kívánok! Meg ne ijedjenek!

Itt egy kompánia, semmit se féljenek.

Lépek én e házba azon kérelemmel:

Szabad-i bejönni ide betlehemmel?

Szabad-i Istent dicsérni a pásztor sereggel?

EMBER: Szabad dicsérni.

ASSZONY: Gyertek, csak ne ijesztgessetek!

HERÓDES: Angyalok, gyertek be!

Ének: „Mennyből az angyal...”

BETYÁR: Hopp Istók! Má' én is itt vagyok.

A hidegtől szinte maj' megfagyok.

Derék termetemet jól megfigyeljétek,

Amit a szám beszél, azt is megértseitek. *(Heródest mellbe löki)*

Állj félrébb barátom, mert most én beszélek,

Ilyen legínytűl én nem filek.

Betyár vagyok, annak tartom magamat,

Csaplárosné kökényszemű barna jánya viseli a gondomat.

(bajuszát pödri, a lányt szemével keresi)

Ha viseli jól teszi, éjfél tájban hasznomat is veheti. *(mesél)*

A múlt éjjel egy nagy úrhoz is bementem,

Perselyemet az asztalra letettem. *(lecsapja az asztalra)*

Mondtam néki: tegyík bele píz, amennyit akar,

Mer' ha nem, azonnal meghal.

Az úr ijedtibben megtölté perselyemet arannyal, ezüsttel, úgy bocsáta utamra.

Ha! Nem t'om mi vót, arany é, vagy ezüst é, de nagyot pendüle,
ezen az én szívem nagyon megörüle. *(megkocogtatja a perselyt)*

Ének: „Pásztorok keljünk fel...”

I. PÁSZTOR: Hát az öreg hun van?

II. PÁSZTOR: Odaveszett a moslíkba.

III. PÁSZTOR: Mégis öreg testvír, gyere bé!

ÖREG PÁSZTOR: Nem megyek, mer' a fé'méteres füstöltkóbászt a nyakam-
ba akasztják.

IV. PÁSZTOR: Dehogy akasztják, még ha valaki akarná, se engednök. Gyere
csak bé!

ÖREG PÁSZTOR: Nem megyek, mer' a fóró kalácsot a hónyom alá dugjátok.

V. PÁSZTOR: Dehogy is dugják, még ha valaki akarná, se engednök. Gyere
csak bé!

ÖREG PÁSZTOR: Nem megyek... de ha mégis bemegyek, mer' majd
megvesz az Isten hidege. *(bejön, csörömpöl)*

Hopp Isten töröncös, füstölt kolbászos, paszúlyos, paszomántos jó estét!

Már én is itt vagyok, farkasszőrű bőrbundámon a lyikek lyukak igen
nagyok.

Egész ijjel húzták-vonták, de mégsem tudták elhúzni túlem a farkasok.

Már én ilyen derík juhász ember vagyok.

10-20-30 farkastúl nem is igen tartok.

De ha egyet meglátok, mingyár elszaladok.

Nem tudjátok hun jártam én az ijjel?

HERÓDES: Hun öreg hun?

ÖREG PÁSZTOR: Még az Óperetencéros tengeren is túl, még azon is túl,
ahun egy kis fekete disznó túr, ott, ahun sernek, bornak rőfit két garaj-
cárér mérték.

HERÓDES: Ittál öreg, ittál?

ÖREG PÁSZTOR: *(bottal dobolva)* Itt állok nemzetes Heródes Uram.

HERÓDES: Nem úgy öreg, ittál ezen ott?

ÖREG PÁSZTOR: Vasút? Azt hittem, hogy az öreg Kossuth, pedig az mán
rígen meghótt. Ittam hát, még most is meginnám, ha vóna. De itt min-

dent megittatok, ettetek, 277 éves öreg apátokat mosogatólével, pálu-
gal se vártatok. Róla nem is gondoltok, hát nem tudjátok az Isten
tízparancsolatját? Még ma este ez az átkozott gircses, görcsös bot töri a
hátatok csontját!

No de hány óra angyalok?

HERÓDES: Kelj fel Öreg, ne legyél olyan lusta mint egy 777 éves ökör, hanem
mint egy szilaj csikó.

ÖREG PÁSZTOR: Adjátok hát ide azt a 777 ágú vasvillát,
hadd piszkáljam ki a szememből azt a félökölnyi csipát!

II. ANGYAL: Keljetek fel pásztorok!

I. ANGYAL: Tovább ne tanyázzatok!

III. ANGYAL: Megszületett a megváltó, jertek köszöntésére!

I. PÁSZTOR: Kelj fel Öreg, menjünk Jézuskához!

ÖREG P

II. PÁSZTOR: Gyere Öreg Betlehembe!

ÖREG PÁSZTOR: Nem megyek én vak tehenbe!

II. ANGYAL: Vess keresztet, Öreg!

ÖREG PÁSZTOR: Tyúkhús, lúdhús, meleg cipó, egy icce bor idecsússz!

Ének: „Nosza pajtás...”

III. PÁSZTOR: Hé, öreg, induljunk, a tréfát most elhagyjuk, minden jót
kívánjunk!

IV. ANGYAL: Isten áldja meg e háznak gazdáját, csűrjit, kamráját, és minden
jószágát!

BETYÁR: Hopp hé, a betyár, még én is itt vagyok.

Hamarosan a kis Jézust köszöntőkkel tartok.

Előtte bukszókat mind megnyissátok,

Csengő arannyal, ezüsttel perselyemet telirakjátok!

(odamegy a gazdához, megrázza a perselyt)

Csengése jó, hozzon áldást a házra ez a szép zeneszó!

Bocsáss utunkra jó gazda!

Útra kél most az egész betlehemes kompánia!

Kívánunk mindnyájótoknak áldott, szentséges ünnepet,
Békesség véletek!

BÉKESSÉG VÉLETEK!

KONYÁRI BETLEHEMES

Hajdú-Bihar megye

Lajta László gyűjtése.

Forrásmunka: BARTÓK–KODÁLY: *Magyar Népzene Tára*.

Bemutatták: a debreceni József Attila Általános Iskola tanulói, 1994-ben?

A konyári felnőtt hagyományörök is adták 2006 és 2008-ban a konyári betlehemes játékot.

A vezető: Király Istvánné küldte be.

Személyek: Heródes, I. Juhász, II. Öreg juhász, Betyár, Angyalok

HERÓDES: Éin vagyok az a híres Heróudes kiráj.

Kardom által megvédtem Betlehem várossát.

Kinn a pajtásaim Betlehemme' járnak,

Behívám óüket, mer féllek, hogy megfáznak.

Mit szó', gazduram, híres hirmondójának,

Be szabad jönne-e híres Heróudes kirájnak?

Be. Gyertek! (*bejönnek mind*)

Ének: Mennyből az angyal lejött hozzátok, pásztorok

Hogy Betlehembe sietve menve lássátok, lássátok.

BETYÁR: Patkóusipkám darutollas, virágos,

Félre vágom, hej, de nagyon betyáros!

Mozs' vettem a turi vásár elejéin,

Kis konyáron betyárfattyu vagyok én.

Betyár vagyok, annak tartom magamat,

Mert széip csapláros lánya viseli a gondomat.

Jóu jis teszi, ha gondomat viseli,

Ojkur-ojkur hasznom is veheti.

Éjjel bementem eggy urnak házábo,

Persejemet vágtam az asztaláro.

Mondtam neki, tegyen bele valamit,

Mert ha nem, beleadom az életit.

Az úr ejedtében mit tevelt?
 Persejemet arannyal, ezüsttel megtöltötte,
 U' jéresztett utamra,
 El is mentem dóugomra.
 Kis falumtúl alig mentem messzire,
 Utánnam jött a csendőrük ezrede.
 Csendőrük ezredesjét
 Persejemmel úgy megvágтам, hogy fe'bukott.
 Persejemet nem értem rá felvenni,
 Kis pej lovam hátára felpattani.
 Kis pej lovam jéigre futott,
 Kitörött mind a négy lábo,
 Így maradtam egy ingbe, gatyábo,
 Így jöttem el széip karácson naptyáro.
 Glórija! (*hangosabban*) Glórijó!

I. JUHÁSZ: Van-e jao sor ecet, kilenc zsák torma mag vagy hat tarisznya reték?
 Ha nincs készítve számunkra, készítsetek. Hát evve' a kupakatlan pipáva' nem cserélek ám tivéletek. Hej, ti, ti angyalok, nem pásztorok, nem tudjátok, hogy hol jártam a tennapi napi napon! Se nem csére, se nem csára, hanem az öreg Ótestámentom ingyen mérő iciripiciri pincéjében. De nem szánom-bánom a dógomat, veszem elő a kulacsomat. – Te, te vagy az az erős állat, aki tennap a sövénykerítéshez vágott? Te tettél koldussá, gyermekem rongyossá? Kardom¹ pajtás, gyere be!

II. JUHÁSZ: Bemmenék, de friss kóbássza' kiverik a fogamat.

I. JUHÁSZ: Dehogy verik, dehogy verik, inkább a nyakamba terítik.

II. JUHÁSZ: Akkó' megyek befele. Szerencsés, lencsés, jó estét, kóbással kevert jó leveskét adjon a jó Isten a házigazdának, de még szerencsésebbet az eladó lányának! Akkó' hát én is megérkeztem. Ti idebe' esztek-isztok, dorbézoltok, öregapátok téfeles bajuszáró' még nem is gondó'koztok? Azt hiszitek, becsaptok? Most is a nagy vendéglőből jövök hozzátok.

I. JUHÁSZ: Farkasszörű kis bundámon a likek-lukak ojan nagyok, mióta húzzák rólam a farkasok, de én, komám ojan ember vagyok, tíz-húsz

1 Koridonból torzult

farkastó' még e' nem szaladok, ha egy kis kutyát meglátok, rögtön elszaladok.

II. JUHÁSZ: Em még semmi, pajtás, ém még semmi!

I. JUHÁSZ: Evvel a sóstülok fejével már nincs mire menni. Tihozzátok fordulok, angyalok. Hány az óra?

ANGYALOK: Fél zödre, féltizenkettőre.

II. JUHÁSZ: Kík erdő, zeödre?

ANGYALOK: Nem, öreg, féltizenkettőre.

II. JUHÁSZ: Akkor, pajtás, mi lefekszünk arra a gidres-gödrös földre.
(alszanak)

ANGYALOK: (ének) Pásztorok, kik itt vagytok, kik a nyájra vigyáztok,
Zengedezzen ajkatok, harsogjon trombitátok!

II. JUHÁSZ: Nohát, mi is keljünk fel,
Betlehembe menjünk el!

ANGYALOK. Ott imádják Jézuskát,
A világ Megváltóját.

I. JUHÁSZ: Kifúrta a tejfelesfazék az egér oldalét.

II. JUHÁSZ: Ozt kifojt a tejfel.

I-II. JUHÁSZ: Keljünk fel, komám, ozt keljünk fel!

ANGYALOK: Csapófát az öreg alá!

II. JUHÁSZ: Csapófát az ördög fia alá! Menjünk hát Betlehembe, nézzük melyik az a kis Jézus!

(a betlehembe áll egy számár, arra mutat az öreg a juhász)

Az a kis Jézus?

HERÓDES: Nem öreg, az a számár.

II. JUHÁSZ: Hát, amelyik a jászolba fekszik?

HERÓDES: Az az, öreg, az.

I-II. JUHÁSZ: Ides kis Jizuskám, ejöttünk tehozzád, hoztunk néked tejet, vaj, ha szereted, megeszed, ha nem pedig leteszed.

HERÓDES: Hol voltál, öreg?

II. JUHÁSZ: Kirájná vótam ebédre.

HERÓDES: Mi vót ott az első tál étel?

I. JUHÁSZ: Kiscsirkevisítás, kisbornyúkőhentés.

II. JUHÁSZ: Ezt fogja követni a kemencenyögés.

HERÓDES: Tán biz táncónátok is egyet?

II. JUHÁSZ: Mindenünk kívánja, csak a lábunk nem.

HERÓDES, ANGYALOK: *(ének)*

Vedd rád, juhász, a bundád, a bundád,
 Fogjál göndör báránykát, fogjál göndör báránykát!
 Hogy e házba, palotába
 Sétál, dudál, furujál, furujál,
 Billeg-ballag, meg-meg áll, billeg-ballag, meg-meg áll.
 Botja hegyin úgy megáll, mint egy pap,
 Juhajira úgy vigyáz,
 Juhajira úgy vigyáz.

Ének: Nosza, nosza, jao gazda, már mi megyünk utunkra.

Istennek áldása szálljon a házára!

HERÓDES: Nosza, pajtás, fogd az ajtóút,

Kezedben a kilincstartóú,

Mer mi innét eltávozunk,

Boldog ünnepléist kívánunk!

I–II. JUHÁSZ: Három fehér szőlőtőke,

Három fekete,

Dicsértessék az Úr Jézus

Áldott szent neve!

I. JUHÁSZ: Mikor örvendünk?

II. JUHÁSZ: Mikor hörpentünk.

KÖLCSEI BÁBTÁNCOLTATÓ¹ BETLEHEM

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

A Szent Éj kölcsei egyházi betlehemes csoport fellépett a Nemzetközi Betlehemes Találkozón, 2004-ben.

Beküldte a csoport vezetője: Tóth Zoltán.

Szereplők

I. Angyal: Nagy Sándor

II. Angyal: Takács Gyula

I. Pásztor: Szalkai Gyula

II. Pásztor: Takács István

Öreg: Szalkai László

bábos: Tóth Zoltán

BEKÉRŐ

I. ANGYAL: Jó estét kívánok, meg ne ijedjenek, derék pástortársaimtól semmit se féljenek.

Tiszántúl-Dunántúl tombol a fürgeteg, ilyenkor a szegény pásztor meleg tanyát keres. De jó is benn a meleg szobában, nem úgy, mint odakint a mező sarkában. Terelik a nyáját, hóban és esőben vigyázzák, hogy farkas nincs-e az erdőben.

Megkérjük a házigazdát, e háznak minden lakóját, fogadják szeretettel betlehemünk játékát.

(*énekel*) Glória, glória, glória!

Belép a II. Angyal, I. Pásztor, bábos.

Ének: Szent Szűz deia² (szüzek imádata)

Jámbor juhászim, kik a hegyen

Nyáját terelnek a zöld réteken.

Mi történt, halljátok, és ezt csodáljátok

Betlehemben.

1 Ezt a fogalmat használjuk, a hagyományos, 'klasszikus' titiri játékokra

2 In exelzis deo helyi értelmezése

Egy nagy fényesség tűnt a szemembe,
És egy angyalszó hallott fülemben,
Hogy Jézus született, jászolba tétetett
Betlehemben.

Menjünk, siessünk, lássunk egy csodát.
Ne féljünk semmit, hagyjuk itt e nyájt.
Hogy áldás magukra, siessünk utunkra,
Induljunk hát.

I. PÁSZTOR: Ó, ingem³ fonnyasztó végtelen mély álom.

Az éjszaka nem vala jó álmom, mióta a többi pásztor társaimat én
bizony nem látom.

II. PÁSZTOR: *(belép és kezet fog az első pásztorral)* Jó estét, pajtás!

I. PÁSZTOR: Adj' isten pajtás, te vagy az a makkfás?

II. PÁSZTOR: Én biz az, pajtás. De bezzeg megjárja,

Megtréfált a farkas, lelki jó barátom.

Oda van a vezérürüm három.

De meg is szomjúhoztam, mióta ezt a nagy

Erdőséget, mezőséget járom.

De várjál te kutya farkas,

Ezért még bosszúdat állom!

I. PÁSZTOR: Hát a harmadik öregapót hol hagytad?

II. PÁSZTOR: Erdőségben-mezőségben, hodály mellett, görbe hátát fájlalja,
a nagy farát nem bírja.

Na, de azért egyet füttyentek, kettőt csördíttek, amúgy juhászok módjára
Ő is megérkezik szívünk fájdalmára.

Gyere be, te vén szatyor, majd jól tartnak itt bottal, borral, kutyapecse-
nyével, hetvenhét rőfös fekete fenével.

ÖREG: *(belép)* Jó estét fiaim, jó hírt hoztam néktek, megvannak juhaim, kis-
ded báránykáim, egy híja sincsen. Én azóta bejártam Ázsiát, Afrikát,
Amerikát, úgy megtanultam a filezsófiát, hogy húgomasszonytól kér-
deztem meg karácsony éjszakáját.

3 engemet

I. PÁSZTOR: Na, öreg, ha bejártad Ázsiát, Afrikát, Amerikát, tudsz-e imádkozni?

ÖREG: Tudok biz én, ha akarok.

Lágy cipó, meleg hús
Az öreg hasába,
Egy szál kolbász,
Egy kulacs bor,
Egy tempóra belecsúsz.

I. PÁSZTOR: Na, monddjad öreg: atyának.

ÖREG: Annak a vén apádnak.

I. PÁSZTOR: Nem úgy öreg, nem úgy, atyának.

ÖREG: No, atyának.

I. PÁSZTOR: Fiúnak.

ÖREG: Fiaim a juhokkal maradtak.

I. PÁSZTOR: Nem úgy öreg, nem úgy, fiúnak.

ÖREG: No, fiúnak.

I. PÁSZTOR: Szentléleknek.

ÖREG: Szentebb az én lelkem, mint a tiétek, mert én már öreg vagyok.

I. PÁSZTOR: Nem úgy öreg, nem úgy, szentléleknek.

ÖREG: No, szentléleknek.

I. PÁSZTOR: Hány óra öreg?

ÖREG: Három fertály ződre,
Feküdjünk a földre,
Majd felkelünk felkelőre
Csak úgy veszekedünk
Az üres erszényre.
Az öregnek kicsi kell,
Kicsit iszik, bukik fel.

A betlehem előtt az öreg lefekszik, a két pásztor letérdel és énekelnek az angyalokkal.

Ének: Juhászim, pajtásim, de elaludtatok.

Ennél a szép nyájnál egyedül hagyatatok.

Juhászság, pásztorság, mezei tanyaság,
Ó, be szép nyáj!

I. ANGYAL: *(énekel)* Glória!

I. PÁSZTOR: Hallod öreg, angyal szól?

ÖREG: Hallom, hallom, hogy a kolbász a nyakam fele mász.

I. ANGYAL: *(énekel)* Glória!

I. PÁSZTOR: Hallod öreg, angyal szól?

ÖREG: Hallom, hallom, hogy a töltött káposzta
Rotyog a fazékban,
Nem fér a bűribe.
Majd megfér az én gubám zsebibe.

I. ANGYAL: *(énekel)* Glória!

I. PÁSZTOR: Hallod öreg, angyal szól?

ÖREG: Hallom, hallom ki vagy te?

I. ANGYAL: Én mennyei angyal vagyok,
Néktek nagy örömet mondok.
(éneкли) Mert tinéktek született,
Akit jövendőltetek,⁴
Egy szűznek méhéből,
Szűzön szült véréből.
Meváltó Jézuska, ále-ále luja,
Meváltó Jézuska ále-ále luja.

A bábos mondja Heródes szerepét.

HERÓDES: Én vagyok Heródes, a zsidók királya.
Nálamnál nagyobb urat a földön nem ismérek,
Mert én még a haláltól sem félek.

Megjelenik a Halál és azt mondja.

HALÁL: Ó, te Heródes, Heródes, földnek pora
Hagyj fenn már a földi kereskedéseiddel,
Mert te már ígyis-úgyis az enyém vagy.

4 eredetileg: ki megjövendőltetett

A Halál levágja a fejét, megjelenik az Ördög és elviszi Heródest.

Ének: (angyal/ok/é) Ne féljetez pásztorok, pásztorok,
Nagy örömet hirdetez,
Mert tinéktez születetez,
Akit jövendöltezetez,
Egy szűznez méhéből
Meváltó Jézuska, ále-ále luja,
Meváltó Jézuska, ále-ále luja.

Felállnez a pásztorok és folytatják az éneket.

Pásztorok, keljünk fel, hamar induljunk el,
Betlehem városába, rongyos istállócskába
Siessünk, ne késsünk,
Fáradságunk Ő érette ne sajnáljuk.
Talán még az éjjel is reá találunk.
Pásztori társim, jó hírt mondok, jó hírt mondok,
Gyertek velem, csodát láttok, csodát láttok,
Mert egy szép szűz ez éjszakán
Gyermekezt szült a szénán, a szalmán.
Üdvözlégysz szép gyermekecske, gyermekecske,
Betlehemi hercegecske, hercegecske,
Élet után mit kérünk? Légy mennyei vezérünk, vezérünk.
Úgy, úgy ú-úgy te kis Jézus, jól aludj!

I. PÁSZTOR: Állj elő te vén szatyor, ne tácsd a szádat,
tán a sült kolbászra cseppent el a nyálad?

ÖREG: Jó vón' biz' az, édes fiam, ha vóna,
Szép kislány csókja is felérne, ha vóna,
Egy kulacs bor is elcsúszna, ha vóna,
De a mi erszényünket kilelte a hideg,
Oly annyira szegényt, hogy halálosan beteg.
Az orvoshoz is vótam, hogy segítsen rajta,
De Ő erre csak a fejét csóválta.
De jó gyomra van neki, a pénzt, azt szereti.
Tehát a házigazda nyúljon a bukszába, és tegezen a kasszába.

BÁBOS: Én vagyok Esser⁵ Jóska a főharangozó.

Hússal élek, mint a vércse,
Hogy a fogam ki ne vése.

Én vagyok Esser Jóska,
Kérek egy pár forint gyertyapénzt.

Ének: Nosza, pajtás, fogd az ajtót,
Ragadd meg a kilincstartót,

Nosza, tehát jó gazda, jó gazda

Bocsáss minket utunkra,

Házadra, magadra

Szálljon Isten áldása.

I. ANGYAL: Nosza, kegyes lélek, hagyd el mély álmodat,

Jőjj el megszentelni tisztelt hajlékunkat.

Mert Betlehemben megtalálod oly szép Jézusodat,

Nyögdcicsélő, síró, szelíd bárányodat.

Borulj hát lábához, mely tőle el nem űz,

Fejedre koszorút majd pálmából tűz.

Ily szerelmes vendég e háznál megáll,

Ily szeretett vendégre sohasem talál.

Inkább itt mulassunk, minthogy tovább menjünk

Szívünkől kívánunk kellemes karácsonyi ünnepeket.

Ének: Nosza, pajtás, fogd az ajtót,

Ragadd meg a kilincstartót,

Nosza tehát, jó gazda, jó gazda,

Bocsáss minket utunkra,

Házadra, magadra

Szálljon Isten áldása.

Ekkor az öreg mondja és a többiek pedig halkán énekelnek.

ÖREG: Jó éjszakát a gazdának,

Sok malacát disznájának,

A lovának nagy fejét,

5 más változatban Hassel(=ess el!) Jóska a neve

Kilenc puccos gyereket,
Szénát, szalmát tereljék.

A halk ének közben:

Házadra ha-ha-ha
Magadra, szálljon Isten áldása!

BETLEHEMES JÁTÉK KUNSZENTMIKLÓSRÓL

Bács-Kiskun megye

1994-ben mutatkoztak be a Nemzetközi Betlehemes Találkozón.

A kunszentmiklósi 620. sz. Ipari Szakmunkásképző és Szakközépiskola összeállítása.

Összeállította: Polgár Sándorné, tanárnő

ÜNNEPKÖSZÖNTŐ

GLÓRIA: Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Sör-e, bor-e, pálinka-e, én vagyok apámnak legkedvesebb fia. Lábaim úgy állnak, mint az eke szarvai, mégis ráillik a sárga sarkantyús csizma. Frissen gazdaasszony, készítsd el a házat, mert szakállas vendég lepi meg a házad. Szemmel nem láthatom, kézzel nem foghatom, míg a másik pajtásommal be nem bizonyítom. Gyere be pajtás!

PÁSZTOR: Szerencsés jó estét kívánok a házigazdának, de nemcsak a házigazdának, hanem az egész családjának!

Hej, pajtásaim, pajtásaim, de régen nem láttalak! Azt hittem, hogy a zöld erdőben széttéptek a vadak. Sebaj, pajtás, tele a kulacs sörrel, borral, tarisznyám sajttal, vajjal, együnk, igyunk, csaljuk meg az öreget! Úgyis tudjuk, hogy egész nap a nyájnál fagyoskodik. Gyere be, öreg!

ÖREG: *(már kintről hallani dörmögését, érthetetlen morgását)* Van-e előttem üres kút, vagy krumplis verem?

PÁSZTOR: Van öreg, csak ugord át!

ÖREG: Akkor én nem mennék.

PÁSZTOR: No, gyere be öreg!

ÖREG: Hopp isten, jó napot, én már magam is itt vagyok,
Szakállammal bizonyítom, bajuszommal igazítom,
Hogy én már igen-igen öreg juhász emberecske vagyok,
De azért szép kis angyalka is vagyok,
Fogaim is vannak jó nagyok,
Ha egy kis kalácskát kapok, jó nagyot harapok.

Zsebeim is vannak jó nagyok, ha forintot is kapok,
Majd jó sokat elrakok, hát farkasbőr bundámon
A likak, azok is jó nagyok.
Tegnap szedték el rólam a farkasok.
1948-ban, mikor én még főkapitány voltam,
Szőrös-bőrös bocskoromat sokat nyársra húztam.
Cifra tarisznyámat a nyakamba akasztottam,
Meg is töltöttem fényes holdvilággal,
Tyúkoknak, kakasoknak görbe tojásával.
Hát ti, mit csináltatok itt?
Így esztek, így isztok, így csaljátok meg az öreget?
Szedte-vette, teremtette, mindjárt a nyakatok közé vágok!
Három éve sem nem ettem, sem nem ittam,
Sem nem aludtam, sem nem álmodtam,
Csak a nyáj mellett fagyoskodtam...
Húzd rá, te kopasz szájú remete,
Hadd aludjon az öreg kedvire!

Ének

GLÓRIA: Angyal pajtás! Kakas szólt.

PÁSZTOR: Nem a, pajtás! Angyal szólt.

ÖREG: Nem a, pajtás túrós csusza!

PÁSZTOR: Én is megenném, ha vóna...

ANGYAL: Kelj fel Glória, mit álmodtál?

GLÓRIA: Hát én azt álmodtam, hogy a gazdaasszony egy nagy szál kolbászt akasztott a nyakamba, azután meg forintokkal verte ki a szememet.

ANGYAL: Kelj fel pajtás, mit álmodtál?

PÁSZTOR: Hát én azt álmodtam, hogy a gazdaasszony egy sült tökkel pofozott ki. Kelj fel öreg, Karidom,¹ nagyot ütök faridon! Mit álmodtál?

ANGYAL: Hát te öreg, mit álmodtál?

ÖREG: Várjál már, hadd töröljem ki a csutkát a szemedből! Hát én azt ál-

1 Koridon pásztorjáték-szereplő neve, gyakori név a kollégiumok hatókörében született betlehemes játékokban

modtam, láttam a gazdát, fogta a baltát, beütötte a kemence oldalát és kivett egy nagy tepsi hurkát! Aztán azt álmodtam, hogy megszületett a Kisjézus.

ANGYAL: Gyere öreg Betlehembe, Jézuskát imádni.

ÖREG: Nem megyek én vén tehenbe Iluskát imádni!

ANGYAL: Vesd rád öreg a keresztet!

ÖREG: Megegyem a sós perecet?

ANGYAL: Nem úgy öreg! Előbb vesd rád a keresztet, oszt úgy edd meg a sós perecet!

ÖREG: Ityuka-putyuka, tyúk ide bóbás, meg egy fonott kalács!

Helyben járva zörgetik a botot a lépés ütemére, és erre az ütemre énekelnek.

Ének: Pásztorok, pásztorok örvendezve
Sietnek Jézushoz Betlehembe
Köszöntést mondani a kisednek,
Ki váltságot hozott az embernek.
Angyalok szózata minket is hív,
Értse meg ezt tehát minden hű szív,
A kised Jézuskát mi is áldjuk,
Mint a hív pásztorok, magasztaljuk.

Majd mindnyájan letérdepelnek a betlehemi istálló köré és énekelnek.

Ének: Üdvözlégy kisjézus, reménységünk
Aki váltságot hozott nekünk.
Elhoztad az igaz hit világát,
Megnyitád szent atyád mennyországát.

Mindnyájan felkelnek és körbe-körbejárnak a betlehemben és énekelnek.

Ének: Vedd rád juhász a bundát,
Fogjunk göndör báránykát,
Fogjunk göndör báránykát.
Vigye haza anyjának,
Főzze meg a fiának.
Főzze meg a fiának.

Ének: Hortobágyi pusztán fúj a szél
Szegény juhászlegény útra kél.

Hová lett a nyája? – eladta.

Hová lett az ára? – megitta,

Mind elmulatta.

Hurka kolbász szalonna

Pásztoroknak jó vóna,

Ha a gazdasszony adna!

Bejön a háziasszony, házigazda, pénzt, kalácsot, hurkát, kolbászt adnak a betlehemezőknek, azok „Dicsértessék”-kel indulnak tovább.

BETLEHEMEZÉS MAJDÁNYON ÉS JÁZOVÁN

Krassó-Szörény megye

A játékot tovább élte a 90-es évektől máig a Zentai Délibáb Énekegyüttes, a Nemzetközi Betlehemes Találkozón 1994 és 2008 között kilenc alkalommal léptek fel. Ugyanezt a játékot, kántálás nélkül, a törökkanizsai Tiszagyöngye gyermekcsoport is játszotta 1995-ben.

Gyűjtötték: Papp György 1971. és Burány Béla 1972.

Elmondták: Pap András, 73 éves majdányi földműves (betlehemezett Majdányon, Rábén, Oroszlámoson, Törökkanizsa és Keresztúr és környékén) és Urbán Péter, 47 éves jázovai földműves (betlehemezett Jázován, Szajánban, Padén, Tiszaszentmiklóson).

Szereplők

Pap vagy Vezér: bő gatyá, bő ujjú ing, csizma, kucsma, lajbi, kard
két Arkangyal: fehér ing (papszerű), dicsfényt utánzó drótkarika arany vagy színes papírral bevonva a fejükön, ők viszik a betlehemet (kápólnát)

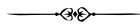
Zsákos: (begyűjti az ajándékot) öltözik, mint a pap vagy vezér

Csikós: karikásos, öltözik, mint a pap és a zsákos, a csizmán sarkantyú

Juhász: gamós bot láncsal felszerelve, öltözik, mint fent, sarkantyús csizma

Gulyás: láncos bot, öltözik, mint fent, sarkantyús csizma

Az 1920–30-as években jártak betlehemezni, néha egész hónapig is. Ezek nem subások voltak. Gyócsingbe vótak, nem fekütek le alunni, mint a subások, csak énekötek. Gyócsing, gyócsigatyá, lajbi, csizma vót rajtuk, oszt hozták a templomot. A papnak kardja vót. Hosszú, barna szűr vót rajta. Sütét barna. Arra emlékszők jó. A bundások másmylenök vótak. Meg máshogy monták. Legjobban dohányé gyüttek. Fialok vótak, nem vót dohány, oszt nem vállalták el az önnivalót is utóbb. Kérdöztük: – Hogy birik evinni? (Akkó tilos vót.) – Nem kő törönni! A templompallás tele lössz!... Verbicai betlehemösök vótak gyerekkoromba. Azúta nem hallottam ilyenöket.



A ház előtt a betlehemesek megálltak. A csikós durrog a karikásostorral.

PAP: Jó estét kívánok mind az egész háznak,
A házigazdának, mög az apróságnak!
Kis Jézus nevében Bötlehömöt járunk,
Hogy be is jöhessünk, szívből azt kívánjuk!
(kiszól) Gyertök be angyalok, pásztorok!

Az angyalok behozzák a betlehemet. A pap kardjával felfelé mutat, hegyét a nagy gerendába illeszti. Ezt egész idő alatt így tartja. A többiek is bejönnek, csikós, juhász, gulyás kint marad.

PAP: Dicsértessék a Jézus Krisztus! Először az Atyaistent, másodszor a Fijúistent, akkor a Szűzmáriát, akkor a szentháromságot, aki teremtötte az egész világot!

ANGYALOK és PAP: *(énekelnek)* Hej, víg juhászok, csordások,
Csörgedöznek a források,
Mil gyönyörű ez az éjjel!
Bár csak tekintsetök széjjel!
Nézzétök, Bötlehem fölött
Micsoda nagy fínyösség lött!
Amőre a csillag szállott,
A pajta fölött mögállott!

CSIKÓS: *(belép)* Dicsértessék a Jézus Krisztus!
(énekel) Csikós vagyok, tágas puszták királla,
Birodalmam az Alföldnek rónája!
Sík a puszta, amőre ja szömem lát,
Ustoromba csöngő-röngő délibáb!
Sugárt kötök szép ustorom végibe,
Úgy vágtatok szilaj ménöm elébe.
Amék lovat a ménembű mögkapom,
Mint a villám, a hátára pattanok.
Kecskemétönn mögszomjastam kedvemre,
Bevágtatok jó bort inni hitelbe.
Kocsmárosné, hozzon bort az iccébe,
Hagy igyon a szögín csikós kedvire!
(beszél) Ámde én juhász nem lönnék semmi áron, merd még

édösapám se járt nagyfülű számaron, hanem cigántú cserélt paripa lóhátonn! (*félreáll*)

JUHÁSZ: (*belép, láncos gamósával veri a földet*) Dicsértessék a Jézus Krisztus!

(*énekel*) Juhász vagyok, vígann örzöm nyájamat,

Furulláva vígasztalom magamat.

A nyájamat behajtom az akolba,

Jókedvembű rápattanok csacsimra.

Füle közé vágok ezenn gamómma,

Úgy baktatok jó bort inni a faluba.

Kocsmárosné, hozzon bort a kupába,

Hagy igyon a szögén juhász bújába!

Írja föl a rézfokosom nyelire,

Hogy hán kupa bort ittam nála hitelbe!

(*beszél*) Ámde én csikós nem lönnék, semmi áron! Mert még

édösapám se járt cigántul cserétt paripa-lóháton, hanem csak nagy fülű

számaron! (*félreáll*)

GULYÁS: (*bejön, láncos botjával ő is veri a földet, mint a vőfények*)

Dicsértessék a Jézus Krisztus! (*énekel*)

Gulyás vagyok, annak tartom magamat,

Barna kislán viseli a gondomat.

A gunyhómba tejem, vajam van ölég,

A konyhámonn pattog a tűz, vígan ég.

Van bujtárom kettő-három,

A gulyámat rájuk hagyom,

Amörre én járok-kelök,

Mindenütt szép lánt ölelök! (*hátraáll*)

Most a csikós, juhász, gulyás leghátul van, elől a pap, kardja hegyét a gerendába szögezve, mögötte pedig a két angyal.

Ének: (*mind*) Csordapásztorok, midőn Betlehembe

Csordát őriznek éjjel a mezőbe.

Mönjetök csak hát gyorsan a városba!

Ott talájjátok Jézust a jászolba!

Nem fekszik ágyba, sem friss palotába,

Hanem jászolba, rongyos istállóba.

CSIKÓS, JUHÁSZ, GULYÁS: *(előrejönnek, sarkantyúikat összeverve énekelnek)*

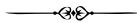
Csikós (juhász, gulyás) vagyok, ...nak születtem,
Ha möghalok nem sírnak fölöttem.
Nem húzzák el szent Dávid zsoldárát,
Nem kongatik a falu harangját.
Én má többet éccaka nem járok,
Mer mögfognak a lovas zsoldárok!
Letösznek a tömlőc fenekére!
Ugyan, babám, jutok-e eszödbe?

ZSÁKOS: *(előlép, rázza a zsákját)*

Kis Jézus nevibe gyöttünk mi e házba,
A zsákos a zsákját ne hijjába rázza!
Mögyünk békességgel tovább is, ha löhet,
Kívánunk a háznak boldog ünnepöt.

A vezér leereszti a kardot, az angyalok felveszik a betlehemet, kifelé menet éneklük.

Ének: Elindulának, és el is jutának,
Szűzmáriának jó napot mondának.
Isten áldja meg e háznak gazdáját,
Ökrét, szamarát.



A Zentai Délibáb együttes énekanyaga betlehemes játékukhoz ¹

Szűzmária a kis Jézust tévén pólyába,
Mellette áll a szent József szomorúságba.
Mert az angyal megüzente: Fuss Egyiptomba!
Héródés keres titéket a katonákkal!
Amint mennek, nagyon félnek a nagy pusztába,
Mégcsak bé nem érkézhettek Galiléába
Szűzmária vigasztalja a Szent Józsefét:
Né félj, kedves Szentjózsefem, itt az Istenéd.

1 Az énekanyagot Bodor Anikó etnográfus segítségével szerezték be

Né síránkozz, né szomorkodj, szép Szűzmária,
Mert az Isten nem hagy minket a nagy utunkba,
Mert velünk az Isten fia, a kis Jézuska,
Aki segít és oltalmaz mindén bajunkba!²

István-köszöntő, János-köszöntő – dec. 26. és 27.³

Mosolygó szép estéje,
István nevednapjának!
Ilyenképpen köszöntlek,
Éljél számos éveket!
Éljén, éljen az István!
Éljén véle hú párja!

A jó Isten éltesse,
Keziből ki né vessen!
Kormányozza éltedet,
Éljél boldog éveket!
Éljén, éljen az István!
Éljén véle hú párja!

Szentháromság áldása
Szálljon ezen hajlékra,
Erő és egészséggel,
És szeretet békével,
Éljén, éljen az István!
Éljén véle hú párja!

Ó, mi kedves jó barátunk, téged köszöntünk,
Mai napon ablakodnál téged üdvözlünk.
Éljén, éljen, vígan éljen, éljen szent János!
Áldott óra és minuta, melyben születél,
És Szent Jánosnak nevére kereszteltetted!
Éljén, éljen, vígan éljen, éljen szent János!
Hogyha pedig bevégezted gyarló életed,

2 Karácsonyi káнта, Gombos, Gyűjtötte: Kiss Lajos, 1940

3 Doroszló és Gombos (gyűjtötte: Kiss L.)

Az egekbe és mennyekbe áldd Istenédet!
Éljén, éljen, vígan éljen, éljen szent János!

Adventi köszöntő, Mohol ⁴

Mikor Máriához az Isten angyala
Názárét városba az égből leszálla,
Kit szent imádságba Gábrriel találta,
Ékes köszöntéssel a Szűzhöz így szóla:
Üdvöz légy, té kégyes Isten szép leánya,
Áron vesszejének megújult virága!
Az Éva asszonynak legtisztább rajzatja,
Jessétől származott Ádám unokája!
Tégéd az Úristen leginkább szeretett,
Sok nemzeték közül magának eljegyzett.
Kilenc angyali kar koronát készített,
Hogy megkoronázza azzal szent fejedet.

Karácsonyi ének ⁵

Dicsősség mennyben az Istennek!
Dicsősség mennyben az Istennek!
Az angyali seregek vígan így énekelnek:
Dicsőség, dicsőség Istennek!
Békesség földön az embernek!
Békesség földön az embernek!
Kit az igaz szeretet a kis Jézushoz vezet.
Békesség, békesség embernek.
Dicsőség az örök atyának,
És értünk született fiának!
Mindkettő szent lelkének,
A malaszt kútfjének!

4 Gyűjtötte: Burány Béla, 1974. (RAJECZKY BENJÁMIN: *Melodiarium Hungarii Medii Aevi*, himnusz)

5 ZSASSAKOVSKY: *Énektár*, 1855.

Dicsőség, dicsőség Istennek!
Békesség, békesség embernek!

Karácsony, 1995

Mostan kinyílt egy szép rózsavirág⁶,
Akit régén várt az egész világ.
Betlehembe kibimbózott zöld ág,
Király nemből méltóság.

De nem talált szállást a városba,
Maradása lészen a pusztába.
Ökör, szamár állnak a jászolon,
Csudálkoznak Jézuson.

Szűz Mária így keserég sorsán,
Szent Józseffel aggódván kis fián,
Ülvén véle csak egy kevés szénán,
Szeméből könny csordulván:

Bölcsöm volna, fiam, ringatnálak,
A hidegnek tépni nem hagynálak,
Betakarván úgy ápolgatnálak,
Szolgálnék, mint uramnak!

Szép kelet, szép nap, nincs benned homály⁷,
Mert az örök nap benned a király.
Új esztendőben, új szívekkel
Dicsérjük Jézust énekekkel.

Már a bölcsőnél törlöd bűnünket,
Szűz anyád keblén mosod lelkünket.
E napon ontod az első csepp vért,
Mit a jó Isten váltságul ígért.
Új esztendőben, új szívekkel
Dicsérjük Jézust énekekkel.

6 Zenta, Felsőhegy

7 Kovács: *Énekeskönyv*, 1842.

Ó, fényességés, szép hajnal,
Kit így köszöntött az angyal:
Üdvöz légy teljes malaszttal!
Dicsőségés Szűz Mária⁸,
Atyaistennek szép lánya
És Szentléleknek mátkája!
Szentségés Szűz, fíjad lészen,
Ki Isten s embër lész egyben,
És megmaradsz szüzességben.
Fiad az ég dicsósége,
A bünösök reménysége,
S a mégtérók üdvössége.

Névnepkösöntők⁹

Víg örömmel, nagy örömmel téged köszöntünk,
Szomorúság, savanyúság távozzék tölünk!
Mert Szent István földerül,
Szème könnybe merül,
Víg órára, úgy mint mára
Frissen fölkészül.
Mennyi hajszał fejedèn áll, annyi áldások
Szálljonak rád, találjonak víg áldások.
Vagy, mint tenger csöppjei, sík mezőnek füvei,
Olyan bőven szálljonak rád égnek áldásai!
Azt kívánjuk szívesen, hogy az Isten éltessen,
Testi, lelki egészségben szeréncsértessen.
Ó, szürszabó, rongyos csizmadia, goromba varga!
Hétyke szücsök, nyalka szabók, részégés csalók!
Ártatlanok a kisededék, mint az angyalok.
Örvendézzünk, a nagy kocsmába mënjük jó pálinkára!

8 KISDI: *Cantus Catholici*, 1651. népi változata

9 Doroszló és Gombos

Ott vagyon a jó pálinka, jó slyivovica!
Száz dínár annak vërdungja, szívem, Jánoska!

Karácsonyi ének¹⁰

Szűz Mária e világra nekünk szent fiát hozá.
A jászolba fekszik, ki a mënnyet s földet alkotá.
Mely végtelen kegyelem tóled, ó, Istenem,
Hogy így szeretéd az embëreket!
Ó, tē këgyes égi szent pátrónánk, kincs hordozója,
E világnak tē vagy esedëző oltalmazója,
Kit tápláltál tejjeddel, annak kérésëddel
Ügyünk ajáljad, értünk imádjad!

10 Magyar Cantionale (SZEGEDI: *Cantus Catholici*, 1674.) népi változata

MOHOLI BETLEHEMES JÁTÉK

Bács-Bodrog megye

Előadta a moholi Csobolyó Művelődési Egyesület gyermekcsoportja a 9. Nemzetközi Betlehemes Találkozón 1999-ben

Gyűjtési hely, idő: Bács-Bodrog vármegye, Mohol, Ivo Iola Ribar u. 3.

2001 szeptembere

Adatközlő: Mac Lajos 66 éves nyugdíjas traktorista

Gyűjtő: Tényi Tóth Erika tanítónő

Játéktörténet

Ezt a betlehemet 4-5 éves koromban tanultam idősebb társaimtól, akik járták a falut. Az Újfaluban mondtuk ezt a betlehemet, Mohol legrégebbi részén. Ezt újfalusi betlehemesnek is nevezzük.

Szereplők: öten voltak, két angyal, három bujtár.

Mégállnak a kapuban és mondják:

- Bëengedik-ë a betlehemésüket?
- Bë!-

Akkó bëmënnnek.

Ének: Sej, víg juhászok, csordások,
Serjedëznek¹ a források,
Mily gyönyörű ez az éjjel,
Bárcsak tekintseték széjjel.

Lám, lám, hogy Betlehem félëtt
Micsoda nagy békesség lëtt,
Ëgy csillag is ott lëszállott,
A pajta fölött mégállott.

Oszt jön az első angyal, csönget:

- Glória!

Erre bejön az első bujtár, aki az ajtó mögött áll.

1 csergedeznek

– Álom-é vagy látás, de mit ér az én szívem, ha én azt még nem mondom,
míg két pajtásimmal bē nem bizonyítom! (*akkó' oszt' lefekszik alunni*)

Az angyal csönget, mondja:

– Glória!

Erre bējön a második bujtár, mondja:

– Vadfarkasbőrű bundámon a lukak igēn nagyok,
ezt az az éjjel rágták ki azok az átkozott farkasok,
de engēm nem bántottak,
mert igen jó bujtár vagyok. (*lefekszik*)

– Glória!

Csēngēt az angyal, oszt bejön a harmadik bujtár, az öreg.

– A szamaram igēn jó meg vót pakóva', de azok az átkozott farkasok
mindēnt lēttek rulla! (*lefekszik alunni*)

Az angyalok összetētt kézzel állnak a betlehēm mellett, oszt énekőnek:

Ének: Mennyből az angyal

Lējött hozzátok,
Pásztorok, pásztorok,
Hogy Betlehēmbe,
Sietve mēnvén
Lássátok, lássátok.

Istennek fija
Aki született
Jászolba, jászolba
Ő lészēn néktēk
Üdvözítőtök
Valóban, valóban.

Éneklük tovább az angyalok:

Szaporán keljetēk föl bujtárok,
Szól az angyal, hallgassátok,
Velünk együtt imádjátok,
Üdvözítőt íme láttok.

Fölkel a harmadik bujtár, és az öreg énekli:

Ének: Én amoda látok egy fényességét,
Bizonyos isteni jelenségét,
Nézd még Bandi, ott vagyon-ë,
Bízást odaméhetünk-ë? *(az első bujtárnak szól ez a nóta)*
Bízást odaméhetünk, én már mégnéztem,
El is méntem és bënëztem,
Jaj ott fekszik a jászolba,
Bëtakarva posztócskával.

Akkó mind a három bujtár kórusba mondja:

Në is küssünk sëmmit, hát induljunk,
A nyergës számárra fõpakójjunk,
De mit vigyünk a gyermeknek,
A mi këgyes Teremtõnknek?

I. BUJTÁR: Majd én viszék sajtot, mëg kenyeret!

II. BUJTÁR: Én mëg viszek ëgy báránkát, mellyel jól tartsuk Szüzanyát!

III. BUJTÁR: Majd én viszék ëgy báránkát, mellyel jól tartsuk Szüzanyát!

A bujtárok most csëndbe vannak.

Angyalok éneklik:

Ének: Most már kinyílt ëgy szép rózsavirág,
Kit már régën várt az egész világ,
Betlehëmben kibimbódzott a zöd ág,
Királyi nagy méltóság,
Királyi nagy méltóság!
Városon kint nem messze, nem messze
Van ëgy istállócska,
Barmok között ott fekszik,
Száraz szalmán nyugszik,
Jászolba fektetve kisededët találtok,
Alle-alleluja.
Hogyha pedig ëgy csodát, ëgy csodát,
Látni akartok,
Betlehëmbe mënjetëk,
Ott lësز néktek jeletëk,

Jászolba fektetve kisdédet találtok,
Alle-alleluja.

Ezután következnek a bujtárok, skandálva:

Ménnyországba jer pajtás, jer pajtás,
Ott lesz nekünk jó lakás, jó lakás,
Nem köll ottan szántani,
Csak az Istent imádni!

Jobb ez a gazda, mint az a másik,
Mert az a másik ajtó mögé taszított,
Onnan is kitaszított!

Hurka, kóbász, szalonna,
Pásztoroknak jó vóna,
Ëgy kulacs bor azmellé,
Ki torkunkat megkenné!

I. BUJTÁR: (*rámutat egy gyerëkre a botjával*) Hallod-ë te füstös szögáló, eriggy a kímínybe, ránts lë egy szál kóbászt oszt nyomd az öregünk tarisznyájába!

II. BUJTÁR: Hallod-ë te csámpás bërës, eriggy a pincébe, hozzál egy kulacs bort, oszt nyomd az öregünk tarisznyájába!

III. BUJTÁR: Látom a gazdasszony kúccsa forgolódik, ládát akar nyitni, egy aranyat és egy pëtákot a zsebëmbë akar gyugni!

Mikor vége van, az angyalok éneklük:

Ének: Isten áldja még e háznak gazdáját,
Ökrét, szamarát és mindën jószágát.

Az angyalok felvëszik a betlehemet és vezetük ki a többieket.

Mindnyájan éneklük:

Ének: Elindulának és el is jutának,
Szent hajlékának jóccakát mondának.

– Dicsértessék a Jëzus Krisztus!
– Mindörökké amen.

SÁRÁNDI BETLEHEMES JÁTÉK

Hajdú-Bihar megye

Előadták 2008-ban, a Nemzetközi Betlehemes Találkozón a sárándi Kossuth Lajos Általános Iskola tanulói.

Ének: Mennyből az angyal lejött hozzátok,
Pásztorok, pásztorok!
Hogy Betlehembe sietve menvén,
Lássátok, lássátok.
Istennek Fia, aki született
Jászolban, jászolban,
Ő leszen néktek Üdvözítőtok
Valóban, valóban.

HERÓDES: Felderült, felderült a napnak sugára,
Örömet hozott Szent Karácsony napja.
Jönnek az angyalok, hozzák az égő fáklyát,
Bevilágítják a Napnak tündöklő sugarát,
Mi is majd felmegyünk a Kárpátok hegyére,
Kötünk egy bokkrétát Szent Karácsony estére.
Be szabad-e hozni a betlehemet?

Csengő. Az angyalok bejönnek a betlehemmel.

Ének: Csordapásztorok midőn Betlemben
Csordát őriznek éjjel a mezőben,
Isten angyali jövének melléjük,
Nagy félelemmel telék meg ő szívük.
„Örömet mondok, nagy örömet néktek,
Mert ma született a ti üdvösségtek,
Menjetek el csak gyorsan a városba,
Ott találjátok Jézust a jászolba.”
Elindulának és el is jutának,
Szűz Máriának jónapot mondának.

Nem találták őt fényes palotában,
Hanem az istálló szegény jászolában.

Aki az ég s föld sarkait fenntartja,
Nem talál más helyet, hol fejét lehajtsa.

HERÓDES: Én vagyok az a híres Heródes,
Ki kardom által két angyalt, két pásztort,
És egy betyárt mentettem meg.
Sugár Laci, híres betyár, gyere be! *(megkoppantja az ajtót)*

BETYÁR: Félre pajtás, félre, én is hadd beszéljek,
Ilyen-olyan legénytől nem is félek,
Betyár volt az apám, magam is az vagyok,
Oldalamon karikás, kezemben a fokos.
Kiskalapom darutollas, virágos,
Félre vágom, hej, de igen betyáros!
Most vettem a téli vásár idején,
Kis Sárádon híres betyár vagyok én!
Betyár vagyok, annak tartom magamat,
Csaplárosné szép leánya viseli a gondomat.
Ha viseli, jól is teszi,
Úgyis tudja, hasznát veszi.
A múlt éjjel bementem egy úrnak a házába,
Perselyemet levágtam az asztalára.
Mondtam neki, tegyen bele valamit,
Mert ha nem, hát kiontom az életit!
Az úr erre úgy megijedt, hogy megtöltötte
Kis perselyem arannyal, ezüsttel,
Úgy engedett utamra, el is mentem dolgomra.
Alig értem kis falumnak tájára,
Utánam jött a csendőrök százada!
Az egyiket fokosommal úgy megvágtam, felfordult,
Fokosomat nem értem rá felkapni,
Kis pejlovam hátára felpattanni.
Kis pejlovam jégre futott, kitörött a négy lába,
Én meg itt maradtam egy ingbe, gatyába,

Így jöttem el Szent Karácsony napjára.
Szívanó, pemete, kis pásztor gyere be! *(megkoppantja az ajtót)*

Kis pásztor bejön.

KIS PÁSZTOR: Az imént a mezőn jártam,
Tücsköt, verebet veszekedni láttam.
Erre szalmakalapot¹ rántottam,
Tücsöknek, verébnek fejét lerántottam.
Erre úgy megijedtem,
Hogy az öreget kint felejtettem.
Gyere be, te szurkos, mocskos vénember! *(megkoppantja az ajtót)*

ÖREG PÁSZTOR: Bemennék, de nem lelem az ajtó kilincset!

KIS PÁSZTOR: Ott van a helyén!

ÖREG PÁSZTOR: Öhö', meg van már a sarka, fából az ajtó kilincse, madzag a húzója.
Adjon a Jóisten szerencsés, lencsés, füstölt kolbásszal kevert jóestét!
Látom a két szemeimmel, hogy ti idebe' csak esztek, isztok, dorbézoltok, a szegény öregapátokra meg nem is gondoltok! De biz' én is a kocsmából jövök!

HERÓDES: Oszt mit ettél, öreg?

ÖREG PÁSZTOR: Sült húst darával,
Marhahúst laskával!
Három fertály hétre,
Feküdjünk a földre! *(lefekszik)*

Ének: Egy nagy kancsó ürmössel,
Beszélgessünk jó kedvvel,
Szívünk is vigadjon ezer víg örömmel,
Szívünk is vigadjon ezer víg örömmel.

ANGYALOK: Glória!

KIS PÁSZTOR: Hallod, öreg, angyal szól?

ÖREG: Hallom, hogy a kolbászok a kéményben visítóznak, de biz' megeszem!
Megenném, ha itt volna, jaj de korog a gyomrom!

1 Más verziókban: szalmakardot

ANGYALOK: Glória!

KIS PÁSZTOR: Hallod, öreg, glória!

ÖREG: Nem kell nekem gomolya! Hogy ugorjon ki a két szemed gubója!

ANGYALOK: Glória, glória!

KIS PÁSZTOR: Hallod öreg, angyal szól! Kelj fel!

ÖREG: Nem kell nekem tejfel!

KIS PÁSZTOR: Nem, nem öreg kelj fel!

HERÓDES: Keljetek fel pásztorok, kik a nyájra vigyáztok!

Menjetek el Betlehem városába, rongyos istállócskába,

Ott megtaláljátok a kis Jézust a jászolba'!

Tegyetek tiszteletet neki!

ANGYAL: Keljetek fel pásztorok, pásztorok, örömet hirdetek,

Mert ma született néktek, ki megjövendöltetett,

Megváltó Krisztusotok, hála, halleluja,

Megváltó Krisztusotok, hála, halleluja.

ÖREG PÁSZTOR: Keljünk fel, menjünk el,

Betlehem városába, rongyos istállócskába.

Siessünk, ne késsünk,

Hogy még ezen az éjjel odaérhessünk,

Mi Urunknak tiszteletet tehessünk.

Jaj, de viszket a talpam, húzzatok egy jó nótát!

Ének: Nagy felházba, palotába, sétál, dudál, furulyál,

Billeg, ballag, meg-megáll, billeg, ballag, meg-megáll.

Botja hegyén úgy megáll, mint egy báb,

Juhaira úgy vigyáz, juhaira úgy vigyáz.

Rázd meg öreg a bundát, a bundát,

Fogjál göndör báránykát, fogjál göndör báránykát!

Vigye haza anyjának, anyjának,

Főzze meg a fiának, főzze meg a fiának.

Én is hoztam lisztecskét, lisztecskét,

Főzzön néki pépecskét, főzzön néki pépecskét.

ÖREG PÁSZTOR: Nosza pajtás hagyjuk itt, hagyjuk itt, csordát és a nyáját,
Betlehembe induljunk, muzsikával ballagjunk.

Te, Andris sípodat, te, Jancsi dudádat,
Én fújom furulyámat, hála, halleluja.

HERÓDES: No, öreg, viszket még?

ÖREG: Már nem viszket!

HERÓDES: Hallod öreg? Voltál te már Betlehemben?

ÖREG: Debrecenben? Percet ropogtatni?

HERÓDES: Nem, nem öreg, Betlehemben, a kis Jézust imádni?

ÖREG: Ott még nem voltam.

HERÓDES: No nesze, itt van ez az aranyalma, vidd el azt a kis Jézusnak, és
azt mondd:

Nesze te kis Jézuska, hoztam neked egy aranyalmát,
Hogy ezzel hódítsd meg az ördögök királyát!

ÖREG: Nesze te kis Rézpuska, hoztam neked egy vereshagymát,
Hogy ezzel vágd fejbe az ördögök királyát!

HERÓDES: Nem úgy, öreg!

ÖREG: Hát hogy mondjam?

HERÓDES: Nesze te kis Jézuska, hoztam neked egy aranyalmát,
Hogy ezzel hódítsd meg az ördögök királyát!

ÖREG: Nesze te kis Jézuska, hoztam neked egy aranyalmát,
Hogy ezzel hódítsd meg az ördögök királyát!

BETYÁR: Itt van ez a kőből faragott erszény,
Mely rég olyan gazdag volt, de most igen szegény.
Tudjuk, egy pengőben száz fillér lészen,
Ki perselyünkbe annyit sem téssen, nagy kára lészen!

Ének: Oldalborda, szalonna,
Ha a gazdaasszony adna,
Gazda erszényét nyit-nyitná,
Koronásokat hajítná,
Pásztoroknak jó volna,

Borra, pálinkára,
Borra, pálinkára.
Édes Jézus, tőlünk ne fuss,
Meg ne utálj bennünket,
Felajánljuk lelkünket,
Neked adjuk szívünket,
Bocsásd meg bűnünket,
Bocsásd meg bűnünket.

MINDENKI EGYÜTT: Nosza, nosza jó gazda,

Már mi megyünk utunkra,
Istennek áldása, szálljon a házára
Istennek áldása, szálljon a házára.
Ünnep a Földön, ünnep a menyben,
Drága karácsony, vár a szívünk.
Angyali karnak éneke zengjen,
Keltse öröme égi hitünk,
Keltse öröme égi hitünk.
Betlehem áldott csillaga jöjj el,
Újra ragyogjon a bölcsek előtt,
Töltse be a Földet gazdag örömmel,
Bérc, halom, erdőt, puszta mezőt,
Bérc, halom, erdőt, puszta mezőt.

BÁBTÁNCOLTATÓ BETLEHEMES JÁTÉK

Szeged, Csongrád megye

A szegedi Árpád Nevelőintézet Pipitér Bábcsoportja 15 alkalommal járt a Nemzetközi Betlehemes Találkozón 1994 és 2008 között.

Répási Jánosné feldolgozása Bálint Sándor gyűjtéseiből és más Szeged környéki betlehemes játékok alapján.

Az ajtóban kolompolási csengetés. Bejön az I. pásztor.

I. PÁSZTOR: Jó estét kívánok!

Mög ne ijegyönek.

Itt egy kompánia, semmit se filjenek.

Lípek én a házhoz, azon kirelömmel,

Szabad e begyünni ide betlehemmel?

Behozzák a betlehemet, lepakolnak. Citera

Ének: Betlehem kis városkánál... dallama.

I. PÁSZTOR: Pásztortársam gyere be!

II. PÁSZTOR: Dicséröm az Urat! Engödelmet kérök, hogy e házhoz most szó nélkül betérök! Szögén pásztorembör oda vöszi magát, ahun hidegben is melegnek érzi a tanyát. Gyere be öreg!

ÖREG: Miféle pálinkás üveg?

II. PÁSZTOR: Nincs itt semmiféle pálinkás üveg, csak gyere be!

ÖREG: Nem lelöm az ajtó kilincset!

II. PÁSZTOR: A sarka felé öreg!

ÖREG: Mere, mere? Tápé felé, vagy Dorozsma felé? No, mög van mán! Fiaim, fiaim, rám sé gondótatok! A szögény öregöt magára hagyátok! Szétfutott a nyájam, nem tudom mi baja, ugrik annak kicsinye és nagygya! Fényössen süttöt a holdvilág, elővöttem hát a szent bibliát, oszt azt óvastam ki belülle, Betlehembe Messiás születik! Jó meleg van idebe, feküggüünk hát ide le! Oszt majd röggel továbbállunk, juhainkra majd vigyázunk!

PÁSZTOROK: Feküdjünk le! (*lefekszenek a földre*)

Citera: Betlehem kis városkánál... dallama.

Bábjáték:

SZENT JÓZSEF: Aggyon az Úristen tenéked jó estét!

HERÓDES: Mit akartok?

SZENT JÓZSEF: Tibérius császár parancsolatjára jöttünk Názáretből beiratkozásra, hogyha szállást adnál ez éjszakára, bizony megfizetné az egek királya.

HERÓDES: Eredj rongyos vándor, ne kopogtass ide(?), ne toladodj soha gazdagok közibe!

SZENT JÓZSEF: Uram, fiad nem kell e dühödt világnak, nem ad senki szállást a megváltójának.

ANGYAL: Betlehem határán van egy rossz istálló, menjetek el oda! (*bábok ki*)

Citera

Ének: Betlehem kis városkánál,
Csillagos ég világánál
Fiú isten embör lött,
Mint kis gyermekök születött.
Őtet hívták Jézuskának,
Édesanyját Máriának,
Ki pólyába takarta,
Befektette jászolba.

Kinyílik a betlehem ajtaja.

Az angyalok fönn az égön
Mönnyei nagy fényösségben
Dalolják az éneköt.
Jézuskához sietök.

A betlehem tetején angyalok táncolnak.

Egyszerre csak napkeletről
Ragyogós szép csillag kelt föl,

És elindult nyugatra,
Három király utána.

Megjelenik a három király.

EGY ANGYAL: Ékes vitéz sereg jön Napkelet felől, háromkirály arcuk örömtől
tündököl.

GÁSPÁR: Köszöntünk Kisjézus, Ég és Föld királya, mily szerényen jöttél e
bűnös világra.

Nézzétök embörök, cifra ágya nincsen, körülötte rideg, fagyos mindön.
(*ajándékát a jászolhoz helyezi*)

MENYHÉRT: Nincs puha párnája, nincsen takarója, csak széna, csak szalma,
ami betakarja.

Ringasd el Szűzanya, ringasd, altasd szépen, hogy fel ne ébredjön ilyen
hideg télben. (*ajándékát a jászolhoz helyezi*)

BOLDIZSÁR: Dicsérjük, imádjuk a seregek urát, hogy mögáda élnünk a
szent karácsony napját. (*ajándékát a jászolhoz helyezi*)

Citera

Ének: Megtalálták kis Jézuskát,
Üdvözölték Szűz Máriát,
Ajándékot adtak át,
Aranyat, tömjént, mirhát.

EGY ANGYAL: (*csengőszó*) Glória!

Keljetek fel pásztorok,
Kik juhoknál alusztok.
Mögszületött Uratok, Uratok,
Néktök Kisjézusotok.
Glória!

II. PÁSZTOR: Hallod öreg, valaki azt mondja Glória.

ÖREG: Hun van az a fúria?

II. PÁSZTOR: Nem fúria, te öreg gomolya, hanem Glória.

Kelj föl, gyerünk Betlehembe a Kisjézust köszönteni.

ÖREG: Hova mönjünk, kis bicskát köszörülni?

I. PÁSZTOR: Nem kis bicskát köszörülni, hanem a megváltót köszönteni.
Na, induljunk!

Citera

Ének: Hej, víg juhászok, csárdások,
Csörgedeznek a források.
Mily szép, gyönyörű az éjjel,
Bárcsak tekintetek széjjel.
Nézzétök Betlehem fölött,
Micsoda nagy fényösség lött.
Egy szép csillag amint szállott.
A pajta fölött mögállott.

ÖREG: Nagy itt a fényösség, nem bírja vén szömöm. Arcra köll borulnom,
térdelnöm köll neköm.

I. PÁSZTOR: Öregapó mellé porba hullok én is, kicsi Jézus szentöm, rád
tekintök én is.

II. PÁSZTOR: Nézzed kicsi Jézus, büszke harcos voltam, s íme, most előtted
térdeplök a porban.

Citera

Ének: Kirje, kirje, kis dedöcske,
Betlehemi hercegöcske.
Hogy miértünk sok jót töttél,
A pokoltól mögmentöttél.

Jézus ágyán nincsen paplan,
Jaj de fázik az ártatlan.
Hogy is löhetne bundájja,
Eveszött a báránkájja.

II. PÁSZTOR: Állj föl, te vén szamár, ne tátsd el a szádat!

ÖREG: Biz az, édös fiam! Én aszondom, táncoljunk mi is a kis Jézuskának
egyet.

Citera

Ének: Ó, te dudás, mit szundikálsz.
Fényes az ég, nem kő lámpás!

Verjed, verjed a citerát,
Zengj Jézusnak egy két nótát!

ÖREG: Messiás királyunk mögtiszteltünk immár, elhagyott nyájunkhoz viszatérünk most már, csak még arra kérjük itt a házigazdát, ajándékozza meg a kiseded Jézuskát.

Ének: Oldal kolbász, szalonna
Pásztoroknak jó vóna!
Ha a gazduram adna!
Sürög-forog a gazdasszony,
Hogy nekünk mit adjon?
Kapaszkodik föl a polcra,
Hogy egy kolbászt rántson.
Gazda nézi erszényét,
Hogy egy krajcárt adjon!
Gazda nézi erszényét,
Hogy száz krajcárt adjon!

BETLEHEMESEK TARNALELESZEN

Heves megye

A 2000. évi budapesti X. Betlehemes Találkozóra készült feldolgozás. Egy másik változattal már 1992-ben bemutatkoztak.

Készítette: Józsa Istvánné hitoktató, helyi hagyomány alapján.

Adatközlő: Kovács Bertalanné 62 éves.

Szereplők: 14 fő

Kellékek: asztal, székek, abrosz, fazék, tál (benne mákos guba) tányérok

Család: apa, anya, gyerekek (3 fő)

Meg van terítve az asztal, vacsorához készülődnek.

APA: Hallod-e te asszony, főzté'-e máma valami ennyivalót? Mer má' nagyon éhen vagyok! (*pipázik*)

ANYA: Kend mindé' a gyomrát hajtya! Honne főztem vóna! Savanyú bablevest, meg mákos gubát. De vegye má' ki pipát a szájából', mer akkor hova teszi a kanalát!

APA: Babot, főzté asszony, megént babot!

ANYA: Bőt van, jó uram! Ezt szoktuk ennyi ilyenkor. Ne morogjék má mindé'. Gyerekek! Gyertek tyik is közelebb!

FIÚ: Édesanyám! Nem szeretem én a babot!

I. KISLÁNY: Én se nagyon!

II. KISLÁNY: Én me' mé' usse!

ANYA: Hallgassatok! Nektek lányajim azé kell bőtlönyi, hogy szép uratok legyék! Neked meg fiam azé, hogy dógos feleséget aggyon az Isten!

FIÚ: Igaza van édesanyámnak. De nemcsak azé eszönk babot, meg mákos gubát, hogy szép asszont kapjónk, meg dógost, hanem azé, mer' máma van a Jézus születése napja.

Ennek usse lesz szép ura (*mutat a lány felé*) mer mindé verekegyik.

ANYA: No, elég a morgásból', imádkozzónk oszt egyönk!

Imádkoznak! Esznek (1 perc).

Kintről csengő- kolompszó hallatszik.

APA: Itt gyönnek a betlehemesek, aki áldója van!

FIÚ: Bocsássuk be őket édesapám!

ANYA: Bebocsátyuk, de oszt jók legyetek!

LÁNY: Én félek! *(anyjához húzódik)* TavalY is megfenyegetett az Öreg.

ANYA: Jó van, no, gyere ide kislyányom.

BETLEHEM VIVŐ: Dicsértessék az Úr Jézus Krisztus!

MIND: Mindörökké, amen.

BETLEHEM VIVŐ: Szerencsés jó napot aggyon az Úr Isten! Hála, hogy e napot megértük egészbe. Szabad-e behozni a kis Jézuskát?

APA: Szabad bijon, csak hozzátok!

Bejönnek a pásztorok.

ÖREG PÁSZTOR: *(lefekszik)* Kedves gyermekejim, én má' lefekszek, mer' nagyon elfáradtam a feneketlen sárba. De fel ne köccsetek hamarabb, mielőtt a kakas megszólal. *(horkol)*

MIND: *(körbejárják az öreget)* Aluggy, öreg, aluggyá, had legejjék a bolhád. Rázd meg öreg a bundád, hagy legejjék a bolhád!

Az egyik pásztor körbejárás közben feléje dobbant a kislánynak. A kislány anyja mögé bújik.

Ének: *(mind)* „Mennyből az angyal...” *(1. versszak)*

ANGYAL: *(bejön)* Dicsőség Istennek! Béke a jóakarató embereknek! Nagy örömet hirdetek! Betlehembe kis Jézuska született, istállóba fekszik a jászolba, mellette az anyja, kinek neve Mária! Mennyetek pásztorok, köszöntsétek Őt!

KIS ANGYAL: Barlang mélyén szendereg,
Kecske, birka rálehel.
Álmát József örkögyi.

I. PÁSZTOR: Kejj fel öreg, gyerónk Betlehembe!

ÖREG PÁSZTOR: Ne menek en abba a vén tehenbe!

ANGYAL: Kejj fel öreg, vess keresztet!

ÖREG PÁSZTOR: *(felkönyököl)* Megegyem a peracet?

II. PÁSZTOR: Kejj fel öreg, angyal szó!

ÖREG PÁSZTOR: Felkelek, ha má' a kakas szó! (*próbál felállni, de visszaesik, majd segítséggel feláll*)

PÁSZTOR: El ne essék má öregapám!

Ének: „Pásztorok, pásztorok...” (1. versszak)

Az öreg pásztor odamegy a jászolhoz.

ÖREG PÁSZTOR: Jászolban fekvő kisdéd Messiásom!

Örömöm, reményem legfőbb boldogságom!
Mevénhedt szolgád térdre hull előtted,
Kér, hogy szent színedtől ne taszítsd el ötet.
Áldj meg mindnyájunkat, aggy új szívet nekőnk,
Olyat, amivel csak Téged szeretőnk.

I. PÁSZTOR: Kisdéd Jézus elgyöttőnk.

Jászolodná köszöntőnk.
Angyalszóra siettőnk,
Most elődbe térgyelőnk.
Nyújts ki felénk két kezedet,
Fordítsd ránk szép szemeidet.
Szívőnk szavát hallgasd meg,
Imáccságónk fogadd el.
Hogy ilyen új szívekkel a rossz tettek helyett
Áldva emlegessük Jézus szent nevedet!

III. PÁSZTOR: Kérlek égi kisdedem,

Fogadd el ezt a kenyeret.
Szíved ugye úgy szeret,
Mint én ezt a kenyeret!

PÁSZTORLÁNY: Édes kis Jézuskám, éltem boldogsága!

De szépen nézel ki kicsiny jászolkádban.
Mosolygók ajkaid, szelídek szemeid,
Most is ölelésre tárod ki karjaid.

IV. PÁSZTOR: Kis Jézus, ki után oly régen áhitozánk,

Szívenbő' köszöntlek, hogy elgyövél hozzánk.
Szegény pásztor vagyok, nincsen semmi pénzem,

De amim van azt szívesen lábaidhoz teszem.
A hit én előttem a legdrágább vagyon,
Ebbe erősíts meg most és majd a végnapon.
Ebbe erősíts meg, hogyha élek, halok,
Bátran elmondhassam: Jézusom a tied vagyok!

PÁSZTORLÁNY: A tarisznya mélyén addig kotorásztam,
Míg ezt a kis tejet elő nem halásztam.
Itt hagyom ezzel is segíték a gondon.
Édes Jézuskám! Kérünk tégedet, fogadd el
Ajándékunk szívesen.
Hiszen érted élünk halunk,
Te vagy legfőbb boldogságónk!

V. PÁSZTOR: De itt ám hideg van kis gunyába lennyi.
Kelmednek Jézuskám megfáznak lábai.
Még a kis teste is csaknem mezítelen.
Kiskirályom, subám fogadd el szívesen!

BETLEHEM VIVŐ: Isteni gyümölcse Szűz Anya méhének,
Kinek szent nevével ég és föld betelének:
Engedd, hogy lehessen igaz és hű szolgád!
Hívj szolgálatomért, vígy majd mennybe hozzád!

FIÚ: Édesapám! Köszönhetem a kis Jézuskát?

APA: Menj csak fiam, köszönts!

FIÚ: Szeretném az Istent nagyosan dicsérni,¹
De még kicsi vagyok, csak most kezdek élni.
Jézuskát dicsérni mégis csak kiállok,
Boldogok a pásztorok, én is erre vágyok. *(letérdel)*
Oh ha tudnék, mostan énekelnék,
Kis Jézusért minden szépet tennék.
Új csizmám a sárban százszor bepiszkolnám,
Csak az kis Jézusnak szeretetem szépen megmutatnám.

1 Ady Endre ismert versével a betlehemes játékokban többször is találkozhatunk.

Látod kicsi Jézus, én csak gyerek vagyok, ebben a szegény házban lakom. Nincsen másom látod, csak ezt a kis bubát neked adom, drága kis Jézuskám!

I. KISLÁNY: Édesanyám én is szeretném köszönteni a kis Jézust!

ANYA: Mennyá! lyányám!

KISLÁNY: Édes kis Jézuskám én a legkisebb vagyok.

Semmim, semmim sincsen, csak szeretlek nagyon.

Fogadd el Jézuskám szerető szívemet,

Éretted dobog ameddig csak élek!

BETLEHEM VIVŐ: Induljunk má, hagyjuk nyugonni a szent családot.

APA: Köszönjük, hogy elhoztátok a kis Jézuskát ég és föld Urát.

ANYA: Mielőtt még elmennétek, fogadjátok el tőlünk ezt a csekélységet.

Megkínálják őket süteménnyel, almával, dióval.

BETLEHEM VIVŐ: Békeesség e háznak és minden lakójának, a kicsike Jézuska álgya meg a házat.

ANYA: Isten áldása legyen rajtatok!

Ének: „Pásztorok, pásztorok örvendezve...” (2. versszak)

TISZATARDOSI BETLEHEMES JÁTÉK

Zemplén megye

2002-ben, 2007-ben és 2008-ban léptek fel a Nemzetközi Betlehemes Találkozón.

Gyűjtötte: Makoldi Sándorné, 1986.

Adatközlő: Szabó Géza, Tiszatardos, Kossuth u. 35.

A betlehemes játék négy szereplője: Pásztor, két Angyal, Öreg Angyalok, pásztor: egyformán fehér ruhát, egyforma inget, keresztos süveget viselnek A mellükön átkötött szalag színe különbözik csak. Süvegük is emlékeztet a püspöki süvegre, a kereszt miatt is, de a sámánok fejviseletére is, a sok (a szem előtt is csüngő, szalaggal).

Az angyalok kezében magyar huszárkard, amit keresztbetéve a betlehem előtt merev szertartásossággal őriznek.

Az Öreg: subában, csörgős bottal, szőrmeálarcot visel.

I. PÁSZTOR: Dicsérem a Jézust, hallják e hívek, és minden teremtmények,
Kik e házban laknak, ifjak és vének.
Itt járnak az Isten dicsérő gyermekei,
Betlehemmel járnak, ha megengednék.

Ha igen, csörget a pásztor a két angyalnak, kimegy. Bejön a két angyal és éneklük a „Mennyből az angyal”-t.

I. PÁSZTOR: Dicsérem a Jézust,
Engedelmet kérek,
Hogy a tisztos házhoz
Szó nélkül betérek,
Mert mivel a pásztoember oda veti magát,
Hol hidegbe melegnek érzi a szobát.

II. PÁSZTOR: Adj Isten jó napot már én is itt vagyok,
Vad farkasbőrömön a lyukak oly nagyok,
Ezt is az éjjel rágták rajtam a farkasok,

De le nem rághatták, mert jó pásztor vagyok.
Ugyan pásztor pajtás, mondjunk el egy pásztoréneket!

Ének: *(négyen éneklik)* Pásztorok keljünk fel,
Hamar induljunk el
Betlehem városába, rongyos istállócskába
Siessünk, ne késsünk, még ezen éjen oda érkezzünk!
Mi urunknak tiszteletet tehessünk!

I. PÁSZTOR: Nem azt gondoltam én pásztorpajtás! Álljunk félre, mert jön az öreg.

ÖREG: Fordulj csak meg, hogy megteszem!

I. PÁSZTOR: Feküdj le öreg, tudom elfáradtál!

ÖREG: El bizony ides fiam, az éjszaka se aludtam, a juhok után szaladgáltam,
de te ides fiam, tegnap is hazudtál, de ma sem mondtál igazat!

I. PÁSZTOR: De azért fekédj le öreg!

ÖREG: Ha én ide lefekszek, többé juhász nem leszek, az Úr Jézus maradjon veletek! *(keresztet vet a földre a botjával)*

Ének: Hogy a juhok után elfáradtam,
Azután édesden elaludtam,
Hogy kecskék ugráltak, azt álmodtam,
A kakukkok szóltak, azt hallottam!

Ének: Fel nagy örömmre, megszületett,
Aki után a Föld epedett.
Mária karján égi a lény,
Isteni kisdéd szűznek ölén.
Egyszerű pásztor jöjj közelebb,
Nézd a te édes Istenedet.¹

Ének: Örömszólás, jó hírmondás hallatszik a pusztában,
Megszületett a kis Jézus Betlehem városában.
Véle nem tulajdonába,² Betlehemnek városába,
Onnan is kiűzetették juhok istállójába.

1 Gárdonyi Géza költeménye, a nép mindenfelé éneklir, magáénak érzi.

2 Valami félrehallás ez!

I. ANGYAL: Glória!

II. ANGYAL: In excelsis deo.

I. PÁSZTOR: Hallod öreg, angyal szól!

ÖREG: Az bizony, a kakas kukoríkul nyeregódásra!

I. PÁSZTOR: Csapófát az öreg alá.

ÖREG: Azt bizony, a vén huncut alá.

I. PÁSZTOR: Gyere öreg Betlehembe, a kis Jézust imádni!

ÖREG: Hová, ides fiam, Debrecenbe, kispipát csinálni?

II. PÁSZTOR: Nem, öreg, Betlehembe, a kis Jézust imádni!

ÖREG: Mék, az a nagyfülű?

I. PÁSZTOR: Nem öreg, ott hátul bé van takarva.

ÖREG: Ujj, de nagy fínyességet láttam!

I. PÁSZTOR: Mit láttál ott öreg?

ÖREG: Hízott libát, meg egy tokját,

Ó ó ó, vasbográcsba volna jó.

Abba volna hagyma, só,

Úgy lenne ides fiam, megenni jó!

É é é,

Még egy kulacs bor is mellé,

Ha én azt láthatnám, torkomon csúsztatnám,

Köszöntő versemet el se mulasztanám!

De ides gyermekeim, nem mondanátok el az én nótámat?

I. PÁSZTOR: Minek öregnek a nóta, fél lába a koporsóba!

ÖREG: Hol, ides gyermekem, a boroshordóba?

I. PÁSZTOR: Nem öreg, a koporsóba!

ÖREG: Azért csak mondjátok el!

Ének: Uccu juhász bojtár, ugorj talpadra,

Hogy ne legyen gondod semmi nyájadra,

Amott egy dombocskán

Fekszik egy juhocska,

Vedd a válladra.

Vedd öcsém dudádat, hamarjába,
Fújjál egy víg nótát bátorsággal,
Vígasztald Jézuskát,
Szűz anyjával,
Hogy ne szomorkodjon
Szent fiával.

Ugrál az öreg és a nőknek a lába közé dugja a botot.

I. PÁSZTOR: Messiás királyunk, megtiszteltünk immár,
Elhagyott nyájunkhoz visszatérünk most már.
Csak még arra kérjük most a házigazdát,
Ajándékozza meg a kised Jézuskát!
Az Isten áldja meg e háznak gazdáját!
Nemcsak gazdáját, de minden lakóját!
Töltse meg sok jóval pincéjét, kamráját!
Áldja meg, áldja meg magyarok hazáját!

ÜRMÉNYHÁZI BETLEHEMES SZOKÁSOK

Ürményháza, Torontál vármegye

A Petőfi Sándor Művelődési Egyesület felnőtt hagyományörzői 2005-ben mutatkoztak be a betlehemes találkozón.

Néhány adat a faluról

Ürményháza Dél-Bánátban, a Duna-Tisza csatorna bal partján helyezkedik el, Versectől 34 Belgrádtól 75 km-re. Közigazgatásilag Plandistye (Zichyfalva) községhez tartozik. Régebben Torontál vármegye része volt. A település a nevét Ürményi József jószágigazgatóról kapta, tiszteletből, ki 1817-ben kezdte az újratelepítést, 62 katolikus családot telepített be Majsáról, Apatfalváról és Rákospusztáról.

Játéktörténet

Mint folyamatosan őrzött hagyomány, a betlehemes a 2. világháború után megszűnt. Az idősök szerint 1945 karácsonyan játszották utoljára.

A faluban a betlehemezésre készülődés az Adventben kezdődött, a szöveg megtanulásával, valamint a kellékek elkészítésével. Fő kellék a Betlehem, melyet készítője, az asztalos őrzött és minden évben használatra adott a játékban részt vevőknek.

A szereplők a legénykéek, fiatal férfiak közül kerültek ki, akik vállalták a szöveg betanulását és akiknek ezen kívül jó hallásuk is volt az éneklésre. Egyes szereplők évekig részt vettek a betlehemezésben, mások csak egy két karácsonykor. A játékot idősebb személy tanította be, aki régebben szintén a szereplők egyike volt, de néha a helybeli kántor segítségére is szükség volt, az énekek dallamának helyes átadása érdekében. A szöveget és előadásmódot megbeszéltek helyen és időpontokban háznál tanulták be. A szokás előadásában hatan vettek részt, akik általában baráti ismeretségi kapcsolatban álltak egymással.

Szükség volt Káplárra, öreg pásztorra, két fiatal pásztorra és két angyalra. A jelmezeket egyénileg készítették el, esetleg kölcsönözték az előző évek szereplőitől. Az angyalok ruházata a templomból használatba vett fehér miniszing, fejükön fehér vászonból bevont papírcsákó, elől keskeny piros szalagból készült kereszttel díszítve. A Káplár öltözete félkabát, bőrből készült vastag

öv, fején süveg, oldalán kard. Az öreg pásztor szakállas, rossz bundába öltözve, fején kifordított báránybőr kucsma, kezében bot, rövid lánccal felszerelve. A fiatal pásztoron bő fehér gatyva, csizma, bunda, fejükön kifordított kucsma, nyakban tarisznya, kezükben bot, csörgőkkel felszerelve.

A Betlehemesek karácsony böjttjén, szürkület után kezdték meg a falujárást. A kapun belépve a gazdától engedélyt kértek a játék bemutatására majd énekszóval bevonultak a konyhába vagy abba a szobába, ahol télen tartózkodt a ház népe.

A káplár énekszóval hívta a pásztorokat, akik bemutatkoztak, majd következik a játék: a születéstörténet epizódjainak bemutatása. Ez magába foglalja a pásztorok ébresztését, indulását Betlehembe, valamint az ajándékaik felajánlását a kis Jézusnak.

Utána a káplár rövid tréfája következik az öreg pásztorral, majd közösen eléneklük a „Tizenkettőt üt az óra” kezdetű dalt, melyet az adománykérés követ. Az adomány pénz, melyet a gazdaasszony helyez a betlehembe rögzített dobozba. Ezt később a betlehemesek elosztják egymás közt. Rövid énekekkel köszönnek el, miközben kivonulnak a házból.

A gyűjtést Nagy Károlyné, sz. Turi Anna, Ürményháza kántora végezte, 2004 novemberében.

Adatközlők: Mayer Károlyné, sz. Szögi Rozália (aki a szöveget kislány korában elsajátította, miközben a fivérei otthon tanulták) Ürményháza, 1934, Soós István, Ürményháza, 1931, Hochban Mihályné, sz. Túri Ilona, Ürményháza, 1935; Virág József, Ürményháza, 1930 – aki az utolsó betlehemes csoport szereplője volt, 1945 karácsonyán.



FORGATÓKÖNYV

A Betlehemesek az ajtó elé érkezvén a következő sorban állnak fel:elöl a káplár, utána az angyalok a betlehemmel, mögöttük az Öreg pásztor, majd hátul a fiatal pásztor.

KÁPLÁR: *(miután a pásztorok becsöngetnek, a káplár beszél az ajtón)*

Adnak-e szállást a kis Jézusnak?

HÁZIGAZDA: *(kiszól) Adunk!Adunk, csak gyertek!*

Beköszöntő ének: „Mennyből az angyal...”

KÁPLÁR: Szép jó estét kívánok a ház népének!

Jöjjenek be pásztorok, pásztorok,
Örömet hirdetek. *(ének)*

Mert ma nektek született, ki megjövendöltetett,
Egy szűznek véreből, szűzen szült méhéből
Meváltó Istennek, allé-alleluja.

KÁPLÁR: *(kiszól)* Gyere be te öreg, majd én megdörgöllek!

I. PÁSZTOR (ÖREG): Szalonnás jó estét kívánok!

Az én juhaim már mind az akolban vannak.
Göndör szőrük a hátukon jó meleget adnak.

KÁPLÁR: *(ismét kiszól)* Hát a Jakab mit csinál, talán csak nem szundikál?

Gyere be te, Jakab! Törjön ki a nyakad, és a két zápfogad!

II. PÁSZTOR (JAKAB): Jó estét kívánok. Látom ez a gazda nem szegény, van

szép lánya, meg egy nagy kazal szénája. Dől a kazal oldala, de tudom, azt a gazda nem látja.

III. PÁSZTOR: *(beugrik)* Kipp-kopp, hipp-hopp, én is itt vagyok.

Hat farkas a subám körül, de én mégis itt vigadozok. Tegnap este csak úgy pittegetek, pattogtak. A farkasok majd elkaptak. De én derék juhász voltam, a botomat közējük vágtam, elfutottak, elinaltak, hogy még füstjüket se láttam.

KÁPLÁR: Feküdjetek le pásztorok csendesen, *(ének)*

Megőrzöm a nyájakat szívesen.
Mert az ősz farkas titőletek messze jár.
Bototok sorsa tirátok száll.

PÁSZTOROK: *(körben sétálva énekelnek, közben botjukkal ütik a ritmust, az*

ének végére lefekszenek) A bundámat leteszem, a subámat felveszem.
Én juhász nem leszek, inkább ide lefekszek.

KÁPLÁR: Juhászim, bojtárim, de elaludtatok *(ének)*

Jöttek, sürgős postát hoztak,
Hagyjátok itt nyájakatokat,
Imádjátok Uratokat,

Mert az hideg jászolban
Sírdogál a pólyában.

PÁSZTOROK: *(először fekvé énekelnek, majd felkőnyökölve, az ének végére újra leljtják a fejüket a földre.)*

Kicsoda, ki az, aki aludni nem hagy
Ilyenkor, éjfélnkor, ilyenkor, éjfélnkor.
Alvásunkat rontja, nyugvásunkat bontja,
Ilyenkor, éjfélnkor, ilyenkor, éjfélnkor.

KÁPLÁR: *(lábával lökdösve ébreszti az öreg pásztort)* Kelj fel te öreg, mert olyat ütök az oldalbordádba, hogy 99 kecskegolyó ugrik ki belőled.

I. PÁSZTOR (ÖREG): *(felül, a többiek fekszenek)* Ho-ho, te goló! Nem vagy te toló? Nem tudod, hogy az öregnek álma milyen jó?

KÁPLÁR: *(kardját előrántja és felemeli, ütésre készen)* Még nem is rettegsz tőlem?

PÁSZTOROK: *(énekbe kezdenek: az ének első két sora alatt lassan feltápáskodnak, majd a harmadik sor kezdetén sétalépéssel, botjukkal ütve a ritmust, megkerülik az asztalt)*

Ének: Nosza pajtás, keljünk fel, keljünk fel,
Betlehembe menjünk el, menjünk el.
Imádjuk Urunkat, ártatlan Jézusunkat.
Nosza pajtás induljunk, induljunk,
Dudaszóval ballagjunk, ballagjunk,
Alle-alleluja, Jézus és Mária.

I. PÁSZTOR (ÖREG): *(a betlehem elé lép, leterédel)* Én, Jézuskám, nem hoztam egyebet, csak egy kis báránycát. *(az öreg lassan feláll és odéblép)*

JAKAB: *(odalép a betlehem mellé, letérdel)* Én jézuskám nem hoztam egyebet, csak egy begre tejecskét. *(feláll, öreg mellé áll)*

III. PÁSZTOR: *(odalép a betlehem elé, letérdel)* Én Jézuskám nem hoztam egyebet, csak egy kis vajacskát, majd jó lesz a sovány böjtökre a szegény pásztortól. *(feláll Jakab mellett foglal helyet)*

KÁPLÁR: Héj te öreg, nézd meg az óra fundusát.

I. PÁSZTOR (ÖREG): Mit? Megegyem a gazdaasszony fél font húsát?

KÁPLÁR: Nem azt mondtam, hogy edd meg a gazdaasszony fél font húsát,
hanem hogy nézd meg az óra fundusát.

I. PÁSZTOR (ÖREG): Fél tizenkettő.

KÁPLÁR: Nem jól látsz, te öreg, dörgöld meg a szemed.

I. PÁSZTOR (ÖREG): (*dörgöli a szemét*) Tizenkettő.

Ének: (*mind*) Tizenkettőt ütött az óra

Most született Isten fia

A mi lelkünk váltságára

Kinek anyja Szűz Mária

Szent karácsony éjszakáján

Jézus születése napján

Víg örömmel éltesseitek

A kis Jézust köszöntsétek!

Mostan kinyílt rozmaringszál

Betlehemben kibimbóztál

Nem királyné a te anyád

Szolgálóból lett ő dajkád

A kis Jézus aranyalma

Boldogságos szűz az anyja

Barmok szája a kályhája

Széna, szalma az ő ágya

Ágyacskádat megvetettem,

Jaj, csak neked készítettem

Aludj, aludj én virágom

Gyönyörű szép rozmaringom.

Hát te, dudás mit szundikálsz?

Fényes az ég, nem kell lámpás.

Verjed, verjed a citerád,

Zengi Jézusnak egy szép órát!

KÁPLÁR: Látom a gazdaasszony sűrű mosolygását,

Forgatja a kezében az erszénye kulcsát,

Lökjön ide egy pár húzacskát,

Had örüljenek a szegény pásztorok.

A gazdaasszony pénzt tesz a betlehemben levő dobozba.

PÁSZTOROK: Isten áldja meg e háznak gazdáját,
Ökrét, szamarát, és minden jószágát,
Ökrét, szamarát és minden jószágát.

Énekszóval kivonulnak, a kivonulási sorrend olyan, mint bevonuláskor.